

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Mgr. Lucie Pilařová

Práce s autorským textem ve výuce českého jazyka

na 1. stupni ZŠ

Olomouc 2021

vedoucí práce: Mgr. Jana Sladová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a pouze z uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 27. 3. 2021

.....

vlastnoruční podpis

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Mgr. Janě Sladové, Ph.D. za poskytnutý čas, cenné připomínky a ochotu, kterou mně a mé práci věnovala.

Dále chci poděkovat paní Zuzaně Altnerové za vytvoření ilustrací.

Obsah

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1 Možnost uplatnění autorského textu v rámci ŠVP na ZŠ.....	7
1.1 Cíle vyučování českému jazyku a čtení z pohledu RVP ZV.....	7
1.2 Školní vzdělávací program (ŠVP).....	8
1.3 Sekundární analýza ČŠI - PIRLS 2016.....	9
1.3.1 Vymezení a hodnocení čtenářské gramotnosti v rámci šetření PIRLS.....	10
1.3.2 Role učitelů a v rozvoji čtenářské gramotnosti žáků 4. tříd ZŠ v České republice.....	10
2. Metody a formy práce využitelné pro efektivní zařazení autorského textu do výuky	12
2.1. Teoretická východiska.....	12
2.1.1 Vývoj dítěte v mladším školním věku	12
2.1.3 Rozvoj čtenářství v jednotlivých etapách vývoje.....	14
2.1.5 Estetické dovednosti.....	17
2.1.6 Rozvíjení resilience	17
2.1.7 Resilience a pohádka.....	18
2.1.8 Použití humoru v literární výchově	20
2.2 Didaktické požadavky na výuku literární výchovy.....	20
2.2.1 Příprava hodiny	21
2.2.2 Motivace.....	21
2.2.3 Expozice a interpretace.....	22
2.2.4 Práce s literární postavou.....	22
2.2.5 Práce s jazykovými prostředky a s kompozicí	23
2.3 Navrhované metody a formy práce.....	24
2.3.1 Projekt a projektové činnosti	25
2.3.2 Dramatizace.....	26
2.3.3 Vizualizace.....	28
2.3.4 Osobnostní a sociální výchova	29
2.3.5 Výchova demokratického občana.....	31
PRAKTICKÁ ČÁST	33
3 Metodické návrhy pro výuku na 1.st. ZŠ s využitím autorského textu	33
3.1 Geneze projektu.....	33
3.2 Popis projektu.....	33
3.2.1 Časové rozvržení a materiální zajištění projektu	34
3.2.2 Metodické pokyny k textu	34
3.2.3 Metodické pokyny k pracovním listům	35
3.2.4 Metodické pokyny k úryvkům pro dramatizaci	35

3.2.5 Metodické pokyny k prezentaci.....	36
3.3 Struktura projektu.....	39
3.3.1 1. den – První část příběhu	39
3.3.2 2. den – Druhá část příběhu	43
3.3.3 3. den – Závěrečná část příběhu.....	45
3.3.4 4. den – Královna	48
3.3.5 5. den – Drak	52
3.3.6 6. den – Rozoumek a Horáček	55
3.3.7 7. den – Bludičky a víly.....	57
3.3.8 8. den - Hejkal	60
3.3.9 9. den – Ježibaba a čarodějky	61
3.3.10 10. den - Shrnutí	63
ZÁVĚR.....	66
SEZNAM LITERATURY	67
SEZNAM PŘÍLOH	71

ÚVOD

Úkolem vzdělávacích institucí je zajistit kompletní výchovně – vzdělávací proces tak, aby je opouštěli vzdělání, zralí a zodpovědní jedinci. Pokud se na tento úkol podíváme z pohledu pedagoga na prvním stupni základní školy, zdá se to být poměrně nesnadný úkol. Žák se za prvních pět let školní docházky musí naučit číst s porozuměním, osvojit si psaní, umět aplikovat základní gramatická pravidla a početní operace. Musí se také postupně seznamovat se světem přírodních věd a dozvídat se, jak funguje společnost. Učitel má mít na zřeteli také osobnostní růst dítěte. Aby byla práce učitele na prvním stupni kvalitní, nesmí ustrnout na stereotypech, ale naopak stále hledat nové metody a postupy.

Cílem této diplomové práce je nabídnout metodický materiál, který mohou učitelé využít v hodinách českého jazyka. Hodiny čtení a literární výchovy jsou totiž nejčastějším východiskem pro naplňování obsahů průřezových témat a mezipředmětových vztahů. Didaktický materiál nabízený v této práci je využitelný právě v hodinách čtení s přesahem do průřezových témat.

Teoretická část práce se zaměří na cíle vzdělávání z pohledu Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, tedy na jeho požadavky v oblasti jazyk a jazyková komunikace a v oblasti průřezových témat – zejména osobností výchovy. Zohlední přitom konkrétní etapu psychosociálních a kognitivních schopností dítěte mladšího školního věku. Pojednává o tom, jak je tato problematika reflektována v dřívější i nové odborné literatuře. Bude také zmíněno postavení České republiky v mezinárodním testování čtenářské gramotnosti žáků základních škol s ohledem na doporučení České školní inspekce.

Tato teoretická východiska poslouží ke zdůraznění jednotlivých komponentů didaktického materiálu, který bude podrobně popsán v praktické části.

Praktická část nabídne projekt, který je postaven na literárním textu. Tento text bude dále rozpracován, takže poskytne náměty k práci s pracovními listy a texty pro dramatizaci. Představena bude také prezentace v programu Powerpoint, která bude k dispozici v elektronické verzi diplomové práce. K těmto materiálům budou v samostatných kapitolách poskytnuty metodické pokyny.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Možnost uplatnění autorského textu v rámci ŠVP na ZŠ

Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání.

Míní se tím například schopnost projevat pozitivní city, schopnost účelně komunikovat a spolupracovat, rozvíjet vztahy k lidem, k přírodě, schopnost uplatňovat správné strategie učení a logické uvažování.

Aby škola dosáhla výše uvedených cílů, potřebuje kvalitní Školní vzdělávací program. Vychází samozřejmě z kurikulárních dokumentů, tedy z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Rámcový vzdělávací program přesně stanovuje, jakých kompetencí by žák měl během vzdělávání dosáhnout. Rozumíme tím „...*souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti*“ (RVP ZV, Praha 2017, str.10). Klíčové kompetence nestojí vedle sebe izolovaně, různými způsoby se prolínají a mají více funkcí. Tyto kompetence lze získat pouze jako výsledek celkového procesu. Všechny školní aktivity by tedy měly směřovat k jejich utváření a také učivo je chápáno jako prostředek vedoucí k tomuto cíli.

Zde se jeví použití literárního textu jako vhodná strategie pro budování všech výše uvedených kompetencí. Autorka práce si ji vybrala i s ohledem na svůj studijní program Učitelství pro 1. stupeň základních škol a speciální pedagogika. Cílová skupina nabízeného projektu jsou žáci třetího ročníku.

1.1 Cíle vyučování českému jazyku a čtení z pohledu RVP ZV

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání rozděluje učivo na tzv. vzdělávací oblasti. Výuka českého jazyka a čtení je zařazena do oblasti s názvem – jazyk a jazyková komunikace. Tato vzdělávací oblast zaujímá stěžejní postavení v celém výchovně vzdělávacím procesu. Hartl (1996) definuje komunikaci v psychologickém slova smyslu jako přenos myšlenek, emocí a postojů od jedné osoby ke druhé. Komunikace není výlučně lidským jevem, vyskytuje se i jiných živočichů. Jazyk, resp. komunikace verbální naopak výlučně lidským jevem je. Důležitým znakem všeobecně vyspělého absolventa základního vzdělání je dobrá jazyková kultura. Umožňuje mu správně vnímat jazyková sdělení a rozumět jim. Sám je pak schopen „...*se vhodně vyjadřovat a účinně uplatňovat i prosazovat výsledky svého poznávání*“ (RVP ZV, Praha 2017 str.16).

Vzdělávací oblast jazyk a jazyková komunikace je dále rozdělena do tří složek. Komunikační a slohová výchova, jazyková výchova a literární výchova. Ve výuce se však vzdělávací obsah jednotlivých složek vzájemně prolíná.

Cílové zaměření této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení tzv. klíčových kompetencí. Vede žáka k pochopení jazyka jako důležitého nástroje celoživotního vzdělávání. Postupné osvojování si mateřského jazyka a vytváření pozitivního vztahu směrem k němu vede k získávání sebedůvěry v rámci mezilidské komunikace a vlivem prvotních čtenářských zážitků rozvíjí pozitivní vztah k literatuře a rozvoji emočního a estetického vnímání.

Nedílnou složkou Rámcového vzdělávacího plánu jsou mezipředmětové vztahy a také průřezová témata. Tedy témata, která reprezentují v RVP aktuální okruhy problémů současného i budoucího světa a stávají se povinnou součástí základního vzdělávání. Pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot; stávají se příležitostí pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci. V této práci budou reflektována zejména témata osobnostní a sociální výchova a výchova demokratického občana.

1.2 Školní vzdělávací program (ŠVP)

Vytvořit kvalitní školní vzdělávací program, tak aby splňoval podmínky dané RVP je pro každou školu důležitým úkolem, na kterém musí soustavně pracovat a pravidelně jej aktualizovat.

Pokud jde o vyučování na 1.stupni základní školy, je potřeba přihlédnout k výstupům prvního a druhého vzdělávacího období (první období: 1. – 3. ročník, druhé období: 4. – 5. ročník).

Protože cílovou skupinou tohoto projektu jsou žáci třetí třídy, budeme sledovat očekávané výstupy pro 1. vzdělávací období. Na konci tohoto období určuje Rámcový vzdělávací plán žákovi v oblasti literární výchovy dosažení těchto dovedností: žák čte a přednáší z paměti ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku, vyjadřuje své pocity z přečteného textu. Rozlišuje vyjadřování v próze a ve verších, odlišuje pohádku od ostatních vyprávění, pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností.

V oblasti komunikační a slohové výchovy: žák plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti, porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti, respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru. Pečlivě vyslovuje, opravuje svou

nesprávnou nebo nedbalou výslovnost, správně dýchá a volí vhodné tempo řeči, vhodné verbální i nonverbální prostředky na základě vlastních zážitků tvoří krátký mluvený projev. Seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh.

V oblasti jazykové výchovy rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova, člení slova na hlásky, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky, porovnává významy slov, vyhledá v textu slova příbuzná, porovnává a třídí slova podle zobecněného významu – děj, věc, okolnost, vlastnost. Dále rozlišuje slovní druhy, užívá v mluveném projevu správné gramatické tvary, spojuje věty do jednodušších souvětí vhodnými spojkami, rozlišuje v textu druhy vět a k jejich vytvoření volí vhodné jazykové i zvukové prostředky. Odůvodňuje a píše správně: i/y po tvrdých a měkkých souhláskách i po obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech. Odůvodňuje a píše správně dě, tě, ně, ú/ů, bě, pě, vě, mě – mimo morfologický šev; velká písmena na začátku věty a v typických případech vlastních jmen osob, zvířat a místních pojmenování (RVP ZV, 2017).

Svobodová (2013) uvádí, že zde bohužel, není více naznačeno, jakými prostředky, tj. metodami a formami výuky má učitel očekávaných výstupů dosáhnout. To znamená, že metody výuky i způsob práce jsou ponechány zcela na učiteli.

Každý školní vzdělávací program však musí obsahovat kapitolu – Výchovně vzdělávací strategie uplatňované ve výuce, kde předloží, jakými metodickými postupy a formami práce těchto cílů dosáhne. Pokud nahlédneme do náhodně vybraných školních vzdělávacích programů škol, můžeme vyzorovat, že pro vzdělávací oblast jazyk a jazyková komunikace jsou uplatnitelné zejména tyto strategie: vyprávění, práce s učebnicí, s textem, rozhovor, diskuse, videoprojekce nebo výukové PC programy, kvízy, doplňovačky, rébusy, výklad, skupinová či samostatná práce, mezipředmětová komunikace, besídky pro rodiče, projektové vyučování, beseda či jiné výchovně vzdělávací akce (shlédnutí divadelního představení, beseda s autorem či ilustrátorem knih).

1.3 Sekundární analýza ČŠI - PIRLS 2016

Jednou z možností, jak reflektovat naplňování cílů základního vzdělávání je analýza konkrétních vědomostí, dovedností a postojů žáků v dané oblasti vzdělávání. Ve vzdělávací oblasti – jazyk a jazyková komunikace je dobrým indikátorem analýza čtenářské gramotnosti.

Česká republika se pravidelně účastní mezinárodního šetření PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study), které se zaměřuje na testování čtenářské gramotnosti žáků základních a středních škol.

Toto šetření se uskutečňuje pod vedením České školní inspekce, (*Česká školní inspekce zveřejňuje výsledky Mezinárodního šetření PIRLS 2016* [online] [cit. 2021-03-10], která poté výsledky analyzuje.

1.3.1 Vymezení a hodnocení čtenářské gramotnosti v rámci šetření PIRLS

Testování se v rámci čtenářské gramotnosti zaměřuje nejen na základní dovednosti umět číst a psát, ale také na testování čtenářských znalostí a dovedností vyžadujících přemýšlení o psaných textech, tedy nejen na vyhledávání, ale především na pochopení informací v textu a jejich další využití. Je nezbytným předpokladem pro rozvoj v ostatních oblastech vzdělávání.

Šetření PIRLS 2016 definuje čtenářskou gramotnost jako: *„Schopnost rozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/nebo oceňují jednotlivci, a tyto formy používat. Čtenáři mohou odvozovat význam z různorodých forem textů. Čtou, aby se učili, aby se začlenili do společenství čtenářů ve škole i v každodenním životě, a také pro zábavu.“* (*Shrnutí hlavních zjištění* [online]. [cit. 2021-03-09])

Hodnocení čtenářské gramotnosti probíhá ve dvou oblastech:

- 1) čtení pro získání literární zkušenosti (čtení ze zájmu a pro radost)
- 2) čtení pro získání a používání informací (čtení k získávání ke svému dalšímu vzdělávání).

V rámci každého z těchto účelů čtení byly hodnoceny čtyři různé druhy činností prováděné čtenáři s cílem porozumět čtenému textu: vyhledávání informací, vyvozování závěrů, interpretaci a posuzování textu.

Cílem analýzy bylo také posoudit, jak úroveň čtenářské gramotnosti ovlivňují metody a postupy uplatňované učitelem.

1.3.2 Role učitelů a v rozvoji čtenářské gramotnosti žáků 4. tříd ZŠ v České republice

Analýza šetření PIRLS 2016 (*Sekundární analýza PIRLS 2016* [online] [cit. 2021-03-09]) konstatovala, že:

1. Nelze identifikovat univerzální výukovou metodu, která by podporovala rozvoj čtenářských dovedností. Vždy záleží na kontextu, profesních kompetencích učitele a přijetí výukové metody (nebo mixu výukových metod) samotnými žáky. Obecně lze doporučit metody podporující kritické myšlení žáků např. diskuze o četbě mezi žáky a podněcování diskuze v hodinách čtení. Čím častěji byla tato metoda zařazována do výuky, tím lepších výsledků žáci v testu čtenářské gramotnosti dosáhli.
2. Při aplikaci vyučovacích metod je též důležitá srozumitelnost učitele a aktivní, spíše individuální, nápomoc každému jednomu žákovi.
3. Podstatnou roli hraje i třídní klima, které utváří specifickou atmosféru v dané třídě. Žáci, jejichž učitelé nepociťují nadšení pro práci pedagoga, dosahují výrazně nižšího skóre v testu čtenářské gramotnosti než žáci, jejichž učitelé vnímají uvedené pocity častěji.
4. Učitelé by měli s žáky společně procházet a vysvětlovat nové pojmy, a zároveň vytvořit atmosféru, ve které se žáci nemusí obávat, že budou chybovat.
5. Je potřeba posílit nástroje a techniky umožňujících včasnou identifikaci sociálně patologických jevů (šikana, projevy násilného chování, závislostí, rasových, etnických a jiných předsudků).
6. Pozitivní vliv má i četnost, s níž učitelé poskytují materiály ke čtení, které odpovídají zájmům žáků.

Výsledky této analýzy do značné míry ovlivnily navrhované metody a postupy, které nabízí tato diplomová práce. (více v kap. 2.3)

2. Metody a formy práce využitelné pro efektivní zařazení autorského textu do výuky.

Pro každého učitele na 1.stupni základní školy, případně třídy či školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami je naplnění Rámcového vzdělávacího plánu, resp. Školního vzdělávacího plánu základním úkolem, ale v určitém slova smyslu také velkou výzvou. Autorka této práce si je z dosavadních praktických zkušeností vědoma složitosti a zároveň důležitosti vhodného přístupu k dítěti v prvních letech školní docházky. Kromě stěžejního úkolu osvojení trivia musí mít učitel na zřeteli osobnostní růst dítěte, jeho zdravý a vyrovnaný přístup ke vzdělání a k životu. Svoji práci tedy autorka věnuje konkrétnímu projektu, využitelnému zejména ve výuce českého jazyka.

2.1. Teoretická východiska

Učitel na prvním stupni se věnuje homogenní skupině dětí po celou dobu vyučování. To je podstatný rozdíl mezi prvním a druhým stupněm, kde se učitelé v průběhu dne střídají. (Pokud pomineme výjimky, kdy se zde vystřídá pedagog například na cizí jazyk.) Naplňování úkolů daných RVP v rámci mezipředmětových vztahů a průřezových témat tedy může být na prvním stupni zcela přirozenou součástí vzdělávacího procesu, protože poskytuje učiteli volný časový prostor pro kreativitu ve vyučování. V této výhodě se však skrývá určité nebezpečí. Ve snaze o maximální naplňování úkolů daných vzdělávacím programem může dojít k vytváření živelných projektových dnů a k nekoncepčnosti jednotlivých kroků. Pokud si klademe za cíl rozšířit výuku literární výchovy tak, aby splňovala některé z výše uvedených parametrů, je nezbytné opřít se o znalosti z oblasti psychologie, didaktiky a literární vědy. Prostudování odborné literatury pak povede k promyšlenější a ucelenější koncepci zamýšleného projektu.

2.1.1 Vývoj dítěte v mladším školním věku

Šimíčková-Čížková (2003) podává přehled o stavu dítěte v mladším školním věku z hlediska vývojové psychologie. Uvádí, že kolem šestého roku dochází k podstatným změnám v poznávací činnosti dítěte. Vnímání už není jen součinem počítků, ale postupně se začínají zúčastňovat i ostatní složky osobnosti člověka jako jsou postoje, pozornost, vytrvalost, očekávání, vzrušení, zájmy. Dítě vnímá více vlastností a znaků předmětů. Toto mu také umožňuje úspěšně se učit.

V oblasti fantazie se u mladších žáků setkáváme s konfabulací. Postupně dítě proniká do světa reality, poznává příčiny jevů, což mu umožňuje zjišťovat rozdíly mezi fantazií a skutečností.

Představy umožňují dítěti sledovat výklad, pochopit zobrazení, operovat s pojmy. S postupujícím věkem se představy stávají ucelenějšími a obsažnějšími.

Paměť je na počátku školní docházky, mechanická. Později se vyvíjí intenzivně ve všech složkách.

Pozornost mladších žáků je ještě labilní, přelétavá, neúmyslná. Myšlení se díky řízenému vyučování stává relativně samostatným procesem a je posílena schopnost logického uvažování. Rozvíjí se konvergentní myšlení, tedy typ myšlení, které se zaměřuje na to, že odpovědět na otázku či problém lze jen jednou správnou odpovědí. Řeč a její vývoj ovlivňuje vývoj paměti a myšlení. Ve škole si dítě osvojí řeč psanou a čtenou, což vyžaduje souhru sluchového a zrakového ústrojí a s tím souvisejících neuropsychických procesů.

Projevy emocí jsou na počátku školní docházky ještě bouřlivé – snadno vznikají a poměrně rychle zanikají. Jsou vyvolány zřejmou příčinou. Postupně ztrácejí svůj afektivní ráz a dítě je schopno své pocity vyjádřit nebo potlačit. Zároveň narůstá škála pocitů, které je dítě schopno chápat, včetně ambivalentních.

Plch (1981) a Zítková (2005) uvádějí, že psychický vývoj dítěte v mladším školním věku prochází dvěma etapami. První etapa: 6-8 let, tedy 1. a 2. třída a druhá etapa: 9–11 let, tedy 3.-5. třída.

V první etapě se záměrná pozornost teprve vytváří. Myšlení je názorné tvoří se základy analýzy a syntézy. Děti přitom vycházejí ze zkušeností s vlastní činností, se zacházením s různými věcmi, z kontaktu s různými lidmi. Zatím jen málo chápe abstraktní pojmy, nechápe alegorii. Teprve se učí ovládat techniku čtení, opírá se proto víc o auditivní podobu a kvalitu své paměti. Stále má velkou potřebu pohybu, miluje rytmus – říkadla, rozpočítadla, verše pro děti. Zítková hovoří o období naivního realismu.

Ve druhé etapě nabývají představy na konkrétnosti, roste počet detailů a pochopení vztahů mezi nimi. Oblíbené jsou příběhy ze života dětí, ze světa hraček. Dítě si spíše dokáže představit to, co samo prožilo, takže pouze slovní výklad jeho představivosti neprospívá. Stav vyjadřovacích schopností je velmi individuální. Podle Plcha (1981) by to učitel měl brát v úvahu a při žákově reprodukci tuto schopnost citlivě rozvíjet.

Protože je tato práce určena pro žáky na počátku druhé etapy, budeme v jejím průběhu procvičovat zaměření pozornosti, úroveň paměti, rozvoj konvergentního i divergentního myšlení a vnímání detailů. Literární text rozšíří slovní zásobu a podnítl fantazii. Prostor bude věnován i rozvoji vyjadřovacích schopností.

2.1.2 Etapy vývoje čtenářství u žáků mladšího školního věku

V elementární třídě dítě prochází jazykovou přípravou na čtení. Jsou jimi specifické dovednosti, jako dostatečná kapacita krátkodobé sluchové paměti, přiměřená představa o hláskové struktuře slova, chápání a reprodukování rytmu, sluchové rozlišování podobných zvuků (fonemický sluch), slovní zásoba, jazykový cit, prostorová orientace, zrakové rozlišování tvarů, grafomotorické dovednosti atd. Další cvičení jsou funkčního charakteru např. artikulační, dechová a hlasová cvičení. Pro samotnou výuku prvopočátečního čtení je k dispozici několik metod. Fasnerová (2012) podává přehled analytických a syntetických metod i metodu analyticko – syntetickou. V literární výchově se navazuje na vztah k slovesnému umění získaného v předškolním vzdělávání. Učitel si musí všimnout, které pohádky znají, jak dokáží vyprávět vlastní zážitky, zda mají své oblíbené hrdiny, sledovat dobu soustředění při poslechu a jak mu dovedou porozumět.

2.1.3 Rozvoj čtenářství v jednotlivých etapách vývoje

Jako bylo uvedeno výše, rozlišují se dvě vývojové etapy mladšího školního věku a z nich odvozuje také předpoklady k rozvoji estetického zážitku. (Pojem estetického zážitku bude blíže specifikován později).

V první fázi – tedy v období přechodu od školky do školy má dítě objevitelský vztah ke světu. Do školy vstupuje s velkým nadšením a úkolem učitele je hledat a předkládat literární texty, které vytvářejí radostný vztah ke světu, prostředí školy a k novým úkolům. Velkou část tu ještě zaujmají auditivní formy, kdy vyprávěním nebo předčítáním příběhů učitel může vzbudit budoucí čtenářský zájem. Plch (1981) zde dává důraz na přiměřené tempo, přiměřený tón a barvu hlasu a předběžné objasnění neznámých slov. Postupně se žák dostává od auditivní k vizuální percepci díla. Nutné je především pozorně rozvíjet a zdokonalovat techniku čtení volbou vhodných textů. Plch (1981) dále upozorňuje, že zásadní je cvičit rozvoj čtenářských dovedností. Zvládnout správné čtení kratších textů s uplatněním slovního přízvuku, přirozené intonace, spisovné výslovnosti a rozumění obsahu. Tiché čtení slouží k orientaci v textu. Žák je povzbuzován k rozvoji vyjadřovacích vlastností. U těchto čtenářů se kromě pohádek uplatňují příběhy např. ze života hraček nebo dětských hrdinů.

V druhé etapě se navazuje na předcházející fáze. Postupným zvládnutím techniky čtení přechází dítě na vizuální formu přijímání literárního textu a vzniká čtenářský zážitek. V tomto věku se také mění vztah žáka k jazyku. Už neslouží jen k dorozumívání, ale má základní poznatky o větě, slově, slabice, hlásce apod. Stále více se rozšiřuje slovní zásoba, ale také se zkvalitňuje větná stavba, užití gramatických pravidel a je patrný pokrok v artikulaci. Podle Zítkové (2005) v druhé etapě dochází k rozdělení dětí na čtenáře a nečtenáře. Nečtenáři mohou být děti nesoustředěné, roztěkané, které nedokáží na základě slov a pojmů vytvářet představy, nebo děti velmi extrovertní, které mohou být velmi nadané, ale číst příběhy ke svému životu nepotřebují. Plch (1981) zdůrazňuje, že v této etapě je poslední možnost ovlivnit vztah ke knize. Pokud žák nepřekoná stálé nedostatky v technice čtení, nebude v budoucnu knihy vyhledávat. Tito žáci tedy potřebují individuální péči. Výchova ke čtenářství nespočívá pouze v počtu přečtených knih, ale v nabízení dostatku podnětů. V součinnosti s výběrem textů, se u žáka rozvíjí vztah k domovu, kraji a zemi, uplatnit se mohou regionální aspekty. Konkrétní význam nabývají představy o společnosti, základy lidských vztahů a významu práce. V této době se může u některých projevit hlubší zájem o určitá témata a nadání k určitým druhům činnosti. Pozorný učitel může toto nadání nabídkou vhodných titulů podchytit a rozvíjet. U chlapců v tomto věku například můžeme pozorovat zájem o literaturu dobrodružnou, kde dominuje smysl pro spravedlnost, hrdinství a obrana lidskosti. U děvčat dominují vztahové příběhy.

K posílení vztahu ke knize by se stále měla používat souběžně auditivní i vizuální forma, abychom neztráceli zájem u zaostávajících čtenářů. Záleží ovšem na způsobu organizace výuky. Vůlí vynucená pozornost je velmi vyčerpávající, protože děti ještě nemají vyvinuté autoregulační mechanismy.

Se zřetelem k těmto specifikům bude v praktické části této práce ponechán větší prostor pro kombinaci auditivní a vizuální formy kontaktu s literárním textem podle aktuálních schopností konkrétních žáků. Nepůjde tedy o přesné vymezení rozsahu textu přečteného žáky a předneseného učitelem. Základním východiskem je seznámení s textem v takové podobě, která pozornost čtenářů nevyčerpá, ale naopak posílí. V dalších částech projektu se k dílčím částem textu budeme vracet a podporovat rozvoj paměti. Neznamená to však, že samotný text není upraven tak, aby byl přístupný začínajícímu čtenáři.

2.1.4 Estetická interakce a estetický zážitek

V kapitole pojednávající o Rámcovém vzdělávacím programu jsou uvedeny termíny jako klíčové kompetence, očekávané výstupy a učivo. V literární výchově se o učivu dá hovořit jen v určitých aspektech. Jsou to například vědomosti o nejznámějších autorech nebo elementárních literárních pojmech. V ostatních naukových předmětech lze obsah učiva charakterizovat příbuzností s oblastí vědeckého poznání. Jedná se tedy spíše o předávání informací mezi učitelem a žákem. Ve skupině předmětů literární, hudební a výtvarné výchovy to neplatí. V nich je třetí člen umělecké dílo.

Proces literární výchovy je procesem esteticko-výchovným. Plch (1979) hovoří přímo o výchově slovesným uměním, která má své specifické rysy. „*Uplatnění jazyka nespočívá jen v jeho běžné komunikativní funkci, ale spolu s informací má vyvolat možnosti plnější a bohatší realizace. Dochází zde na základě fiktivní reality ke zrodu nové skutečnosti*“ (Plch 1979 str.111).

Zítková (2005) ve shodě s Plchem (1979) dává literárně-výchovnému procesu konkrétní podobu žáka a učitele. Žák v tomto procesu je vnímán jako konkrétní čtenář, tedy ten, komu je text autorem určen. Je to čtenář, který věkem a mírou svých čtenářských i životních zkušeností má menší schopnost pronikat do struktury a estetických kvalit textu. Učitel vystupuje jako kontaktní čtenář. Ten na základě svých životních zkušeností a znalostí literární teorie i historie předává žákům hlubší kontakt s textem. Vzájemný vztah mezi textem a jeho čtenářem je estetická interakce.

Lederbuchová (in Zítková 2005) nazývá proces při estetické interakci literární komunikací, která se odehrává ve čtyřech fázích: percepce – tedy seznámení s textem, apercepce – vytváření vlastních představ, vnitřních obrazů reálií, která však může být zkreslená vlivem nedbalé četby či neporozumění významů slov, interpretace – komunikace s textem jako dílem a konkretizace – význam a smysl textu pro vlastní život. Učitelovým úkolem je rozvíjet a formovat žákův přístup k textu. Jedná se tedy o didaktickou interakci. Výsledkem estetické a didaktické interakce je estetický zážitek.

Když Plch (1981) mluví o estetickém zážitku, má tím na mysli „.....*složitý a mnohostranný proces, na němž se kromě emocionálních, etických, estetických a jiných aktivit podílejí i racionální složky vnitřního světa vnímajícího subjektu. Specifický rys výchovy slovesným uměním spočívá v tom, že slovesné umění užívá jazykových prostředků, které jsou úzce*

spojeny s myšlením, a kladou proto v estetické interakci se slovesným dílem žáku jako vnímajícímu objektu značné nároky na podíl jeho intelektuálních aktivit“ (Plch 1981, s.114).

2.1.5 Estetické dovednosti

Mnozí autoři, např. Plch (1979), Zítková (2005), rozlišují estetické dovednosti na dovednosti čtenářské, přednesové, vyjadřovací a tvořivé. Samotný nácvik čtení tvoří samostatnou problematiku, ačkoliv spolu úzce souvisí. Metodiky uvádějí čtení hlasité, tiché, čtení jednotlivce či sborové. Mezi čtenářské a přednesové dovednosti patří správnost, plynulost, uvědomělost, intonace a tempo při čtení a recitaci. Tvořivé mohou být například: domýšlení, odhadování, obměny, slovesné hříčky apod.

Zdokonalování techniky čtení podporuje rozvoj dalších estetických dovedností. Postupně se začínají více orientovat v ději, poznávat časovou posloupnost, význam nedějových složek (tzn. popisu), rozeznávají prostředí (např. skutečné, fantastické...). Učí se rozeznávat hlavní a vedlejší postavy, jejich podíl na rozvíjení děje a jejich jednání. Učí se rozlišovat řeč autora, řeč postav, obrazné prostředky jako například přirovnání, zosobnění, prózu, poezii, pohádku a povídku. Uvědomují si hlavní rysy díla (např. pověst, pohádka), řeč autora, řeč postav, základní podíl autora a ilustrátora na vzniku knihy, úlohu herce. Vytvářejí se předpoklady k hlubšímu poznání ideje díla.

Jedním z cílů této práce je rozvíjet všechny tyto estetické dovednosti cíleně v rámci jednotlivého textu a z něj plynoucích aktivit.

2.1.6 Rozvíjení resilience

Slovem resilience se rozumí odolnost, houževnost nebo nezlomnost. Člověk během života musí překonávat mnoho zátěžových situací. Schopnost resilience pomáhá při jejich překonávání. Také mnoho dětí se může nacházet v nepříznivé situaci, ať už sociální, zdravotní nebo emocionální. Při rozvíjení resilience je potřeba postupovat s přihlédnutím k věku, zvláště u dítěte na prvním stupni základní školy. Lehořanová (2007) zdůrazňuje, že vhodně vybranými činnostmi lze rozvíjet komunikační a sociální schopnosti a strategie řešení problémů. Práci s literárním textem žák může rozvíjet i svoji schopnost resilience. Estetický rozbor textu, který vytváří zážitek, čtenáře kultivuje. Umožňuje čtenáři konfrontovat svoje chování a postoje s jednáním literárních postav. Může se s nimi identifikovat nebo je odmítnout, Může měnit své vlastní postoje.

2.1.7 Resilience a pohádka

Pohádka nejlépe odpovídá dětské mentalitě, potřebám a zájmům dětských čtenářů, zvláště v mladším školním věku. Jádrem pohádky je vymyšlený příběh s nereálným dějem, postavami a prostředím. Jejich vlastnosti jsou jednoznačně vymezeny a často zveličeny. Charakter postav je postaven na protikladnosti a v průběhu děje se většinou nemění. Kladné postavy mají většinou své záporné protějšky. Vždy vítězí hrdina spravedlivý a statečný nad antihrdinou.

Můžeme zmínit známý boj o pohádku (Frey, 1942), kdy se debatovalo o škodlivosti lidové pohádky a jejích adaptací pro dětského čtenáře. Pohádky prý mohou způsobit strach například z procházek v lese nebo z koupání v rybníce. Víra v anděla Strážce dokonce může ohrozit dítě na životě, a podobně.

Nutno říci, že ve svém původu pohádka byla – jako báčorka – určena dospělému posluchači. Toman (1992) však upozorňuje na ideový základ folklorní pohádky, kdy její filozofie je založena na lidové moudrosti, zdravé morálce a pevné víře v konečné vítězství lásky nad nenávistí, pravdy nad lží a dobra nad zlem. A právě toto překonávání překážek a vzdorování osudu pohádkových hrdinů může příznivě působit na rozvíjení resilience (Lehoťanová, 2007).

Pohádka se tedy jeví jako nejlepší platforma pro rozvíjení čtenářství v mladším školním věku, neboť s pohádkou jako literárním útvarem se děti setkávají nejčastěji. Zároveň nabízí široké pole naplňování cílů osobnostní a sociální výchovy. Volit můžeme pohádku lidovou (folklorní) nebo autorskou.

V lidové pohádce mají nejdůležitější roli postavy. Jejich vlastnosti jsou jednoznačně vymezeny a často zveličeny. Charakter postav je postaven na protikladnosti a v průběhu děje se většinou nemění. Kladné postavy mají většinou své záporné protějšky. Vždy vítězí hrdina spravedlivý a statečný nad antihrdinou. Postavy se vyjadřují přímou řečí. Jako pomocné postavy mohou být zastoupeny antropomorfizovaná zvířata, kouzelné bytosti nebo personifikované předměty. Vedle nich vystupují postavy reálné – tzv. lidový hrdina (Toman, 1992).

Pro snadnější zapamatování pohádky se ustálila kompozice, kdy hlavní dějová linie graduje rostoucí obtížností překážek, které musí hrdina překonat. Charakteristická je také jazyková výstavba, např. ustálené úvodní a závěrečné formule nebo trojí opakování dějových prvků. V závěru pohádky se často vyskytuje poučení.

Toman (1992) rozděluje tradiční lidovou pohádku do tří skupin: tzv. kouzelná (fantastická), zvířecí a novelistická. Kouzelná pohádka je spojena s mytologickými představami předků o přírodních a společenských jevech. Prolíná se zde svět reálný a fantastický. Její variantou je tzv. pohádka démonická. Vystupují tu nadpřirozené bytosti – vodník, víly, hejkal, bludičky, skřítki, bílá paní apod. Dalším důležitým znakem je místní a časová neurčitost. Neváže se tedy na konkrétní dobu, místo ani osobu.

Autorská pohádka může buď vycházet z lidových motivů, kde autor zachovává původní tradiční znaky, principy a postupy, ale spíše ji kultivuje se zřetelem k ideji a dějové logice (Toman 1992). Jiným druhem autorské pohádky je tzv. moderní autorská pohádka. Jedná se o původní autorský výtvar, kde autor zasahuje do ustálené kompoziční a jazykové podoby. Vnáší do ní netradiční a aktualizované náměty i jazykové prostředky. Taková pohádka zřetelně odráží aktuální společenskou realitu, ve které vznikla. Zároveň se zbavuje mysticismu a víry v nadpřirozené síly. Je narušena tradiční syžetová výstavba, bývají použity asociativní nebo nonsensové postupy. Vyskytují se tu hovorové výrazy, slovní hříčky, přímé oslovování čtenáře. Autor chce zapůsobit hlavně na emoční a fantazijní stránku dítěte. I zde můžeme rozlišit několik podskupin.

Jmenujme například parodijní – parodizuje a parafrázuje tradiční folklorní model; animistická s antropomorfizovaným zvířecím hrdinou – zpodobňuje vnější a vnitřní svět soudobého dítěte; biologická – přináší poučení o přírodě a citovém vztahu k ní; novelistická – je bezprostředně spjatá se současným světem; sociální – autor vyjadřuje světonázorový postoj a společenskou kritiku; civilizační – přibližuje svět techniky a vědy; nonsensová – založena na absurditě. Může být koncipovaná též jako prolínání reálného příběhu z dětského světa a s pohádkovými motivy.

Výchozím textem projektu prezentovaného v této práci je pohádka autorská, která z lidové tradice vychází, ale zároveň odpovídá na požadavek aktuálního pole zájmů dnešních čtenářů. Ve svém názvu „Pohádka – to není žádná věda“ se uplatňuje drobná slovní hříčka, která nese motivační potenciál. Objevují se v ní pohádkové bytosti (např. drak, víly, hejkal, bludičky). Do jejich protikladu je postavena dvojice vědců, kteří zastupují přísně rozumový přístup k životu, aniž tuší, že již překročili hranici vědy. Touhou po objevu prehistorického tvora jsou více odtrženi od života než bytosti pohádkové.

2.1.8 Použití humoru v literární výchově

Dříve měla literatura pro děti a mládež funkci pouze didaktickou. Moderní intencionální tvorba v této sféře zdůrazňuje také funkci imaginativní, podporující rozvoj hravosti a fantazie dětí. K tomuto účelu může sloužit použití určité míry humoru.

J. Sulovská (2007) vychází z Komenského a jeho požadavku, aby byly vybírány takové ukázky, které budou pro děti srozumitelné a zaujmou je svým obsahem. Komenský vidí ve vytváření optimistické atmosféry a vlivu humoru velký potenciál v rozvoji kreativity a vytváření kladného vztahu ke čtenářství. Jakubiček (2016) připomíná, že je potřeba pochopit humor v jeho praktické rovině, zvláště proto, že je důležitým prostředkem osobnostního rozvoje a sociální výchovy žáků. Sulovská (2007) v této souvislosti poznamenává, že literární výchova je často zanedbávána v porovnání s hodinami jazykovými a na práci s textem a jeho emocionální působení směrem k žákům zůstává málo času. Upozorňuje také na malou pružnost autorských kolektivů čítanek, které zařazují úryvky příliš dlouhé a žákům daného věku málo srozumitelné. Ty pak jsou žáky vnímány jako nudné a nezábavné. Doporučuje tedy zařazovat více ukázek, které vyvolají úsměv a pomáhají najít cestu k literatuře jako takové. Jakubiček (2016) připomíná, že těmto požadavkům odpovídá pouze Čítanka plnou humoru (1. vyd. Liberec: Dialog, 1998).

Jestliže takové ukázky učebnice neposkytuje, je na učiteli, aby je pro své žáky vybral sám a připravil takové úkoly, které budou pro děti zajímavé. Sulovská (2007) odkazuje na psychologický fakt, že existuje úzká souvislost mezi humorem a divergentním myšlením – tedy myšlením, které vede ke vzniku většího množství originálních řešení problému. V naukových předmětech převažuje myšlení konvergentní a v souvislosti se školním prostředím je příčinou stresu. V psychické rovině může humor působit jako zklidnění a v sociální rovině navodit soulad. „*Přestože jsou texty humorné, většinou obsahují i významné sdělení, s nímž může učitel dále pracovat a vést o něm s žáky diskuzi*“ (Sulovská, 2007, s.337).

2.2 Didaktické požadavky na výuku literární výchovy

„*Vyučovací proces zahrnuje činnost učitele i žáka a je řízen výchovně vzdělávacím procesem. Proto je zapotřebí, aby byl učitel na hodinu náležitě připraven*“ (Brabcová, 1990, s.70).
Východiskem by měl být tematický plán shodný s požadavky školního vzdělávacího

programu. Jak bylo popsáno v předchozích kapitolách, z kurikulárních dokumentů jasně vyplývá, že hodina není izolovanou jednotkou, ale je součástí ucelené koncepce.

2.2.1 Příprava hodiny

Brabcová (1990) uvádí, že nejvhodnější formou přípravy na jednotlivou hodinu je příprava písemná. Té by měla předcházet didaktická analýza příslušné hodiny. Učitel se zamýšlí nad tím, co bude učit a jakým způsobem povede vzdělávací proces. Současně musí mít na zřeteli strukturu hodiny a její časový rozvrh. Zítková (2005) rozlišuje v přípravě na hodinu čtení a literární výchovy tři složky: přípravu literárněvědnou, přípravu pedagogickou a přípravu metodickou. Různí autoři se shodují v tom, že příprava musí být kvalifikovaná a tvořivá, vylučující šablonovitost a stereotypnost nebo naopak živelnou improvizaci. Učitel musí mít na zřeteli, že jde o požadavek vytvořit u žáků trvalý vztah ke slovesnému umění (Plch, 1981). Pokud se jeví vzhledem k věkové kategorii vhodné, mělo by dojít k literárněvědnému rozboru díla – informace o autorovi a jeho tvorbě, případně o historických souvislostech.

Každá příprava na hodinu je ve své podstatě tvůrčí prací. Nelze se spolehnout na univerzální postup či metodu, podle které by měl učitel pracovat (viz kapitola 1.3 Sekundární analýza PIRLS). Pokud se učiteli nějaká forma neosvědčí, nemusí ji dále uplatňovat. Z toho vyplývá, že s koncem hodiny začíná prakticky příprava na hodinu následující. Analýzou předchozí hodiny učitel koriguje svůj další postup. Tento proces je v podstatě nikdy nekončící a vyžaduje důslednost i kreativitu. Plch (1979) zdůrazňuje, že je mylné předpokládat, že rozvoj aktivity žáka závisí pouze na učitelově aktivitě a jeho didaktických impulzech v rovině učitel – žák. Základní didaktickou interakci poskytuje samo umělecké dílo. Proto je potřeba i určité uvolnění prostoru pro aktivitu mezi dílem a subjektem.

Přes všechno výše uvedené je namístě uvést, že didaktický proces je ovlivněn faktory, které jsou neměnné. Jsou to především psychologické aspekty žáků v určitém stupni vývoje, o kterých bylo již pojednáno dříve.

2.2.2 Motivace

Dalším důležitým didaktickým požadavkem na hodinu literární výchovy je motivace. Motivace má vzbudit ale ne vyčerpát zájem dětí. Měla by mít takovou podobu, která nejlépe odpovídá předpokladům žáků ale i charakteru díla. Může mít podobu rozhovoru, vyprávění, besedy nebo výkladu. Žákům může být ukázána podobizna spisovatele, nebo pomocí pomůcek či demonstrace připravit výklad neznámých slov, které se v textu objeví. Je nutno připomenout, že učitel by měl mít nabídku takových témat, která jsou pro děti právě aktuální.

Tento požadavek může být pro učitele obtížnější, než se zdá. Jeden konkrétní článek v čítance, který děti zaujal nemusí být po několika málo letech vůbec lákavý, protože většinová pozornost se už ubírá jinam. Například v období, kdy děti sbíraly kartičky hokejistů, byly mezi nimi oblíbené články o sportu. Ty potom vystřídal zájem o Harryho Pottera a o čarodějnické pohádky apod. Autorka práce zahrnuje do projektu poměrně rozšířený zájem o dobu dinosaurů, i když to není jeho prvořadý a nosný cíl. Drak, který je mylně pokládán za dinosaura se dostává do obtížné situace. Nutnost jejího řešení se stává zápletkou příběhu. Autorka se domnívá, že právě záměna draka s dinosaurem tento motivační záměr naplňuje.

2.2.3 Expozice a interpretace

Pro expozici – neboli setkání s dílem je nutná zvládnutá technika čtení, aby nerušila vznik a průběh interakce. Pokud tomu tak ještě není, doporučuje Plch (1979) používat více auditivní formu. Po realizaci expozice má učitel usilovat o zpětnou vazbu, která ukáže, jakým způsobem na žáky dílo zapůsobilo. Děje se to metodou promyšlené soustavy otázek. (Co dělal hrdina...? Kdo mu pomohl...?) Zítková (2005) rozlišuje formu Sokratovského rozhovoru a Heuristického rozhovoru. Sokratovská metoda aktivizuje myšlení žáků a jejich vědění staví do nových souvislostí, o kterých by jinak nevěděli. Heuristický rozhovor je užíván spíše na druhém stupni ZŠ. Dalšími metodami je srovnávání obdobných životních prožitků žáků nebo jim blízkých osob. Metoda problémová staví žáka před problémovou situací a motivuje ho k řešení. Vyžaduje od žáků také etická řešení, vytváří předpoklady pro rozvoj tvořivého myšlení. Zítková (2005) vyslovuje požadavek, aby pro nastolení a řešení problému bylo dostatek materiálu v textu samém. Vytyčení problému má být omezeno na konkrétní, v textu jasně vyjádřené situace. Matuškin (in Plch, 1981) upozorňuje, že v díle jsou zahrnuty problémy, které do nich zahrnul sám autor. Učitelovým úkolem je utvářet podmínky, při kterých se ty nejdůležitější problémy stanou problémem i pro žáky. V našem případě se problémem stává otázka, zda se Drak má stát novým obyvatelem Čarovného údolí. Při této metodě je však nutné vzít v úvahu malou životní zkušenost žáků a omezený rozsah vědomostí.

2.2.4 Práce s literární postavou

Literární postava je tou složkou textu, která nese děj. Na prvním stupni je práce s postavou základem interpretační práce s texty a možností, jak s ní pracovat v hodinách literární výchovy, je mnoho. Pro rozvoj čtenářské gramotnosti můžeme použít techniku charakteristiky

postavy podle autorem popisovaného zevnějšku (...čarodějka byla vytáhlá, samá kost a kůže...) nebo autorem vyjmenované vlastnosti postav. Pro další práci s textem je možno použít v praxi nejpoužívanější – charakteristiku nepřímou. To znamená, že vlastnosti postavy musí děti odvodit z jejího jednání, z jejího myšlení a cítění (...Bludičky se po sobě zahanbeně podívaly. Takovými vtipy jim ostatní strašidla vždycky zkazila náladu...).

Pro základní orientaci v textu děti určují postavu hlavní a postavy vedlejší, postavy kladné či záporné. Důležité jsou také vztahy postavy k ostatním postavám, například konflikty mezi nimi a motivy jejich činů. Nakonec je možno rozlišovat proměny charakteru postavy v souvislosti s dějem.

Při práci s více postavami se lze zaměřit na srovnání vlastností, motivů a jednání jednotlivých postav. V případě, že se jedná o srovnání tzv. referenčního hrdiny, tedy hrdiny podobného věku čtenářů, může žák děj postavy porovnávat s vlastními prožitky a zkušenostmi. Pro práci na prvním stupni je nutné postupovat v prvním ročníku od nejjednodušší charakteristiky – výčtem vlastností a v dalších letech navazovat techniky náročnější (Zítková 2005).

V této práci, je charakteristice jednotlivých postav věnována zvláštní pozornost. Z celkového počtu deseti vyučovacích hodin se šest hodin věnuje jednotlivým postavám. K tomu slouží úryvky, které se vrací v ději (upravené jako dialogy), jednotlivé pracovní listy a příslušné stránky prezentace. Neděje se tak samoúčelně, ale pro opakovanou hlubší interakci čtenářů s dějem příběhu. (Jednotlivým úryvkům bude věnována pozornost později).

2.2.5 Práce s jazykovými prostředky a s kompozicí

„Práce s jazykem jako se základní materií literárního textu se může v hodinách literární výchovy realizovat různým způsobem. K interpretačnímu pohledu na text ale přispívá pouze tehdy, pokud jazyk chápe jako umělecký prostředek a složku struktury textu, která existuje ve vzájemných vztazích k prostředkům a složkám jiným a plní v celku textu specifické funkce.“ (Zítková 2005, str.23). Zavádění prvků jazykového vyučování v hodinách literární výchovy nepatří k dlouhodobým literárně výchovným cílům a nemělo by se tedy praktikovat (například procvičovat učivo vyjmenovaných slov či druhů vět). Zítková (2005) podotýká, že jazykovou rovinu je třeba chápat jako prostředek přispívající ke sdělnosti textu. V jazykovém plánu můžeme tedy použít text k pochopení významové stránky jazyka. Jde tady o rozšiřování slovní zásoby aktivní i pasivní, vnímání obraznosti jazykových prostředků, k rozlišování hovorového a slangového jazyka, vyjadřování přímé řeči, spisovnosti či nespisovnosti (...co vaříte dobrýho...), užívání neologismů (příbalový leták) nebo archaismů (čarokrásná

příroda). Nejen v naučných textech se čtenář může setkat se slovy z odborné terminologie (*paleontologie, zoologie, Nobelova cena*).

Kompozice je způsob, jakým jsou uspořádány informace, které literární text nabízí.

Lyrické texty odrážejí realitu ve vnitřním světě autora, a proto je orientace v kompozici pro mladší žáky obtížná. Zde je vyžadována velmi citlivá příprava – vysvětlení neznámých slov, informace o autorovi, vytvoření potřebné atmosféry. Lyrika prohlubuje a kultivuje vztahy k nejbližším lidem, domovu, vlasti, k přírodě. Na prvním stupni se pracuje převážně s lyrikou, kterou vyjadřuje lidová slovesnost, jako je například píseň nebo popěvek.

Naproti tomu znakem epických textů je dějovost. Jsou zde znázorněny obrazy vnějšího světa, proto i zde je nutné jasně a přiměřeně vysvětlovat neznámé pojmy.

Epika poskytuje prostor pro estetické dovednosti. Pokud se uplatní jednoduchá dějová linie, žáci se naučí uvědomovat si časovou souslednost a příčinnou souvislost jednotlivých dějových úseků. Pohádka má klasickou dějovou výstavbu (expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa). Učitel může rozvíjet vnímavost žáků pro výstavbu textu, vést je k pochopení vztahů mezi jeho částmi a tím pomáhat hlubšímu pochopení ideového základu. Na prvním stupni se tato práce doporučuje právě u jednoduchého vyprávění pohádky nebo povídky.

2.3 Navrhované metody a formy práce

„Ve výchově slovesným uměním je nutné daleko více věnovat pozornost metodám, které umožňují radostné aktivity plynoucí z přirozené touhy po objevném osvojování nových hodnot a po estetických zážitcích.“ (Plch, 1981, s. 151). Při rozvíjení aktivity žáků dochází k vrcholné fázi estetické interakce. Citlivá a vhodná volba metod přispívá k snadnějšímu a komplexnějšímu poznávání ideje díla a jeho hodnot. Při jednoduchých textech pro mladší školní věk se to nejeví jako náročný úkol. Přesto se musí pečlivě připravit. Idea díla nebývá vždy ihned zřejmá. Pokud žáci k pochopení nepoužívají vlastní aktivitu, ale je jim podávána jako hotová poučka, neztotožní se s ní tak, jako když k jejímu poznání dospějí vlastní aktivitou pod vedením učitele. Hodiny čtení se tedy nemohou zužovat jen na výuku techniky čtení, ale vyžadují rozmanitou škálu forem práce. Někdo z žáků má předpoklady rozvinout emocionální aktivity, jiný ocení více estetické kvality díla, někdo upřednostňuje racionální aktivity.

Metody a formy práce s textem v literární výchově jsou nabídnuty již ve zmiňované analýze šetření PIRLS (kap. 1.3.2). Z ní v první řadě vyplývá, že nelze označit univerzální výukovou

metodu, která by podporovala rozvoj čtenářských dovedností. Vždy záleží na kontextu, profesních kompetencích učitele a přijetí výukové metody samotnými žáky.

Doporučena je především diskuze, jako metoda podporující kritické myšlení žáků. Bude jí tedy věnována značná pozornost i s ohledem na požadavek péče o kulturu mluvené řeči. Máme tím na mysli plynulost a srozumitelnost mluveného projevu žáka, správné zformulování myšlenky a spisovnou výslovnost. Toto hledisko však nesmí převyšovat samotnou podstatu diskuze. Učitel musí volit vhodné a nenásilné prostředky, jak kulturu mluveného projevu rozvíjet.

Třídní klima, které je v analýze také zmiňováno, nelze v psané podobě předem vyjádřit. Lze ho pouze naznačit a částečně posuzovat z kontextu celé popisované práce. Jak se tyto metody ověřily v praxi, posoudí až praktické uskutečnění projektu. S třídním klimatem také úzce souvisí sebedůvěra žáků. Je třeba vytvářet takovou atmosféru, ve které se žáci budou cítit bezpečně, tzn. nebát se vyjádřit své myšlenky z obavy, že budou chybovat.

Jedním z důležitých akcentů popisovaných metod je osobnostní a sociální výchova jako nástroj pro včasnou identifikaci sociálně patologických jevů (například šikana, projevy násilného chování, projevy etnických předsudků a podobně).

Praktická část bude věnována konkrétním metodickým návrhům při práci s konkrétním autorským textem. Nejprve pojednáme o jednotlivých metodách (z hlediska odborné literatury) a o jejich aspektech, které jsou důležité pro praktickou část.

2.3.1 Projekt a projektové činnosti

Pokud bylo výše zmíněno, že se v této práci jedná o projekt, je nutné objasnit klasifikaci tohoto výrazu. Termín – projektová metoda – je u různých autorů vymezen různě. Coufalová (2006) uvádí definici zakladatele projektové metody W. H. Kilpatricka jako – jasně navržený úkol, který můžeme předložit žákům tak, aby se mu zdál životně důležitý tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě. Zmiňuje též definici Příhodovu jako – takovou organizaci učiva, při které žák prochází činnostmi uspořádanými tak, aby daly vyniknout nějaké jednotící myšlence.

Projekt žákům nesmí předem předložit závěr, který mají dokazovat, ale ze své práce mají odvodit závěr jako příčinu jevů, které pozorovali. A. Hrinová (2007) podotýká, že tyto znaky lze naplnit pouze v přírodovědných oborech. Východisko pro předmět mimo tento obor nachází v rozvoji komunikačních schopností. Dovednost správně komunikovat se nepředkládá

jako hotový poznatek, ale je nutné ji získat v praktických situacích. Je tedy třeba přirozenou cestou vlastní zkušenosti poznávat skutečnost. K tomu je samozřejmě potřeba připravit podmínky, které by provokovaly zájem. Tuto příležitost poskytují tzv. projektové činnosti. Projekt předkládaný v této práci používá prvky projektových činností, kdy žák získává informace aktivním posloucháním nebo čtením, což tvoří základ pro vytvoření diskuze. Žáci přemýšlejí, ptají se, učí se kriticky myslet, vyvíjejí řečovou aktivitu a učitel je jen pomocník v tomto procesu.

O projektu jako celku se v tomto případě dá hovořit také tak, jak jej specifikuje Domischová (2011), tedy jako o projektu připraveném pro žáky učitelem. Učitel připraví pro žáky otázky, které vzbuzují zdání problému. V tomto případě otázky vycházejí z přečteného textu.

Coufalová (2006) hovoří spíše o projektové metodě – v závislosti na tom, do jaké míry se uplatňují jednotlivé znaky projektu.

Další charakteristický rys projektového vyučování je zásada postupnosti. Při rozvíjení komunikačních dovedností můžeme uplatnit princip postupnosti i s ohledem na zmíněný požadavek, aby žáci nepřijímali hotové poznatky, ale aby o nich hovořili, a pokud budou mít vytvořené podmínky, mohou nacházet odpovědi cestou vlastní zkušenosti. Je nutno si uvědomit, že se stále nacházíme mimo pole přírodních věd. Pokud dítě v projektovém vyučování udělá zkušenost, že skupenství vody zaleží na teplotě, je to informace jednoznačně platná a dá se kdykoliv rychle a snadno dokázat.

V případě projektu předkládaného v této práci jde o rozvoj komunikačních schopností, ale také o rozvoj osobnosti a sociálních dovedností. Zde platí zásada postupnosti dvojnásob, a proto si vyžaduje více času. Tento prvek určité dlouhodobosti naplňuje charakteristiku projektové činnosti.

2.3.2 Dramatizace

Jedna ze základních lidských činností – vedle práce a učení – je hra. Hra přináší dítěti uspokojení. Je to svobodně volená aktivita, která neplní žádný zvláštní účel. (Šikulová, 2006) Učitel prvního stupně ve svých metodách vychází právě z přirozené touhy hrát si a Komenského „škola hrou“ je jedním ze základních kamenů vyučovacího procesu. Hra je na 1. stupni základní školy největší motivační prvek. Ve volné hře děti nevědomky znázorňují a zpracovávají svoje sociální zážitky. Předem stanovená hra chce udělat srozumitelnými dopředu dané situace z poslechnutého nebo přečteného příběhu.

V odborné literatuře nacházíme zmínky o dramatizaci literárního textu. Plch (1981) ji doporučuje jako doplňkovou formu výchovy slovesným uměním. Nabízí použít dramatické texty například při scénkách s maňásky, loutkami či pro sborový přednes prokládaný recitací jednotlivce. Ztvárnění děje před očima dětí aktivizuje jejich účast. Spojuje spontánnost dítěte se záměrnou výukovou činností učitele. Šikulová uvádí, že *“.....dramatizace a dialogizace pomáhá rozvíjet u žáků dovednost výrazně číst, zdokonalovat své vyjadřovací schopnosti, kultivovat mluvenou řeč, intenzivně prožívat a lépe chápat obsah textu, rozvíjet fantazii, přirozenou hravost a tvořivost“* (Šikulová 2006, str. 18).

Žáci mohou tímto způsobem také reflektovat svoje dojmy a pocity z dříve přečteného. Čtení v rolích tedy umocňuje celkový prožitek z díla a je snazší se k němu vracet i po určité době od první interakce s textem. Dramatizace je také vhodným východiskem pro práci s jednotlivou postavou, k diskuzi o jejím jednání, o motivaci k takovému jednání a důvodu případné změny. Dramatizace působí také jako socializační prostředek. Příběh slouží jako vědomé východisko k hraní postav, kterým dítě dává duši. V roli se dítě může setkávat s obtížemi, překážkou nebo soupeřem. Toto setkání vzbudí neuvědomované duševní síly, intelekt a fantazii a tím se mohou stát průpravou na život. Může se jednat o dramatizaci celého příběhu, kde se děj odehrává podle předem připraveného scénáře a je přednášen z paměti, nebo o dialogizaci textu. Ten může být připraven k výraznému čtení, k opětovnému připomenutí dramatického úseku nebo dějového jádra, Dialogizace slouží také k aktivnímu osvojování slovní zásoby a slovních obrátů (Zítková, 2005).

Pokud se nejedná o příliš dlouhý a složitý text, může se v rámci prvního stupně uvažovat i o případném nacvičení dramatického zpracování k veřejné produkci. Společný zážitek z nácvičení, napětí před vystoupením a odměna v podobě potlesku publika obohacuje duševní život a přispívá k upevnění vztahů ve skupině. Obdobně může posloužit shlédnutí takového vystoupení nacvičené jinými herci a porovnání s vlastní představou o vizuální podobě díla.

Autorka má na poli žákovské dramatizace zkušenosti s dětmi ze základní i studenty ze střední školy a zpětně se dozvídá, jak velký – původně ani nezamýšlený – vliv měly jejich divadelní role na osobnostní rozvoj jedince. To však předpokládalo dlouhodobou a intenzivní interakci s textem.

Pro zajímavost je dobré zmínit práci M.D. Polínka (2015), který v této souvislosti hovoří přímo o možnosti biblioterapie či skazkoterapie. Z výčtu možností, které uvádí, lze zdůraznit psychosomaticky a psychosociálně orientovanou biblioterapii, která využívá vhodných knih

také pro zdravotně či psychosociálně postiženého člověka, který může podpořit vlastní proces uzdravování skrze ztotožnění se s literárním hrdinou. Dle tohoto přístupu se uplatňují tři druhy pohádek: pohádky klasické, pohádky známých autorů a pohádky speciálně vytvořené pro psychoterapii. Využívá se právě metaforičnost a symboličnost pohádek, které nesou dobrý potenciál pro bezpečné osobní projekce (Polínek, 2015). Dosažení takových cílů samozřejmě předpokládá fundovaného terapeuta a není možné si je klást v klasické škole.

Pro účely výchovné práce na základní škole slouží dramatická výchova, resp. dramatika. Klíčovou metodou dramatiky je právě technika hry v roli. Umožnit zúčastněným zažít takovou situaci, bývá pro procesy poznání, sebepoznání a učení významné. Nabízí se zde podněty, které učitel může vzít v úvahu, pokud uvažuje o uplatnění literárního textu v širším rozměru, než je jedna vyučovací hodina.

2.3.3 Vizualizace

V kapitole 2.1.2 Rozvoj čtenářství v jednotlivých etapách vývoje se uvádí, že žák v první etapě postupně přechází od auditivní percepce k percepci vizuální – tedy od poslechu textu k samotnému čtení. Tato kapitola nebude zaměřena na vizuální percepci ve smyslu dekodování znaku, ale na vizualizaci jako náhled či zobrazení.

Vladimír Spousta (1998) věnuje vizualizaci v pedagogickém a didaktickém smyslu pozornost z hlediska funkce vizuálních prostředků. Jedná se o dekorativní funkci, která činí text zajímavějším a esteticky přitažlivějším; reprezentující funkci, sloužící k převyprávění textu; interpretující funkci, která usnadňuje pochopení a transformativní funkci, jež pomáhá informaci zpracovat. Z hlediska pedagogické psychologie vizuální prostředky podněcují zájem o problematiku, zvyšují duševní připravenost, udržují pozornost a soustředění. Z hlediska poznávacích procesů pomáhají v orientaci v textu, podporují zapamatování. Je tím účinnější, čím více se stává organickou součástí celého procesu. Pro posílení orientace v textu se doporučuje, aby délka čtení jednotlivých žáků korespondovala s rozložením textu (jeho slovesných obrazů),

Na vyšší úrovni rozvíjí imaginaci a představivost, učí přemýšlet a domýšlet souvislosti. Spousta (1998) cituje Ledvinku, který připomíná, že vidíme-li, poznáváme hloubku. Psychologové uvádějí, že 80 % informací přijímáme zrakem. Vizualizace v literatuře je utvářena především ilustracemi. Ilustrace je výtvarný doprovod příběhu, nejčastěji knihy nebo příspěvku v časopisu, který má osvětlit a vysvětlit text, učinit jej čtenáři srozumitelnějším (lat. *lustrare* – osvětlit) nebo také text výtvarně oživit. Specifickou oblast tvoří ilustrace dětské.

Dětem, které se učí číst, pomáhají ilustrace určit postavy a prostředí příběhu a motivují je. Ilustrace by však neměly příliš dominovat, protože příliš ilustrací odvádí pozornost od textu, což brání naučit se mu rozumět.

Pokud má ale dojít k přípravě kvalitního didaktického materiálu pro mladší školní věk, je ilustrace nepostradatelná. Jestliže autor nedisponuje patřičnými výtvarnými schopnostmi, nezbyvá než se obrátit na kompetentního odborníka. Autorka práce oslovila absolventku výtvarné školy, která pro tento účel zhotovila ilustrace jednotlivých postav příběhu. Poté už bylo možno s nimi dále pracovat po grafické stránce, která v projektu zaujímá významné postavení. Je použita nejen v samotném textu, ale i v pracovních listech a prezentaci.

S ilustracemi obecně souvisí také výtvarná reflexe po setkání s příběhem. Pro mladší školní věk je důležité, aby žáci mohli kresbou reflektovat svoje pocity. Této potřebě je také věnován prostor. Ne všechny děti však mají chuť pouštět se do samostatných kreseb. Buď si netroufají ztvárnit svou vizuální představu nebo nemají o výtvarné vyjádření přirozený zájem. Pro tyto děti je vytvořena možnost vybarvování černobílých ilustrací.

Význam slova vizualizace také obsahuje složku grafického rozložení textu. Pro začínajícího čtenáře se samozřejmě jedná o správnou velikost písma, jasné oddělení kapitol a dělení textu na odstavce. V textech, které jsou určeny pro dramatizaci, mají tito čtenáři obtíže se zřetelně orientovat. Pro snadnější orientaci bylo v těchto textech použito barevné rozlišení jednotlivých postav (více v kap.3.2.4).

V prezentaci, která celý projekt provází, je dán prostor dalším vizuálním prostředkům, které napomáhají rozvíjet diskusi a využity jsou i možnosti, které nabízí samotný program, ve kterém je prezentace vytvořena. Více o tom bude pojednáno v samostatné kapitole.

2.3.4 Osobnostní a sociální výchova

Osobnostní a sociální výchova (dále jen OSV) je nedílnou součástí Rámcového vzdělávacího plánu, resp. průřezových témat, o kterých bylo pojednáno v předcházejících kapitolách. Všechna témata se mají uskutečňovat prakticky, to znamená prostřednictvím vhodných her, cvičení, modelových situací a příslušných diskusí. OSV je možné vyučovat jako součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu, nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod. Podmínkou účinnosti je jejich propojenost se vzdělávacím obsahem těchto konkrétních předmětů. Vztah OSV ke vzdělávací oblasti jazyk a jazyková komunikace je založen na faktu komunikační podstaty jazyka s tím, že se zaměřuje na

každodenní verbální komunikaci jako nástroj jednání v různých životních situacích. Prohlubuje vztah mezi verbální a neverbální složkou komunikace a rozšiřuje specifické aplikace jazyka o sociální dovednosti (RVP ZV, 2017).

Lisá (2010) podotýká, že vlivem moderních komunikačních médií, se snižuje podíl přímé komunikace mezi lidmi, a proto přibývá dětí, které neumějí přiměřeně komunikovat s okolím, nerespektují sociální a společenská pravidla, nedokážou se přizpůsobit kolektivu. Někteří odborníci se domnívají, že sociální dovednosti jsou pro život člověka a jeho fungování ve společnosti důležitější než klasicky chápaná inteligence. Proto se jeví OSV jako jedno z prioritních témat.

Valenta (2013) uvádí, že základním výstupem OSV je chování, a ne znalost jako v jiných vědomostních oborech, i když je její nedílnou součástí. Pastorová (2018) upozorňuje na specifičnost OSV a odlišnost od ostatních průřezových témat. Jejich rozdílnost spočívá v tom, že se učivem stává sám žák či konkrétní skupina a ve větší či menší míře také běžné situace každodenního života.

Sladová (2016) uvádí, že jednou z klíčových komponent vývoje dětské osobnosti je schopnost naučit se rozlišovat a posuzovat, co je dobré, správné, spravedlivé, a naopak, co je zlé, nespravedlivé, špatné. Umělecká literatura rozšiřuje pohled dítěte na svět, podněcuje jeho představivost a fantazii, vyzývá k hodnocení a zprostředkovává citové prožitky. Může významně přispívat k cílům osobnostní a sociální výchovy žáků základní školy, respektive k jejich osobnostnímu, sociálnímu a morálnímu rozvoji. „*V rámci prosociálního jednání a smyslu pro pomoc druhým cílem výchovy je individualita, která se dokáže aktivně adaptovat na společenské podmínky, ale současně si zachovává kritičnost v pohledu na jevy, které ji obklopují. Porovnává je se svou orientací, mravními zásadami, hodnotovými stupnicemi a individuálním světovým názorem*“ (Sladová 2016, s.16).

Pavlíková (2007) upozorňuje na důležitost rituálů, které jsou spolu s hrou jedním z prvních duševních projevů jedince. Jedním ze zásadních rituálů je přijetí do společenství – přijetí = aggregation neboli integrace jedince do sociální struktury, kde získává nový společenský status. U dětí je to například vítání prvňáčků ve škole a podobně. Rituálem je také zakončen děj pohádky, se kterým budou děti pracovat. (Drak je přijímán do společenství obyvatel Čarovného údolí.)

Implementovat OSV do jednotlivých předmětů se na prvním stupni (vzhledem k jeho specifikům) přímo nabízí. „*Životní dovednost se mnohdy osvojuje složitěji, než například vědomost v podobě poučky – krást se nemá. Naučit se dovednosti, kdy dítě ovládá potřebu vzít*

si cizí věc, to může u různých jednotlivců trvat různě dlouho. Nelze tedy očekávat naplnění cílů OSV již v jediné lekci“ (Valenta 2013, str.137).

Valenta (2013) nabízí také řadu metod a forem, jak uchopit jednotlivé tematické okruhy OSV: tedy osobnostní, sociální a mravní rozvoj. Podotýká, že metoda je dobrá, když působí v čase, tzn. že aktivity se mají používat opakovaně nebo v pozměněné podobě.

Tato stanoviska byla také důvodem, proč se textu předkládaném v této práci budeme věnovat celých deset vyučovacích hodin. Nabízí totiž možnost přispět k naplnění cílů OSV.

Dalším prvkem, který je nutno zdůraznit v osobnostní výchově je oblast prevence sociálně patologických jevů. Mezi ně je v poslední době stále více zařazována šikana. Psychologové nabádají, že její vznik je často možné vysledovat už mladším školním věku. Důvodem, který může tento nežádoucí projev spustit, je jinakost. Kusá a Řeřichová (2016) upozorňují, že vnímání jinakosti u části populace neprobíhá bez projevů neadekvátní reakce. *„Dětský čtenář se prostřednictvím uměleckého textu může setkat s jinakostí kulturní, často ve formě příběhů reflektujících způsob života různých kultur nebo důsledky xenofobních postojů, s více či méně výraznou fyzickou či psychickou odlišností dětského hrdiny, či s tematikou outsiderství, které může mnohdy doprovázet vnímání vlastní jinakosti nebo je následkem vyjádření postoje skupiny k odlišnosti jednotlivce“ (Kusá, Řeřichová 2016 s. 65–66).*

Toto téma jde napříč celým předkládaným projektem. Drak, ačkoliv je také pohádkovou postavou, není ostatními přijímán a je označen za obludu, uprchlíka a bezdomovce. Východiskem z jeho situace není změna jeho jinakosti, ale odstranění problému, který ho do této pozice staví.

2.3.5 Výchova demokratického občana

Charakteristika průřezového tématu Výchova demokratického občana (dále jen VDO) má mezioborový a multikulturní charakter. Má vybavit žáka základní úrovni občanské gramotnosti. Ta vyjadřuje způsobilost orientovat se v problémech a konfliktech otevřené, demokratické a pluralitní společnosti. Její získání má žákovi umožnit konstruktivně řešit problémy se zachováním své lidské důstojnosti, respektem k druhým, ohledem na zájem celku, s vědomím svých práv a povinností, svobod a odpovědností, s uplatňováním zásad slušné komunikace a demokratických způsobů řešení (RVP ZV, 2017).

I. Pokorná (2007) uvádí, že VDO představuje syntézu hodnot, jako je spravedlnost, tolerance a odpovědnost. Jejím cílem je porozumění demokratickému uspořádání společnosti, aktivní postoj k životu, respektování odlišností, asertivní jednání a pomoc slabším. Dodává, že

literární výchova díky textům, které jsou ve výuce interpretovány, může formovat žákovu osobnost ve směru odpovědnosti k sobě samému, k druhým lidem a k životnímu prostředí. Literární výchovu proto nelze brát jen jako prostředek k procvičování čtenářských dovedností, ale aby s texty bylo pracováno promyšleně, efektivně a přitom záživně.

Také tohoto průřezového tématu se v projektu dotkneme. Pojem demokracie je dětem v mladším školním věku většinou neznámý. Její prvky však lze vystopovat i v některých pohádkách. V předkládaném textu je tomuto uspořádání podřízena také samotná vládkyně Čarovného údolí.

Oběma průřezovým tématům je v projektu věnována pozornost v rámci diskuze a dramaturgie. Výstupy těchto témat se pak samozřejmě objeví i ve výstupech celého projektu.

PRAKTICKÁ ČÁST

3 Metodické návrhy pro výuku na 1.st. ZŠ s využitím autorského textu

Všechny výše uvedené teoretické aspekty se staly východiskem při psaní této práce. Autorka si toto téma vybrala vzhledem ke studovanému oboru učitelství 1. stupně ZŠ a speciální pedagogika. Již řadu let pracuje na prvním stupni základní školy a věnuje se dětem od elementární třídy po konec druhého vzdělávacího období. Použití literárního textu je vhodný způsob, jak naplnit požadavek mezipředmětových vztahů i průřezových témat přirozenou formou přes nosný příběh. Rozvrhový režim na prvním stupni umožňuje využít učitelovu kreativitu. Z pohledu speciálního pedagoga se téma jeví jako přínosné i pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. Dlouhodobá interakce s textem napomáhá rozvoji čtenářských dovedností zaostávajících čtenářů či žáků s poruchou pozornosti. Téma je nosné v oblasti prevence sociálně patologických jevů a může přispět k řešení problémů spojených například s poruchami chování.

3.1 Geneze projektu

Jak už bylo zmíněno, ve své pedagogické praxi se autorka řadu let věnovala dětskému a studentskému divadlu. Práce s dětmi ve věku 10–18 let poskytla mnoho příležitostí zamýšlet se nad tím, jaká témata nabídnout mladým hercům, a zároveň pro jakou cílovou skupinu bude představení určeno. Postupem času vzniklo určité množství scénářů. Na základě jednoho z nich vznikl v roce 2012 první literární projekt v rámci Evropského projektu MŠMT, regionu Moravskotřebovska a Jevíčska „Tady jsem doma“. Scénář byl přepracován do podoby základního literárního textu jako autorská pohádka, ke kterému byla připravena metodická příručka, pracovní listy a CD s výukovým programem s názvem „Kouzelník Hemakrex“. Tento materiál byl distribuován do škol v regionu jako didaktický materiál pro výuku na 1. stupni. Podle zpětné reakce od učitelů a od samotných žáků se jevil jako úspěšný.

Praktická část této diplomové práce se bude zabývat dalším z těchto scénářů a bude podroben obdobnému procesu, jako projekt první. Vzhledem k tomu, že téma příběhu je zcela odlišné, bylo nutno si klást nové otázky a hledat nové přístupy.

3.2 Popis projektu

Projekt nese název „Pohádka – to není žádná věda“. Spojuje hravou formou pohádkový svět a svět reálný, respektive ten, který se považuje za vědecký. Původní scénář byl založen zejména

na konverzaci a měl rychlý spád. Do literární podoby byl převeden s úmyslem nechat čtenáře s příběhem nějakou dobu žít. Projekt počítá s deseti vyučovacími hodinami, ideálně jedna hodina denně. V průběhu těchto dvou pracovních týdnů se příběh stává pro čtenáře barvitější, fixuje se a otvírá další možnosti k formování jazykových i osobnostních kompetencí.

3.2.1 Časové rozvržení a materiální zajištění projektu

V prvních třech hodinách se žáci seznamují s dějem pohádky. Dalších šest hodin je věnováno jednotlivým postavám, jejich jednání a motivací. Poslední hodina je shrnutím, která směřuje k připomenutí ideje příběhu. Cílem projektu není jen rozumové pochopení, ale snaha o skutečný prožitek, který by se pouhým přečtením příběhu a následující, byť dobře vystavěnou besedou nemohl rozvinout. Výstupem projektu by měly být výtvarné projevy dětí vytvořené v jeho průběhu, plakát, případně krátké divadelní představení.

Materiální zajištění představuje text příběhu s ilustracemi jednotlivých postav, deset pracovních listů, šestnáct krátkých úryvků pro dramatizaci a prezentace pro použití v PC, tabletu nebo interaktivní tabuli. Jako doplňkový materiál jsou k dispozici obrázky na vybarvování.

3.2.2 Metodické pokyny k textu

Text příběhu je určen pro děti, které již mají zvládnutou základní techniku čtení, tzn. okolo 8-9 let. Samotný text je svižný, aby čtenáře snadno a rychle vtáhl do děje. K tomu slouží hojně užití přímé řeči a méně popisných a složitých souvětí. Výrazy, u kterých se nepředpokládá předchozí znalost, budou v následující práci s textem vysvětleny. Ilustrace, které mají motivační charakter, se kromě textu uplatní také v pracovních listech a prezentaci.

Jak bylo uvedeno v kapitole 2.1.3, k posílení vztahu ke knize by se v tomto období měla stále ještě používat souběžně auditivní i vizuální forma interakce s textem. Je zcela na učiteli, jak přesně naloží s předkládaným textem, tedy jak velkou část budou číst děti společně nahlas a kdy bude předčítat učitel. Záležet bude především na konkrétní čtenářské úrovni žáků, délce jednotlivých kapitol, míře momentální pozornosti, únavě a podobně.

Důležitý je také způsob motivace, který pedagog zvolí. Připomínáme aspekty uvedené v kapitole 2.3, kdy vytvoření příznivého třídního klimatu ovlivňuje i motivaci žáků. V projektu je nastíněn jeden z možných motivačních rozhovorů na samém počátku projektu: „Zamysli se nad názvem příběhu. Zkus předpovědět, o čem příběh asi bude.“ (viz. Pracovní list 1) Celý text příběhu je umístěn v příloze č 1.

3.2.3 Metodické pokyny k pracovním listům

Každé hodině je přiřazen jeden pracovní list, který má mnohostranné uplatnění.

- 1) Rozděluje délku úryvků, vrací se k předchozímu ději, klade otázky k přečtenému, k neznámým pojmům apod.
- 2) Dává metodické návrhy k rozvoji jazykových dovedností, myšlení, paměti, náměty k diskusi apod.
- 3) Pracovní listy 4–9 sledují jednotlivé postavy, jejich charakter, motivaci, jednání a případnou změnu chování v kontextu příběhu. Tyto listy už nesledují původní text, ale jsou vytvořeny na základě úryvků (viz níže), které byly zpracovány pro čtení v dialozích. Pro každou postavu je zpracováno několik úryvků, které daný děj zdůrazňují s ohledem na konkrétní postavu (viz příloha č. 3).
- 4) Grafické zpracování pracovních listů je tvořeno s ohledem na věk čtenářů. Dbají na jednotné rozvržení tak, aby byl pro žáky přehledný a s každou hodinou je orientace v nich jednodušší. Barva a velikost písma je volena tak, aby naznačovala dělení hodiny na jednotlivé části. Ilustrace jsou výrazné, ale většinou černobílé pro případné vybarvování. Zvláště ilustrace všech postav je důležitá vzhledem k úkolu přiřadit atributy (tedy tělesné i charakterové vlastnosti jednotlivých postav) a diskutovat o nich. Některé ilustrace plní funkci praktickou při zadaných úkolech (např. rozděl předměty...) nebo navozují atmosféru situace.

Důležitou roli hrají také použité ikony a . Ikona knihy upozorňuje na následující práci s tištěným textem, ikona šipky upozorňuje na myšlenku, ke které by děti mohly a měly dospět při práci v jednotlivé hodině. Jedná se vlastně o cíl hodiny, konkrétně o možnost přejít od emociálního prožitku ke kognitivnímu zpracování. K tomuto cíli by měly dojít cestou usuzování – tedy procesem, kdy na základě informací dochází k obecným závěrům.

Všechny pracovní listy jsou umístěny v příloze č. 2.

3.2.4 Metodické pokyny k úryvkům pro dramatizaci

Výše uvedenému cíli pomáhá dialogizace textu pro práci s postavami. Tyto dialogy připomínají klíčové okamžiky příběhu v kontextu jednání jednotlivých postav. Z nich potom vychází otázky pro diskusi. Tato diskuze může být živější a více podnětnější nejen proto, že si děti připomínají samotný děj, ale že si jej v konkrétní roli formou dialogu s jinými postavami prožijí více, než v prvním poslechu nebo čtení. K jednotlivým postavám přibývá ještě postava vypravěče, který přibližuje dialogem nevyjádřené okolnosti.

Ke každé postavě jsou přiděleny dva až tři úryvky. Protože děti text už znají, mohou být při čtení hbitější, více používat intonaci a zároveň objevují, zda se postavy v průběhu děje vyvíjejí. Hledají, kdy dochází ke změně a na základě čeho. Pracovní list pak nabízí další metodické návrhy k práci, která zasahuje duševní život čtenářů, aktivizuje jejich životní zážitky, naznačuje způsoby řešení možných problémů.

Důležitou roli zde hraje grafické zpracování. V dialogizovaných textech mají začínající čtenáři obtíže se zrakově orientovat. Ačkoliv jsou mezi dětmi velmi oblíbené, mívají zvláště slabší čtenáři problém s plynulým střídáním v roli mluvčího. Pro snadnější orientaci bylo v těchto textech použito barevné rozlišení jednotlivých postav (viz obr. č.1).

obr. 1

Úryvek 2 HEJKAL SE PŘIMLOUVÁ ZA DRAKA

postavy: vypravěč, Hejkal, Blátonožka, Bludimíra

vypravěč: Poté, co Hejkal mluvil s Drakem o jeho těžké situaci, rozhodl se pro něj něco dobrého udělat.

Hejkal: Konečně jste tady.

Blátonožka: To ty jsi dával tajné znamení?

Bludimíra: Víš, že se může používat jen ve výjimečných případech.

Hejkal: Však tohle je výjimečný případ. Poslouchejte, potřebuju pomoci s tím dnešním případem.

Blátonožka: S případem?

Hejkal: No, s tím Drakem.

Všechny úryvky jsou umístěny v přílohách č.3–9.

3.2.5 Metodické pokyny k prezentaci

Ačkoliv lze s textem pracovat i bez technického zabezpečení, hraje prezentace jako výrazný motivační a vizuální prvek významnou roli. Pokud má škola k dispozici interaktivní tabuli, jsou její funkce využity k aktivizaci dětí při práci s pracovními listy. Struktura prezentace odpovídá časovému rozložení deseti hodin a zároveň pracovním listům, které ke konkrétní hodině náleží. Grafické podobě byla věnována zvláštní pozornost. Důvodem bylo zaujmout dětského příjemce, ale i snaha pomoci ke snazší orientaci učitelů.

Prezentace byla vytvořena v programu Powerpoint. Lze ji však poměrně snadno převést do programu SMART, který je jedním z programů pro interaktivní tabule. Prezentace obsahuje celkem 66 stránek. V každé hodině učitel použije jen určitý počet stránek. Proto je jejich

pozadí barevně rozlišeno, aby bylo možné jednoduše a rychle najít obrazovky pro konkrétní hodinu a jejich počet byl dobře patrný v postranní liště. Začátek každé hodiny lze také načíst kliknutím na příslušnou kapitolu v úvodu (obr. č. 2).

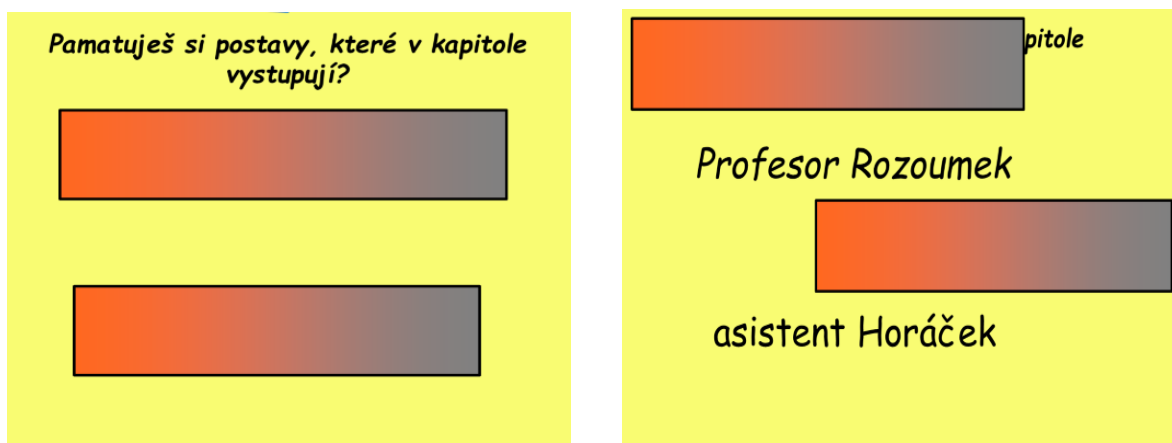
obr. 2

Pracovní list 1	3 - 18
Pracovní list 2	19 - 31
Pracovní list 3	32 - 37
Pracovní list 4	38 - 42
Pracovní list 5	43 - 47
Pracovní list 6	48 - 53
Pracovní list 7	54 - 56
Pracovní list 8	57 - 60
Pracovní list 9	61 - 63
Pracovní list 10	64 - 66

Jednotlivé kapitoly jsou obsahem totožné s pracovními listy, ale berou na sebe také motivační a aktivizující podobu. Úkoly z pracovních listů mohou žáci řešit samostatně a kontrolu provést s učitelem nebo pracovat společně podle prezentace.

K aktivizaci slouží možnost odkrývat odpovědi postupně přetažením okénka, které zakrývá správnou odpověď (obr. č.3) Děti tohoto věku jsou velmi motivovány k přemýšlení, protože rychlá odpověď je odměněna možností vlastnoručně odkrýt na tabuli řešení.

obr. 3

Další možností, jak zobrazit správné odpovědi, je rychlým přepnutím na následující stránku, kde jsou všechny správné odpovědi také zobrazeny (obr. č. 4 a 5).

obr. 4

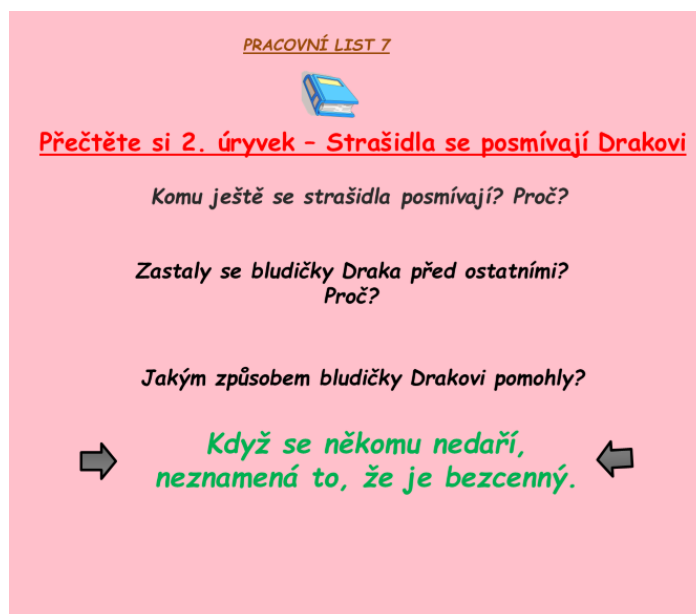
obr. 5

Otázky určené k diskusi jsou samozřejmě otevřené pouze pro verbální vyjádření. Všechny tyto úkoly slouží k rozvíjení čtenářské gramotnosti, vyjadřovacích schopností a rozšiřování slovní zásoby.

I v prezentaci jsou použité ikony knihy a šipky jako v pracovních listech. (obr.č.6)

obr. 6

Celá prezentace je k dispozici v elektronické podobě diplomové práce. Pro snadnější orientaci jsou však některé obrázky umístěny přímo v textu praktické části. Slouží zde například pro lepší zobrazení struktury hodiny nebo k ukázce některého z výstupů hodiny.

3.3 Struktura projektu

3.3.1 1. den – První část příběhu

První den je dětem představena zápleтка. Začátek příběhu se odehrává v neurčitém čase a na neurčitém místě. Dva vědci – profesor Rozoumek a jeho asistent Horáček procházejí krajinou po neznámých stopách s nadějí, že najdou dosud neznámého tvora – žijícího dinosaura. Netuší, že zabloudily do pohádkového světa a neznámým tvorem je pohádkový Drak. Ten před vědci prchá a útočiště hledá v Čarovném údolí, které obývají další pohádkové bytosti: Ježibaba, dvě čarodějky Valburga a Valbřiška, Hejkal, bludičky Bludimíra a Blátonožka, víly Rusovláska a Sedmikráska. Údolí spravuje moudrá Královna, kterou ostatní strašidla obdivují a milují. Na sněmu lesních strašidel Královna předkládá Drakovi žádost o trvalý pobyt v jejich lese. Drak věří, že v Čarovném údolí bude chráněn před vědci, kteří ho pronásledují. Žádost však musí schválit všechna strašidla. Ta nechtějí o novém obyvateli lesa ani slyšet.

Struktura hodiny:

Cíl: Žáci se seznámí s kapitolami 1–3, budou schopni pojmenovat postavy, osvětlí si význam neznámých slov, řeší samostatně nebo ve skupině zadané úkoly.

Pomůcky: text příběhu – kapitoly 1–3;
pracovní list č.1;
prezentace obr. 3–18.

Aktivita: 1) Učitel vede motivační rozhovor. Žáci se pokouší podle názvu odhadnout děj příběhu. Svoje návrhy si mohou zapsat. Seznamují s příběhem v prvních třech kapitolách (viz příloha č.1). Učitel sám zvolí poměr auditivní a vizuální podoby. Hodina je prokládána aktivizačními činnostmi.

2) Po každé kapitole si žáci připomínají, jaké nové postavy poznali, zamýšlejí se nad významem dosud neznámých výrazů. (V tomto projektu jsou vysvětlena slova nebo výrazy, u kterých se předpokládá, že je děti ještě neznají. Samozřejmostí však je, že se mohou kdykoliv zeptat na jakýkoliv jiný výraz.)

3) Do pracovního listu (viz příloha č.2) zaznamenávají své odpovědi. Odpovědi kontrolují podle promítané prezentace. (např. obr. č.7 a 8)

obr. č. 7

obr. 8

- 4) Na otázky vznesené do diskuze žáci odpovídají podle svých schopností, diskusi vede učitel. Prezentace učiteli pomáhá diskusi oživovat. Například: Jak si představujete Hejkala? Žáci mají na výběr z různých ilustrací nebo mohou popisovat svoje představy. (viz obr. č.9 a 10)

obr. 9

obr. 10

- 5) Závěr hodiny je věnován opakování formou soutěže popsané v pracovním listu, např.: *Kdo říkal tyto věty? Vyluštěte přesmyčky.* apod. Děti mohou soutěžit samostatně či ve skupinách. Důležité je, aby děti měly možnost vyhledat odpověď v samotném textu, příp. učitel podstatnou část přečte znovu.
- 6) Řešení je opět součástí prezentace. (obr. č.11-12)

obr.11

PRACOVNÍ LIST 1
KDO ŘÍKAL TYTO VĚTY?

<p>Obluda mezi námi? Pche!</p> <div style="background-color: #4a7ebb; height: 20px; width: 100%;"></div>	<p>Sejdeme se zítra.</p> <div style="background-color: #4a7ebb; height: 20px; width: 100%;"></div>
<p>My nemáme světylka.</p> <div style="background-color: #4a7ebb; height: 20px; width: 100%;"></div>	<p>Baf!</p> <div style="background-color: #4a7ebb; height: 20px; width: 100%;"></div>
<p>To bude dobrodružství!</p> <div style="background-color: #4a7ebb; height: 20px; width: 100%;"></div>	<p>Lidé se vůbec nebáli.</p> <div style="background-color: #4a7ebb; height: 20px; width: 100%;"></div>

obr. 12

PRACOVNÍ LIST 1
KDO ŘÍKAL TYTO VĚTY?

<p>Obluda mezi námi? Pche!</p> <div style="background-color: #4a7ebb; color: white; text-align: center; padding: 2px;">VÍLY</div>	<p>Sejdeme se zítra.</p> <div style="background-color: #4a7ebb; color: white; text-align: center; padding: 2px;">KRÁLOVNA</div>
<p>My nemáme světylka.</p> <div style="background-color: #4a7ebb; color: white; text-align: center; padding: 2px;">BLUDIČKY</div>	<p>Baf!</p> <div style="background-color: #4a7ebb; color: white; text-align: center; padding: 2px;">JEŽIBABA</div>
<p>To bude dobrodružství!</p> <div style="background-color: #4a7ebb; color: white; text-align: center; padding: 2px;">HORÁČEK</div>	<p>Lidé se vůbec nebáli.</p> <div style="background-color: #4a7ebb; color: white; text-align: center; padding: 2px;">HEJKAL</div>

obr. 13

PRACOVNÍ LIST 1
VYLUŠTĚTE PŘESMYČKY

BULDYČKI

SOROPEFR

BIDÍLUMAR

ŽAJIBABE

RONAKÁLN

obr.14

PRACOVNÍ LIST 1
PŘESMYČKY

BLUDIČKY

PROFESOR

BLUDIMÍRA

JEŽIBABA

KRÁLOVNA

Případný zbylý čas je věnován výtvarné reflexi podle vlastního výběru žáků (vybarvování, volná kresba).

3.3.2 2. den – Druhá část příběhu

V druhé části se příběh dostává do kolize. Objevuje se samotný Drak, který se celou dobu skrýval. Ví, že o jeho osudu rozhodne splnění podmínek, které mu strašidla předloží.

Hejkal, zašmátral rukou mezi větvemi a za špičku ocasu vytáhl na světlo Draka. No, bylo to spíš ještě dráče, ale i tak byl skoro dvakrát tak veliký, jako Hejkal. Jeho tlapy se čtyřmi drápy dělaly v trávě velké stopy, ať už chodil po dvou nebo po čtyřech – to podle nálady. Jako správný pohádkový drak měl zelenou kůži se žlutými skvrnami, ale hlavu jen jedinou s velkými nozdrami a vylekanýma očima.

Hejkal Draka povzbuzuje a přislíbí mu pomoc. Tu hledá u bludiček – Bludimíry a Blátonožky, také zažívají od ostatních strašidel ústrky. Bludičky však se svým návrhem neuspějí. Navíc jsou Rozoumek s Horáčkem Drakovi znovu v patách.

„Myslím, že za takový objev dostanu Nobelovu cenu,“ přemýšlel profesor nahlas s plnou pusou. „Vlastně dostaneme! Protože vás, kolego, uvedu jako svého spolupracovníka!“ Rozoumek se zasní a rukou ve vzduchu ukazoval, jako by četl velký nápis: „Nobelova cena v paleontologiinebo počkat, když objevíme ŽIVÉHO dinosaura, tak to bude cena za zoologii, že?“

„A – až ho dopadneme, co s ním budeme dělat?“ ptal se Horáček.

„No co! Budeme dělat pokusy,“ zamyslel se profesor. „Nejprve ho změříme.“

„A taky zvážíme,“ doplnil ho důležitě asistent.

„Zjistíme, co žere,“ dokousal profesor svačinu

, „nebo co nežere,“ přidal se zase Horáček, „můžeme ho ukazovat v zoologické zahradě!“

„A budou za to peníze!“

Zoufalý Drak hledá pomoc u samotné Královny a prosí ji, aby rozhodla z pozice vládkyně, a ne podle vůle strašidel.

„Vstaň,“ sklonila se k němu Královna, „jak se vlastně jmenuješ?“

„Jsem Drak, mi draci nemáme jiná jména.“

„Viš, Draku, jednou jsme tu měli vodníka. Jeho rybník vyschl, a tak se zabydlel v mělčině u bludiček. Jenže – stýskalo se mu po kamarádkách rosničkách. Pozval je na návštěvu – a to jejich kvákání znělo po nocích lesem tak, že celý měsíc nikdo ani oka nezamhouřil....“

„Ale já jsem tichý jako myška,“ obhajoval se Drak, „dokonce ani nechrápu!“

„Jenže od té doby platí zákon o uprchlících,“ pokračovala Královna. „Souhlasit musí prostě všichni,“ pokývala hlavou a vzdychla.

„Takže mi nezbyvá, než ochutnávat lektvary?“ zeptal se zoufale Drak.

„Ano. Pokud někdo nepřidá ještě další podmínku.“

Struktura hodiny:

Cíl: Žáci se seznámí s dalšími kapitolami, budou schopni pojmenovat postavy, osvětlí si rozdíl mezi pohádkou a skutečnou vědou, seznámí se s významem neznámých slov a dávají je do kontextu s vlastními zkušenostmi, řeší samostatně nebo ve skupině zadané úkoly.

Pomůcky: text příběhu – kapitoly 4–7;
pracovní list č.2;
prezentace obr. 19–31.

Aktivita: 1) Žáci si zopakují předchozí děj: Jaký problém řeší obyvatelé Čarovného údolí? Poté při se společném čtení seznamují s druhou částí příběhu. Po každé kapitole odpovídají na otázky dle pracovního listu. Své odpovědi kontrolují podle promítané prezentace. (viz např. obr č. 15)

obr. č. 15

2) Po diskuzi k přečtenému se děti seznamují s pohádkou jako vyprávěcí formou a jejími atributy. Do protikladu se jim předkládají výrazy z vědeckých oborů. Děti hledají odlišné i společné znaky (viz obr. č. 16–17 a příloha pracovní list č. 2). Učí se názvy různých vědeckých oborů.

obr. 16

PRACOVNÍ LIST 2
ÚKOLY PO ČTENÍ

Vysvětlete, jaký je rozdíl
mezi pohádkou a vědou.

ROZDĚL TYTO POJMY:

dinosaurus, lektvary, zoologie, drak, paleontologie,
Nobelova cena, uprchlík, strašidla

pohádka	věda
---------	------

obr. 17

PRACOVNÍ LIST 2
ÚKOLY PO ČTENÍ

Vysvětlete, jaký je rozdíl mezi pohádkou a vědou.

Pohádka – pověst, zábava, poučení, vysvětlení něčeho, čemu lidé nerozuměli.
Věda – snaha přijít věci na kloub
– vysvětlit různé jevy v přírodě a využít je ve prospěch lidí.

pohádka	věda
lektvary drak strašidla	dinosaurus zoologie paleontologie Nobelova cena uprchlík

3) Závěr hodiny je opět věnován výtvarné reflexi.

3.3.3 3. den – Závěrečná část příběhu

V poslední části příběhu dochází ke krizi, když Ježibaba přibíhá k čarodějkám se zprávou, že vědci se snaží polapit i ji v domnění, že jde o sněžného muže. Strašidla se cítí v ohrožení a obviňují Draka. Jeho problém se stává i jejich problémem, což je přivádí k nutnosti celou situaci řešit. Východisko nabízejí čarodějky se svým novým lektvarem, který vědce na čas ochromí. Po tu dobu jim strašidla dají okusit stejné pocity, jaké prožíval Drak.

„Co to je?“ ptala se okázale Blátonožka a přičichla k Horáčkovi.

„Kdo to je?“ šťouchla prstem do Rozoumka Bludimíra.

„Jsou to divná stvoření,“ kroutila hlavou Sedmikráska.

„To je tvor zvaný člověk!“ řekl Hejkal a snažil se tvářit stejně učeně jako Rozoumek.

„A co s tím budeme dělat?“ ptala se strašidla a strašlivě se šklebila.

„Posvítíme si na to,“ zasvítily jim do očí bludičky. „Opečeme si to!“ přidala se Ježibaba.

„Budeme je vystavovat,“ zvolal Hejkal, „a tohohle vycpeme!“

„Jednoho bychom mohli nechat naživu,“ opáčila Sedmikráska, „ale jen toho, kterej miň sežere!“

„Né,“ volal zoufale Rozoumek, „já už nemůžu hnout ani rukama...“.

„Pomoc,“ hlesl nesměle Horáček.

„Pomóóóc!!!“ zařval Rozoumek.

A to už mezi strašidla nakráčely čarodějky: „Volal někdo?“ Obě se tvářily velice vážně, jako páni doktoři při důležité vizitě. „Tihle dva mají nějaké pohybové potíže,“ ukazoval Hejkal na strnulé postavy. „Ó, podívejte, paní kolegyně, máme tu vědecký problém,“ řekla Valburga. Valbřiška držela u očí lupu a zblízka si oba prohlížela. Bludičky jí k tomu svítily novými světýlky a Valburga dělala, že si něco důležitého zapisuje do deníku. „Máme tady takovou vakcínu,“ řekla nakonec a podala Hejkalovi malou lahvičku. „Ale přečtěte si pozorně příbalový leták,“ řekla na rozloučenou a obě odletěly na košťatech. Hejkal rozbalil lístek přivázaný k lahvičce, důležitě si odkašlal a začal předčítat: „Tento lék se používá proti náhlému z kamenění dolních i horních končetin. Pozor na nežádoucí účinky: lék se nesmí užívat v přítomnosti dinosaurů, sněžných mužů, ale i různých pohádkových bytostí jako jsou bludičky, víly nebo hejkalové. Potom hrozí návrat nemoci s trvalými následky!“

Příběh končí slavnostním přijetím Draka mezi obyvatele Čarovného údolí a závěrečným poučením.

„Polom na severním kopci vyklidím rád. A vůbec všem rád pomůžu, ať budete potřebovat cokoliv. Chtěl bych poděkovat milým čarodějkám, že vyhnaly nepřátele z lesa, a vám všem, že jste pomáhali.“ Čarodějky se trochu pyšnily, protože měly radost, že se kouzlo povedlo, ale trochu i pýřily, protože tolik chvály nečekaly.

Potom se Drak postavil do pozoru, pravou přední tlapu položil na prsa a pronesl: „Slibuji věrnost Čarovnému údolí, jeho vládkyni a všem obyvatelům, že je budu mít v úctě a kamarádit s nimi, abychom žili jako jedna rodina!“

A zazvonil zvonec a pohádka je konec. Protože pohádka přece vždycky dobře dopadne, když si všichni navzájem pomohou. A pomoci druhému to není žádná velká věda.

Struktura hodiny:

Cíl: Žáci se seznámí s posledními kapitolami, budou schopni rozlišovat detailnější části příběhu, osvětlí si rozdíl mezi pohádkou a skutečnou vědou, seznámí se významem neznámých slov a dávají je do kontextu s vlastními zkušenostmi, řeší samostatně nebo ve skupině zadané úkoly.

Pomůcky: text příběhu – kapitoly 8–10;
pracovní list č.3;
prezentace obr. 32–37.

Aktivita: 1) Žáci si zopakují předchozí děj a při společném čtení se seznamují se závěrečnou částí příběhu. Po každé kapitole odpovídají na otázky dle pracovního listu. Své odpovědi kontrolují podle promítané prezentace. (viz např. obr č.18 a 19)

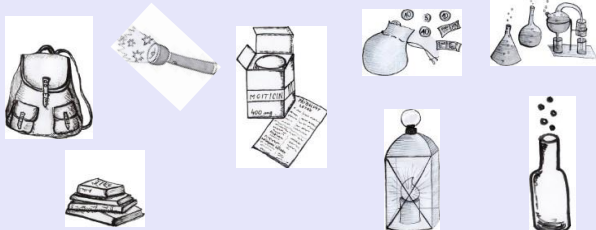
obr. 18

PRACOVNÍ LIST 3

LÉK SE NESMÍ UŽÍVAT V PŘÍTOMNOSTI _____

PROTOŽE _____

KTERÉ VĚCI V PŘÍBĚHU VĚTŠINOU NEPATŘÍ DO POHÁDKY?
KTERÉ NEPATŘÍ DO SVĚTA LIDÍ ?

obr. 19

PRACOVNÍ LIST 3

LÉK SE NESMÍ UŽÍVAT V PŘÍTOMNOSTI
dinosaurů, sněžných mužů, a pohádkových bytostí

PROTOŽE by zkameněli navěky

KTERÉ VĚCI V PŘÍBĚHU VĚTŠINOU NEPATŘÍ DO POHÁDKY?

2) Po splnění úkolů v pracovním listě se žáci vrátí ke scéně, kde strašidla přelstila vědce. Tuto scénu mohou namalovat nebo zahrát. V tomto případě by se jednalo o volnou hru k odreagování dětí. Eventualitou je hra „Na sochy“. Na určitý signál někteří zkamení, ostatní je budou léčit a naopak.

3.3.4 4. den – Královna

Čtvrtým dnem začíná práce s jednotlivými postavami. Žáci za pomoci pracovních listů nebo prezentace přiřazují postavě atributy (vlastnosti nebo jednání) podle toho, co si o ní pamatují z předcházejících dní. Mají na výběr z možností (viz obr. č.20).

obr. 20

O jednotlivých možnostech spolu diskutují, ujasňují si jejich význam. Důvody svého výběru musí zdůvodnit. (Královna je moudrá, protože..., Královna není domýšlivá, protože)

Vybrané atributy mohou v prezentaci ponechat u Královny a ostatní přesunout na stranu. (viz obr. č. 21

obr. 21

Dalším krokem je dramatinace. Jednotlivé úryvky jsou řazeny podle promyšleného plánu. Připomínají nejen klíčové okamžiky příběhu, ale sledují postavu a ukazují, jestli a jak se změnilo její chování. Žáci pak hledají příčiny této změny. Dramatinace slouží dvěma cílům: procvičování techniky čtení (správná fonace, intonace, tempo a síla hlasu) a silnější kontakt s postavami. Proto je nutné, aby se v textu dobře orientovali. K tomu slouží přehledná grafika a barevné zvýraznění, jak bylo vysvětleno výše.

V určitých částech se může zdát, že v některém úryvku se jedná o stejný dějový obraz, který už byl jednou zpracován. Úryvek je však sestaven tak, aby dal vyniknout motivaci a jednání té postavy, které se právě věnujeme.

Každý úryvek má svůj název, který charakterizuje obsah a naznačuje dětem, o co půjde.

Usnadňuje to citový prožitek z dramatinace.

Je všeobecně známo, že děti tohoto věku milují hru v rolích. Měly by mít tedy možnost se ve čtení vystřídat. (Tzn.: pokud o to projeví zájem, čte se daný úryvek i opakovaně.) Důležitým předpokladem je, aby jednotliví žáci nedostávali ke čtení stále stejné postavy, ale v průběhu projektu se vystřídali v co nejširší paletě rolí. U výrazně slabších čtenářů doporučujeme simultánní čtení s učitelem, aby prožitek nebyl rušen přílišným úsilím při samotném čtení.

Každému úryvku přísluší úkoly, resp. podněty k diskuzi. Jejich cílem je aktivace kognitivních procesů a výsledkem by mělo být nalezení a pochopení nosné myšlenky. Ta je potom společně zformulována do srozumitelné podoby. K těmto myšlenkám se žáci budou vracet v závěrečné hodině. Pokud mají v procesu usuzování výrazné potíže, musí jim být nápomocen učitel. Pro zpětné připomenutí jsou tyto myšlenky v pracovních listech i prezentaci zvýrazněny zeleně s ikonou šipky. Neznamená to však, že se jim předloží jako hotová myšlenka bez předchozí diskuze.

Struktura hodiny:

Cíl: Žáci se seznámí s možností přisoudit postavám atributy, pokusí se svoje tvrzení obhájit. Procvičují čtenářské dovednosti, učí se zásadám organizované diskuze. Myšlenky, které z diskuze vzejdou se pokusí samostatně formulovat. Seznámit se s pojmem demokracie, zamyslet se nad jejími výhodami a nevýhodami.

Pomůcky: text s úryvky o Královně;
pracovní list č. 4;
prezentace obr. 38–42.

Aktivita: 1) Pod vedením učitele se žáci pokusí rozhodnout, zda Královna byla „dobrotivá“, „pyšná“, „přátelská“ apod. Přisouzené atributy zakroužkují v pracovním listě, příp. přesunou v prezentaci.

2) Dramatické čtení úryvku č.1: „Královna předkládá Drakovu žádost“.

V prvním úryvku si připomínáme Královnino jednání na sněmu strašidel. Zobrazen je v něm její vřelý vztah k ostatním. Dostává se však do kolize s reakcí strašidel. „*To jako aby nějaká obluda žila mezi námi? Pche!*“ Do protikladu se staví laskavé, ale spravedlivé jednání Královny. „*Neuspěchejme své rozhodnutí. Nemůžeme odmítnout někoho, koho jsme ještě neviděli.*“ Sněm se rozhodl, že navrhne podmínky, které musí Drak splnit.

Diskuze k úryvku: a) Děti mají najít důvod, proč měla strašidla Královnu ráda. (viz obr. č.22)
b) Děti mají sami řešit situaci na sněmu, usoudit, zda být panovníkem je obtížné. Poté přemýšlejí nad otázkou, zda není každý z nás nějakým způsobem panovníkem v dobrém i špatném slova smyslu.

obr. 24

3) Závěr hodiny vychází z toho, co děti vyjádřily v diskuzi. Učitel společně s dětmi pokusí zformulovat závěry diskuze. K zaznamenání volí formu písemnou nebo ilustrační, podle zájmu dětí. (Mohou například jen vymalovat obrázek Královny.) Při této práci by v žácích mělo doznívat téma diskuze.

3.3.5 5. den – Drak

Ústřední postavou příběhu je Drak. Zde není silný a strašný, ale slabý a bezbranný. Do popředí se dostávají dvě témata. Drakova jinakost a tzv. kamarádství pod podmínkou. Jsou to situace, do kterých se děti v tomto věku běžně dostávají. Drak vypadá opravdu jinak než ostatní strašidla, navíc má cejch pronásledovaného. Kamarádství s ním představuje v očích ostatních určité nebezpečí – ztráta postavení v sociální skupině. Drak není ani klasické strašidlo ani dinosaurus. Svou účast na životě ostatních tedy musí vykoupit podmínkami.

Otázka kamarádství za určitých podmínek je mezi dětmi obvyklá (budu s tebou kamarádit, když ty nebudeš kamarádit s tamtím apod.) Problém odlišnosti nespočívá jen v odlišné podobě (např. jiné etnikum, tělesné postižení, jiné oblečení dětí z nízkopříjmových rodin), ale i způsobu chování (např. ADHD, autismus).

Struktura hodiny:

Cíl: Žáci se pokusí přisoudit atributy pro Draka, své tvrzení se snaží obhájit. Rozšiřují slovní zásobu, procvičují čtenářské dovednosti, snaží se o správnou intonaci přímé řeči. Na podkladě diskuzních otázek se zamýšlejí nad situacemi, které četli v úryvcích.

Pomůcky: text s úryvky o Drakovi;
pracovní list č. 5;
prezentace obr. 43–47

Aktivity: 1) Žáci přiřazují atributy k Drakovi, připomínají si, co už o něm zatím vědí (vystrašený, šťastný, žere lidi, panovačný, smutný)

2) Čtení 1. úryvku: Proč se Drak schovává

Rozhovor Draka s Hejkalem vysvětluje důvod Drakovy žádosti o pobyt v údolí. „*Dlouho jsem si myslel, že se není čeho bát. Jenže když ten pan profesor zjistil, že by mohl narazit na živého dinosaura, vzal jsem nohy na ramena.*“

Hejkal pochopí bezvýchodnost situace.

„*Ty přeci nejsi žádný dinosaur!*“

„*Tak to panu profesorovi řekni. Běž před něj a pověz: Dobrý den, já jsem Hejkal a tady můj kamarád Drak mi říkal, že si ho pletete s dinosaurem.*“

Hejkal Drakovi přislíbí pomoc.

„*Dobře. Uděláme to takhle. Dnes se schováš u mne doma a já se zkusím přimluvit u bludiček.*“

2) Diskuze k úryvku: Drak se dostal do svízelné situace, proto žádá o pomoc, ale stydí se před ostatními. Žáci přemýšlejí o podobných situacích, kdy cítili stud a proč. Zjišťují, že za potřebu pomoci v těžké situaci není důvod se stydět. (obr. č. 25)

obr. 25

PRACOVNÍ LIST 5

PŘEČTĚTE SI 1. ÚRYVEK Proč se Drak schovává

Společně odpovězte na otázky

Jaký je rozdíl mezi dinosaurem a drakem?

Před kým se stydíte vy?

V ŽIVOTĚ SE MŮŽEME DOSTAT DO SVÍZELNÉ SITUACE, KDY POTŘEBUJEME POMOC, I KDYŽ TO NENÍ NAŠÍ VINOU.

3) Úryvek č. 2 Podmínky pro Draka

Drak překoná svou plachost a představí se ostatním. Podmínka práce v lese pro něj není problém, ale ochutnávání lektvarů od čarodějek je ponižující, zvláště, když je zároveň terčem posměchu.

„Hahá, budou ho proměňovat.“

„Udělalí z něho princeznu!

„Nebo Ježibabu, hehe.“

„Ochutnávat lektvary? Promiňte, to už by bylo skoro stejné nechat se chytit tím profesorem“.

Děti se zamýšlí na důvodem jednání strašidel. Pochopí, že motivem často bývá i strach z jinakosti. Hledají způsob, jak se zachovat, když jsou svědkem podobné situace. Zároveň přemýšlí nad důvody, kdy je nebo není dobré klást podmínky. Odhadují následky výše popsaného jednání.

Drakovu situaci dokresluje ilustrace v pracovním listě a prezentaci. (obr. č 26)

obr. 26

4) Žáci mohou vymalovat obrázek Draka. Při této práci by v nich mělo doznívat téma diskuze.

3.3.6 6. den – Rozoumek a Horáček

Profesor Rozoumek a jeho asistent Horáček mají být zástupci světa lidí, tedy světa reality. Jsou ale více obrazem zaslepených a pyšných lidí, kteří se honí jen za úspěchem. Ve svém jednání působí směšně. Sami sebe dovedli k sebeklamu, který má k realitě daleko stejně jako báchorka. Jejich dialogy vypovídají o pýše člověka, který si chce přivlastnit veškeré poznání k vlastnímu prospěchu bez ohledu na důsledky.

Struktura hodiny:

Cíl: Žáci nacházejí rozdíly mezi skutečností a pohádkou, mezi fantazií a reálnou vědou. Na konci hodiny budou schopni rozpoznat základní rysy pohádkového vyprávění a pohovořit o různých oborech vědy. Dokáží vysvětlit příčinu změny jednání vědců.

Pomůcky: text s úryvky o vědcích;
pracovní list č. 6;
prezentace obr. č 48–53

Aktivita: 1) úryvek č. 1 Vědci na průzkumu

Po přečtení prvního úryvku dochází k otázce, zda vědci byli či nebyli v pohádce:

„Slunce už zapadá. Vrátime se sem zítra a celé to tu prohledáme.“

„To bude dobrodružství,“ poskočil si vesele Horáček.

„Žádné dobrodružství – vědecké bádání!“ pokáral ho přísně Rozoumek. „Tady nejste v žádné dobrodružné pohádce.“

Je to východisko pro bližší poznání pohádky jako literárního žánru. Zároveň jsou děti vedeni k poznání světa vědy jako k přirozenému oboru lidské činnosti. (obr. č.27 a 28)

obr. 27

PRACOVNÍ LIST 6

Zopakuj si, jaký je rozdíl mezi pohádkou a vědou a přiřaď.

<u>POHÁDKA</u>	<u>VĚDA</u>
?	Používá odborné výrazy.
?	Vyjadřuje veselé, smutné nebo napínavé příběhy. ?
?	Používá zajímavá přirovnání, probouzí fantazii.
?	Vyjadřuje fakta, která byla dokázána zkoumáním.
?	Konec je vždy dobrý.
?	Může přinášet poučení do života.
?	Rozšiřuje lidské vědění o světě. ?

obr. 28

PRACOVNÍ LIST 6

Zopakuj si, jaký je rozdíl mezi pohádkou a vědou a přiřaď.

<p>POHÁDKA</p> <p>Vyjadřuje veselé, smutné nebo napínavé příběhy.</p> <p>Může přinášet poučení do života.</p> <p>Konec je vždy dobrý.</p> <p>Používá zajímavá přirovnání, probouzí fantazii. 😊</p>	<p>!</p> <p>VĚDA</p> <p>Vyjadřuje fakta, která byla dokázána zkoumáním.</p> <p>Používá odborné výrazy.</p> <p>Rozšiřuje lidské vědění o světě.</p>
---	--

2) úryvek č.2 Vědci plánují

Žáci si znovu připomínají část textu, kde si Rozoumek s Horáčkem představují svou zářivou budoucnost. „Myslím, že za takový objev dostanu Nobelovu cenu. Ne – dostaneme! Protože vás uvedu jako svého spolupracovníka. Nobelova cena v paleontologii! Nebo počkat. Když objevíme živého dinosaura, tak to bude cena za zoologii, že?“

Uvědomí si, že jejich počínání ohrožuje Draka na životě: „Budeme dělat pokusy, můžeme ho ukazovat v zoologické zahradě... kostru vystavíme u nás v muzeu ...a budou za to peníze!“

3) V diskuzi jsou vedeni k úvaze: Přemýšlejte nad textem a posuďte jejich chování. Co se vám na něm líbí a co nelíbí?

Pokoušejí se ztotožnit s jejich situací: Co byste dělali, kdybyste objevili živého dinosaura?

Mít živého dinosaura by mohla být pro děti lákavá situace. V tomto kontextu se celý problém jeví barvitější. Výsledek diskuze je možné porovnat s prezentací. (viz obr. č. 29)

4) Až po této diskuzi děti přiřazují atributy oběma postavám, porovnávají také jejich chování v průběhu děje.

5) Závěr hodiny je věnován budoucnosti samotných dětí. Zamýšlejí se nad tím, co by sami rády objevily. Vysvětlují si pojem „být dobrým správcem přírody“ (viz pracovní list č. 6).

PŘEČTĚTE SI 2. ÚRYVEK - Vědci plánují

Přemýšlejte nad textem a posuďte jejich chování.
Co se vám na něm líbí a co nelíbí?

Co byste dělali, kdybyste objevili živého dinosaura?

⇒ Oba vědci se na svět dívali jen svým rozumem.

To je přivedlo na špatnou cestu. ←

⇒ Chtěli vědu použít k vlastní slávě..

obr. 29

3.3.7 7. den – Bludičky a víly

Bludičky jsou ve společenství strašidel na jeho okraji. Jsou to sice bytosti, které pocestné zavádějí do bažin, ale zde vystupují jako zástupkyně vysmívaných. Samy zabloudily, protože jim „nesvítil světýlka“. Jsou tedy v podobné situaci jako Drak. V příběhu se chovají pasivně do okamžiku, kdy je Hejkal poprosí o pomoc: „*Poslouchejte, potřebuju pomoci s tím dnešním případem.*“ „*S případem?*“ nechápala Blátonožka. „*No, s tím drakem,*“ vysvětloval Hejkal. „*Už jsme nad tím přemýšlely. Ale stále jsme nepřišly na to, jakou podmínku by měl splnit,*“ řekly bludičky. „*No právě,*“ pokračoval Hejkal, „*potřebuji, aby byla co nejjednodušší.*“ „*Ale proč?*“ ptala se Bludimíra. „*Protože jen tak můžeme draka zachránit od jednoho paleto... planeto...popleto... prostě aby se nám drak zachoval dalších pár stovek let!*“ Hejkalovi se pletl jazyk, jak se snažil bludičkám vysvětlit tu složitou situaci. „*Jenže když vymyslíme něco jednoduchého ostatní se nám vysmějí, že jsme na nic lepšího nepřišly,*“ nesouhlasila Blátonožka.

Ačkoliv jejich pomoc Drakovi nebyla příliš úspěšná, byly za svou ochotu odměněny „*novými baterkami*“. Při společném vyhánění vědců už jsou aktivně zapojeny do děje a jejich podmínka je jediná, kterou Drak dobrovolně vyplní. Do popředí se tedy dostává otázka sounáležitosti a pomoci, která není jen výsadou silných.

Víly jsou naopak bytosti oblíbené, ale zároveň poněkud sebestředné: . „Podívej se mi tuhle... mám vlasy správně rozčesané?“ „Krááásně, Rusovlásko. A já?“ „Výýýborně Sedmikrásko. Sluší nám to, že?“ Obě radostně vyskočily a zatočily se v trávě tak, že jejich sukýnky s něžnými kvítky ozdobily louku, jako nejkrásnější záhon. „Škoda, že tudy už dlouho nešel nějaký pocestný,“ řekla smutně Sedmikrásko. „Mladý pocestný,“ zasnula se Rusovlásko. „Já bych si s ním zatancovala!“

Pokud pomáhají druhému, dělají to spíše pro vlastní potěšení: *Horáček byl tak nadšen, že ho profesor nazval svým kolegou a Rozoumek byl tolik zaujatý představou Nobelovy ceny, že si ani jeden nevšiml, že ztratili stopu. Z vysoké trávy je pozorovaly víly a povídaly si: „Myslíš, že umějí tancovat?“ „Já chci toho mladšího!“ zvolala Sedmikrásko a obě vběhly do lesa, kam se naši badatelé zatoulali.*

Struktura hodiny:

Cíl: Žáci si připomenou jednání víl a bludiček, samostatně k nim přiřadí atributy. Na konci hodiny budou schopni zdůvodnit, proč je důležité vážit si každého člověka a proč si mají lidé navzájem pomáhat.

Pomůcky: text s úryvky o bludičkách a vílách;
pracovní list č. 7;
prezentace obr. č. 54–56

Aktivita: 1) úryvek č. 1 Bludičky a víly na palouku

Dramatizace dialogů ženských pohádkových postav upoutá převážně děvčata. Je to motivační prvek k tomu, aby se snažila správně a plynule číst. Existuje předpoklad, že oproti vílám bude o postavy vysmívaných bludiček menší zájem. Toho je možné využít při pozdější diskuzi. Při posuzování atributů nejde o protiklady ošklivé – krásné, ale o charakterové vlastnosti nebo motivaci k jednání. (viz obr. č. 30)

2) úryvek č. 2 Strašidla se dozvídají o Drakovi

Jedná se o krátkou připomínku situace, která byla už dramatizována v hodině věnované Drakovi. Připomíná, že Drak i bludičky jsou v podobné situaci. Bludičky jsou ve své roli neúspěšné – samy zabloudily. Z toho vycházejí témata k diskuzi: jako jedině se Drakovi neposmívají, ale také nemají odvalu se ho před ostatními zastat. Jejich důležitost spočívá v ochotě pomoci.

3) úryvek č.3 Jak bludičky pomohly

Dramatické čtení tohoto krátkého úryvku je poněkud obtížnější. Bludičky nemluví souvisle, stydí se:

Blátonožka: Já... teda.... my...

Bludimíra: ...bychom chtěly....

Blátonožka: ...aby Drak nejprve vyklidil polom na severním kopci.

Bludimíra: Je silný, pro něj to bude lehké. Kdežto my si s tím tento...

Blátonožka: ...neporadíme.

Přihlásit se na sněmu strašidel a vyjádřit jednoduchou podmínku pro Draka je stálo hodně odvahy. Odměna v podobě nových světýlek dostává díky ilustraci nový význam. (viz obr.č.31)

obr.30

PRACOVNÍ LIST 7
Postavy bludičky a víly

Přečtěte si 1. úryvek -Bludičky a Víly na palouku.

Vyberte, co se hodí k Bludičkám co k Vílám podle toho, co o nich víte.

BLUDIČKY	VÍLY
bály se draka	smutné
smutné	veselé
zbrklé	skromné
chtěly Drakovi pomoci	marnivé
hloupé	chamtivé
	
bojácné	bojácné
rozumné	rozumné
posmívaly se ostatním	lehkomyslné
	kamarádské

obr.31

Byly bludičky nějak odměněny? Jak?

Když pomáháme druhému, jako bychom rozsvítili světlo v našem nitru. Ostatní ho nemusí vidět, ale mohou ho cítit.

porovnej obrázky

Poznámka: v textu příběhu (viz níže) je napsáno, že Hejkal bludičkám slíbil nové baterky. Jedná se tedy o další humorný nonsens, ale pro tuto chvíli se v ilustraci objevují lucerničky, protože toto světlo vychází z nitra a světýlka jsou jen jeho symbolikou. Děti by tento rozdíl měly pochopit.

3.3.8 8. den - Hejkal

Hejkal je v lidových pohádkách zobrazován různě. Buď je to tvor, který budí hrůzu tak, že se lidé do lesa bojí nebo vystupuje jako spravedlivý ochránce lesa, který trestá a straší ty kteří se k lidem i přírodě chovají hrubě. Lidem, kteří les udržují a přírodě neubližují, naopak pomáhá.

V tomto příběhu se postava Hejkala blíží spíše druhému pojetí. V hierarchii strašidel stojí hned za Královnou. Na sněmu strašidel, který znázorňuje určitou formu demokracie je neformálním předsedou sněmu. To klade nároky na charakter postavy. Jeho jednání v příběhu hraje zásadní roli. Díky němu se děj posouvá vpřed: „*Mám návrh,“ přihlásil se Hejkal. „Každý ať si promyslí, za jakých podmínek by tu mohl drak zůstat. Zítřka se tu sejdem a znovu se poradíme.“* Diskutabilní může být jeho pozdější „zákulisní“ jednání. To však činí příběh zajímavější: „*Tak víte co?“ ožil Hejkal, „Když mi pomůžete, seženu vám nové baterky. Platí?“ „Platí!“ souhlasily nadšeně bludičky.*

Struktura hodiny:

Cíl: Žáci při pozorování jednání Hejkala poznávají, co je to zodpovědnost a obětavost. Rozeznají rozdíl mezi přísností a odpovědností, rozšíří slovní zásobu o nové výrazy, najdou vzor takového jednání, které hledá východisko z každé situace.

Pomůcky: text s úryvky o Hejkalovi;
pracovní list č. 8;
prezentace obr. č 57–60

Aktivity: 1) Žáci přiřadí atributy Hejkalovi.

2) úryvek č. 1 Hejkal pomáhá Královně

Žáci odpoví na zadané otázky nebo je doplní v pracovním listě. (Jakou funkci má v Čarovném údolí? Vykonává ji zodpovědně? Nebyl moc přísný?)

3) úryvek č. 2 Hejkal se přimlouvá za Draka

Rozhovor Hejkala s bludičkami děti posuzují tentokrát z pohledu Hejkala: Jaký měl důvod, že požádal o pomoc právě ty nejslabší? Závěr diskuze může vyústit v myšlenky zformulované v prezentaci (obr. č.32) a v pracovním listě.

PRACOVNÍ LIST 8

Přečtěte si 2. úryvek - Hejkal se přimlouvá za draka

přemýšlejte:

Proč se setkal zrovna s bludičkami?

Jak byste se zachovali vy?

↙ ↘

Někdy je obtížné pomoci druhému. Hejkal hledal pomoc u toho, kdo Drakovu situaci nejlépe chápe.
I ten nejslabší může udělat veliké věci.

4) úryvek č.3 Hejkal straší vědce

Úryvek připomíná léčku, kterou na vědce strašidla připravila.

Valburga: Máme tady takovou vakcínu. Ale přečtěte si pozorně příbalový leták.

Hejkal čte: Tento lék se používá proti náhlému zkamenění dolních i horních končetin.

Nežádoucí účinky: lék se nesmí užívat v přítomnosti dinosaurů, sněžných mužů, ale i různých pohádkových bytostí jako jsou bludičky, víly nebo hejkalové.

Potom hrozí návrat nemoci s trvalými následky. Ujměte se léčby prosím.

Žáci si znovu objasňují, v čem spočívala léčka, vysvětlují si neznámé výrazy (např. trvalé následky apod.)

Při výtvarné reflexi mohou přemýšlet o Hejkalově jednání a hledání východiska z obtížných situací.

3.3.9 9. den – Ježibaba a čarodějky

Ježibaba a čarodějky Valburga a Valbřiška zastupují čarovný motiv pohádky. Čarodějky dokáží uvařit čarovné lektvary, ale zároveň jsou nositelkami nonsensu. Jejich jazyk je moderní: *ahoj holky..... stavíme na kafe.....povídej, co je ve světě novýho...*

K léku pro vědce přidávají „příbalový leták“. Jsou také spojovacím článkem mezi pohádkovým motivem a světem skutečné vědy.

Ježibaba je škodolibá a sebestředná. Tyto vlastnosti však způsobí zásadní obrat v celém ději:

„Takže v našem lese je sněžný muž?“ ptala se znovu Valbřiška.

„To jsem si zprvu taky myslela, ale když jsem se ohlídlá, řítíl se proti mně šílenec s lupou a křičel: Budeme nejslavnější vědci na světě!!“ vypravovala Ježibaba. „Utekla jsem na poslední chvíli.“ Potom si pečlivě pohladila svůj dlouhý kožich a načechrala ježaté vlasy. „Copak vypadám jako sněžný muž?“ ptala se smutně.

Jakmile se sama cítila v ohrožení, přiměla čarodějky jednat:

„.....tohle už není žádná legrace. Když pátrali jenom po tom Drakovi, bylo mi to fuk. Ale teď? Teď jdou už i po nás! Představte si, že bych byla vycpaná v muzeu. Všichni by si na mě ukazovali!“

„Tak na to půjdeme pohádkově,“ zvolala náhle Valbřiška, „nebudeme vyhánět Draka, ale vyženeme ty dva vědátoři!!!“

Dva poměrně dlouhé úryvky jsou vhodné pro výraznou dramatizaci. Mnoho replik lze číst s výrazným citovým zabarvením. Žáci mohou cvičit správnou fonaci, sílu a barvu hlasu.

Struktura hodiny:

Cíl: Žáci se naučí, že vlastnosti pohádkových postav často ukazují špatné vlastnosti lidí, poznají, že není nemožné změnit názor, který se jeví jako nesprávný. Dokáží samostatně přiřadit atributy těmto postavám.

Pomůcky: text s úryvky o Ježibabě a čarodějkách;
pracovní list č. 9;
prezentace obr. č 61–63

Aktivity: 1) úryvek č. 1 Jak si žijí čarodějky

Po dramatizaci žáci přemýšlejí, v čem jsou tyto postavy podobné lidem, proč Ježibaba říká, že lidé stále něco chtějí nebo nechtějí apod. Svoje myšlenky se snaží správně formulovat.

2) úryvek č. 2 Ježibaba se bojí

Úryvek připomíná zlomový bod příběhu, který je odrazem k dobrému konci. Tento prvek si děti mají zapamatovat. Ježibaba nemění svůj názor z rozumné úvahy, ale protože je narušen její pocit bezpečí. I když její pohnutka vychází jen z jejího sobectví, má přesto výchovný vliv (obr.č.33)

3) Žáci rozvíjí fantazii při představě, že mají kouzelné schopnosti. Svou představu můžou namalovat.

PRACOVNÍ LIST 9

Postava Ježibaby

Přečtěte si 2. úryvek - Ježibaba se bojí

Jak se změnilo chování čarodějek a Ježibaby?
Co je k tomu vedlo?

I nepříjemná zkušenost nám někdy může
pomoci změnit názor a stát se lepším
člověkem.

Kdybyste uměli čarovat, jak byste svou
schopnost využili?

3.3.10 10. den - Shrnutí

Závěrečná hodina je určena pro zopakování a konečnou reflexi. K dramatickému čtení jsou připraveny dva úryvky. První je určen k dramatickému prožitku scény, kde se strašidla vypořádávají s vědci. Vysoký počet rolí umožňuje zapojení více dětí, rychlé střídání replik aktivizuje pozornost a participaci na textu.

Druhý úryvek je určen k rozumové činnosti. Jedná se o přijetí Draka jako člena Čarovného údolí (je to tedy určitý iniciační proces a závěrečné ponaučení charakteristické pro pohádkovou formu. *A zazvonil zvonec a pohádka je konec. Protože pohádka přece vždycky dobře dopadne, když si všichni navzájem pomohou. A pomoci druhému to není žádná velká věda.* Slovní hříčka, která se nabízí v porovnání s názvem celého příběhu (*Pohádka – to není žádná věda*) je vodítkem k rozvinutí diskuze.

Podstatnou částí hodiny je také vyhledávání zeleně zvýrazněných vět, na které upozorňuje ikona šipky. Jedná se o již zmíněnou myšlenku, ke které by děti měly dospět při práci v konkrétní hodině. Je tedy žádoucí tyto myšlenky zopakovat, protože jich bylo dosaženo poměrně náročným procesem usuzování, kdy se na základě informací a prožitků dochází k obecným závěrům.

Struktura hodiny:

Cíl: Žáci si zopakují děj a z něj vyplývající myšlenky k zapamatování. Výstupem projektu bude vytvoření textové a ilustrační koláže, příp. krátké scénky či divadelní vystoupení.

Pomůcky: text se závěrečnými úryvky;
pracovní list č. 10;
prezentace obr. č 64–66

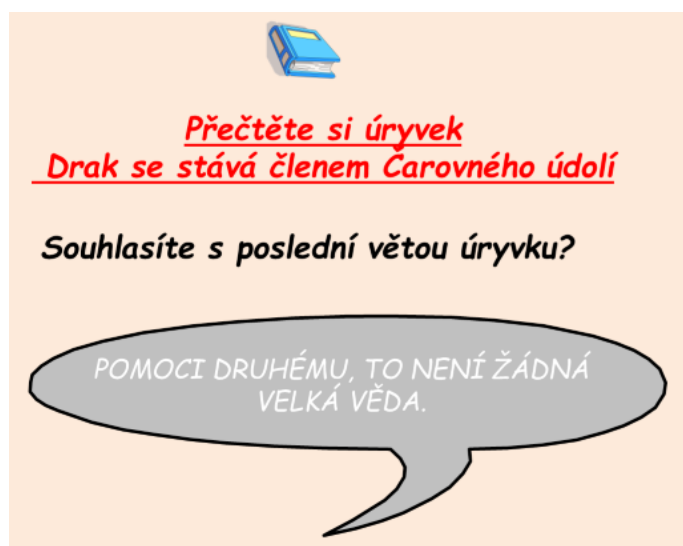
Aktivity: 1) úryvek č. 1 Strašidla zahánějí vědce

Po dramatickém čtení, žáci rozhodují, jak úryvek působí (je veselý, vážný, napínavý, strašidelný). V diskuzi hledají hranici mezi spravedlivým vypořádáním s nebezpečnými vědci a agresivním chováním.

2) úryvek č. 2 Drak se stává členem Čarovného údolí

Žáci přemýšlejí nad poslední větou příběhu, ověřují její pravdivost (obr. č.34), povídají si o tom, co se jim na projektu líbilo.

obr. 34

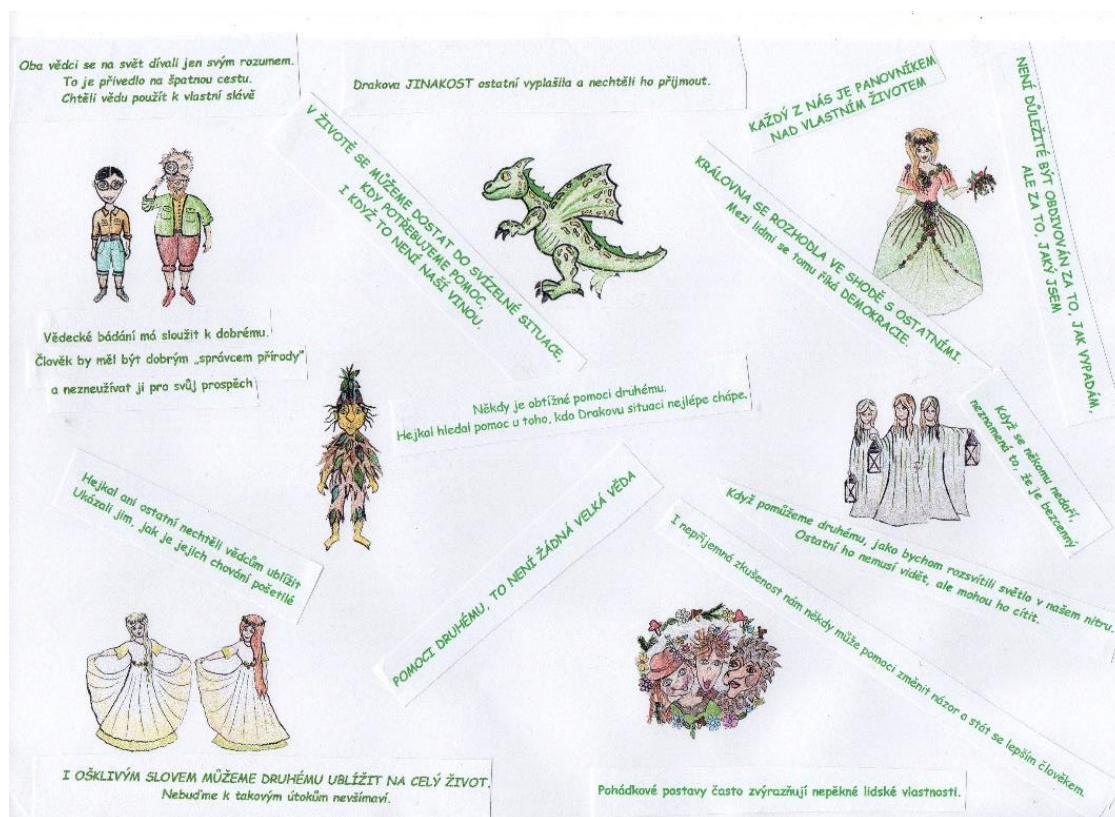

3) Společně hledají věty v pracovních listech, které jsou označeny zeleně. Jsou to výstupy, které napíší nebo nalepí na společný plakát společně s jejich ilustracemi. Koláž vystaví na vhodném místě ve třídě nebo na chodbě.

(příklad jednoduchého výstupu projektu viz. obr. č. 35)

- 5) Podle zájmu žáků si mohou zahrát vybrané scénky podle vlastního scénáře. Vystoupení pro diváky je na posouzení učitele – není nedílnou součástí projektu.

obr. 35

ZÁVĚR

Diplomová práce ukazuje možnosti uplatnění autorského textu a jeho didaktické využití na prvním stupni základní školy.

Teoretická část představuje cíle vyučovací oblasti český jazyk a jazyková komunikace z pohledu Rámcového vzdělávacího programu s přesahem do Školního vzdělávacího programu. Na základě sekundární analýzy PIRLS 2016 vypracované Českou školní inspekcí poukazuje na roli učitelů a jejich metod a postupů při zvyšování čtenářské gramotnosti.

V druhé kapitole se zaměřuje na metody a formy práce pro efektivní využití textu v literární výchově. Opírá se o teoretická východiska – tedy o etapy čtenářských dovedností dětí mladšího školního věku, o vytváření estetické interakce a estetických dovedností. Všímá si možnosti rozvíjení resilience pomocí četby, zvláště četbou pohádek. Krátce se dotýká uplatnění humoru v textech pro děti.

Ukazuje didaktické požadavky na výuku literární výchovy na prvním stupni od přípravy hodiny, přes motivaci expozici a interpretaci k práci s literární postavou.

Představuje také metody a formy práce, které jsou použity v praktické části. Vymezuje pojem projekt a projektové činnosti, zabývá se možnostmi dramatizace textu. Poukazuje na důležitost vizualizace v práci s dětmi v mladším školním věku. Osvětluje význam mezipředmětových vztahů a průřezových témat a možnosti jejich naplňování v hodinách literární výchovy. Všímá si zejména osobnostní výchovy a výchovy demokratického občana.

Praktická část nabízí využití textu, který byl autorkou vytvořen původně jako scénář pro divadelní představení. Ten byl přepracován do literární podoby jako autorská pohádka a následně byl vypracován projekt pro praktické využití na prvním stupni základní školy. Projekt nabízí práci s textem v deseti vyučovacích hodinách. K samotnému textu jsou vytvořeny pracovní listy, úryvky pro čtení v rolích a prezentace v programu Powerpoint.

K těmto materiálům jsou v samostatných kapitolách poskytnuty metodické pokyny.

Každá kapitola podrobně popisuje, jak lze nabízený materiál využít v deseti vyučovacích hodinách.

SEZNAM LITERATURY

BRABCOVÁ, Radoslava. *Didaktika českého jazyka pro studující učitelství na prvním stupni základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-24251-0.

BRUSENBAUCH MEISLOVÁ, Monika, Stanislav DANIEL, Roman FOLWARCZNY, et al. *Role rodičů, učitelů a moderních technologií v rozvoji čtenářské gramotnosti žáků 4. tříd ZŠ v České republice: sekundární analýza PIRLS 2016*. Praha: Česká školní inspekce, 2019. ISBN 978-80-88087-21-2.

ČERNÁ, Olga. *Čtení není žádná nuda: náměty k rozvíjení čtenářské gramotnosti a radosti ze čtení*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0720-7.

COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0.

DÖMISCHOVÁ, Ivona. *Projektová výuka: moderní strategie vzdělávání v České republice a německy mluvících zemích*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2915-1.

FASNEROVÁ, Martina. *Vybrané kapitoly z elementárního čtení a psaní*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3143-7.

FASNEROVÁ, Martina. *Aspekty čtenářství žáků elementárního ročníku základní školy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 978-80-2445-236-4.

FREY, Jaroslav. *Boj o pohádku*. Praha: Život a práce, 1942.

HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Budka 1996 ISBN 80-90 15 49-0-5

HAUSENBLAS, Ondřej. *Vrátíme smysl hodinám češtiny? úvaha a praktický návrh, jak učinit náš vyučovací předmět hodným žákova zájmu*. Dotisk. Zbuzany: [vl. nákl.], 1993, 56 s.

HRINOVÁ, Alexandra. *Postavení slovenského jazyka v projektovém vyučování*. In *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole: sborník prací ze semináře*. Olomouc: Univerzita Palackého, [2007]. Sborník (Univerzita Palackého v Olomouci). ISBN 978-80-244-1946-6

JAKUBÍČEK, Daniel. Humorem k hodnotám a osobnostnímu rozvoji mladého čtenáře. In *SLADOVÁ a kol. Umělecká literatura v procesu osobnostní a sociální výchovy*. Univerzita Palackého Olomouc 2016 ISBN 978-80-244-5105-3

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Jak si navzájem porozumíme*. Praha: Svoboda 1988 ISBN 25-095-88-02/9

KUSÁ, Jana. ŘEŘICHOVÁ, Vlasta. Tématika jinakosti v současné příběhové próze s dětským a dospívajícím hrdinou. In *SLADOVÁ a kol. Umělecká literatura v procesu osobnostní a sociální výchovy*. Univerzita Palackého Olomouc 2016 ISBN 978-80-244-5105-3

LEHOŤANOVÁ, Brigita. Podpora relizencie dieťaťa pracou s textom rozprávky. In *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole: sborník prací ze semináře*. Olomouc: Univerzita Palackého, [2007]. Sborník (Univerzita Palackého v Olomouci). ISBN 978-80-244-1946-6

LISÁ, Elena. *Hry k rozvoji sociálních kompetencí žáků 1. stupně ZŠ*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-746-6.

METELKOVÁ SVOBODOVÁ, Radana. *Formování čtenářské gramotnosti v prostředí školy se zaměřením na žáky mladšího školního věku*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-451-1.

MOJŽÍŠEK, Lubomír. *Vyučovací metody*. Praha: SPN 1975 ISBN 14-380-75

PASTOROVÁ, Markéta. *Doporučené očekávané výstupy Osobnostní a sociální výchova v základním vzdělávání* Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, červen 2011, 1. vydání ISBN: 978-80-87000-76-2

PATERSONOVÁ, Kathy. *Připravit, pozor, učíme se! Jak vzbudit zájem žáků o učení*. Praha: Portál 1996 ISBN 80-7178-102-9

PAVLÍKOVÁ, Anna. Hodina literární výchovy jako rituál. In *Tvořivá škola: sborník z celostátního semináře k problematice tvořivé školy, který se konal dne 16.9.1998 na Pedagogické fakultě MU v Brně*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 808593163x.

PLCH, Jaromír. *O výchově slovesným uměním*. Praha: SPN 1979 ISBN 6273/78-31

PLCH, Jaromír. *O výchově slovesným uměním v mladším školním věku*. Praha: SPN 1981
ISBN 15-455-81

POLÍNEK, Martin Dominik. *Tvořivost (nejen) jako prevence rizikového chování: expresivně-formativní potenciál základního uměleckého vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4842-8.

POKORNÁ, Ilona. Literární výchova problematická? Aneb multifunkčnost literární výchovy v dnešním vzdělávání. In *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole: sborník prací ze semináře*. Olomouc: Univerzita Palackého, [2007]-. Sborník (Univerzita Palackého v Olomouci). ISBN 978-80-244-1946-6.

SLADOVÁ, Jana a kol. *Umělecká literatura v procesu osobnostní a sociální výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc 2016 ISBN 978-80-244-5105-3

SULOVSÁ, Jarmila. Humor v hodinách ČJL. In *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole: sborník prací ze semináře*. Olomouc: Univerzita Palackého, [2007]-. Sborník (Univerzita Palackého v Olomouci). ISBN 978-80-244-1946-6.

ŠIKULOVA, Renata. a RYTÍŘOVÁ, Vlasta. *Pohádkové příběhy k zábavě i k učení*. Praha: Grada 2006 ISBN 978-80-247-1361-8

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.

SPOUSTA, Vladimír. Vizualizace jako tvořivý akt učitele. In *Tvořivá škola: sborník z celostátního semináře k problematice tvořivé školy, který se konal dne 16.9.1998 na Pedagogické fakultě MU v Brně*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 808593163x.

TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury: pro studenty učitelství 1. stupně ZŠ*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1992.

VALENTA, Josef. *Didaktika osobnostní a sociální výchovy*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4473-5.

ZÍTKOVÁ, Jana. *Kapitoly z didaktiky literární výchovy ve 2.-5. ročníku základní školy*. Masarykova univerzita Brno, 2005. ISBN: 8021033274

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Text pohádky

Příloha 2: Pracovní listy 1-10

Příloha 3: Úryvky – Královna

Příloha 4: Úryvky – Drak

Příloha 5: Úryvky – Rozoumek a Horáček

Příloha 6: Úryvky – bludičky a víly

Příloha 7: Úryvky – Hejkal

Příloha 8: Úryvky – Ježibaba, Valburga, Valbřiška

Příloha 9: Závěrečné úryvky

Příloha 1: text pohádky

POHÁDKA – TO NENÍ ŽÁDNÁ VĚDA

KAPITOLA 1

Za devatero horami a devatero řekami procházeli pustou krajinou dva muži. Jeden byl starší, vousatý a držel v ruce ohromnou lupu. Druhý, mladší, menší a s kulatými brýlemi, táhl na rameni velký ranec. Ten první se jmenoval Rozoumek, ale nejraději si nechával říkat – pane profesore, protože prostudoval moc a moc knih a podle toho se taky choval. Skrz lupu pozorně sledoval terén před sebou.

„Ha!“ zastavil se náhle, až do něj jeho společník málem vrazil. „Pane asistente,“ řekl naléhavě, „podejte mi knihu.“

Asistent – jmenoval se vlastně Horáček, ale profesor mu neříkal jinak, než pane asistente – shodil ranec na zem a začal se přehrabovat v jeho nitru.

„Tak honem!“ mrmlal nedočkavý profesor a oči nespouštěl z lupy. „Ale ne, tu druhou!“

mrmlal ještě nespokojeněji, když mu Horáček přistrčil první, co v ranci nahmatal. Hrabal tedy nervózně dál, až se mu skoro celý obsah vysypal pod nohy. Profesor jen mrzutě mávnul rukou a přistrčil Horáčkovu lupu: „Pojďte se podívat. Vidíte? Tady!“

„Stopa,“ řekl Horáček, když zaostřil.

„Ano,“ radoval se profesor a horečně začal listovat v knize, kterou sebral ze země. „To je zvláštní... nikde to tu není...“ drbal se zamyšleně na hlavě. „Terén není nijak rozměklý, a přece je stopa poměrně hluboká. Dejte sem nohu,“ chytl Horáčkovu botu za tkaničky a přistrčil ji ke stopě. „Je dvakrát větší než lidská!“ zvolal překvapeně, ...a...a teď jste do toho šlápl!“

„Pro...promiňte, pane pro...profesore,“ omluvně koktal Horáček, který ztratil rovnováhu.

„Chtěl jsem udělat sádrový odlitek!“ zlobil se profesor. „Uvědomte si, že vědecká práce vyžaduje PRECIZNOST. Je založena na PŘESNÉM POZOROVÁNÍ a PEČLIVÉM UKLÁDÁNÍ POZNATKŮ. Rozumíte?“

„Ano,“ opakoval asistent, „věda vyžaduje pre...preciznost.“

„Správně. Protože jen usilovná práce může být korunována úspěchem. A k tomu my se už blížíme!“

„Kudy?“ nechápal Horáček.

„Tudy!“ zapíchl Rozoumek prst do knihy. „V žádné knize se nepíše, že by někdo viděl takovou stopu.

„A čím je to stopa?“

„To právě musíme zjistit. Budeme objeviteli nového tvora. Živočicha, který není v žádné encyklopedii,“ zaklapl spokojeně stránky a rozhlédl se po obloze. „Slunce už zapadá. Vrátime se sem zítra a celé to tu prohledáme.“

„To bude dobrodružství,“ poskočil si vesele Horáček.

„Žádné dobrodružství – vědecké bádání!“ pokáral ho přísně Rozoumek. „Tady nejste v žádné dobrodružné pohádce.“ Strčil lupu do kapsy a měl se k odchodu. Horáček rychle posbíral knihy a s nadšenými očima běžel za svým profesorem.

KAPITOLA 2

Za stejnými devatero horami a stejnými řekami stálo dřevěné stavení a v něm žily dvě ženské osoby – Valburga a Valbřiška. Valburga byla vytáhlá, samá kost a kůže, zato Valbřiška měla postavu zavalitou, s červenými tvářemi a velkýma očima. Obě stály u kamen nad kotlíkem a hádaly se.

„Přidej tam ještě trochu zeměžluči,“ radila jedna.

„Já vím, neplet' se mi do toho,“ zlobila se druhá.“

„A zamíchej to pořádně.“

„Nešahej tam!“

„Stejně to zase zmatláš.“

„Kdepak! To bude lektvar, jaký ještě nikdo neuvařil,“ chválila se Valburga.

„A pamatuješ tu rodinku, co se loni přiotrávila houbama?“

To byla moje práce!“ vychloubala se Valbřiška.

„No jistě, ty umíš vařit jenom jedy do prašivek. Museli jim vypumpovat žaludek!“

„Jó, to bylo krásný,“ zasnila se Valburga, „ale dnes uvařím lektvar, který promění člověka v ropuchu. To bude paráda!“

„To už je starý,“ mávla rukou Valbřiška.

Vtom se ozvalo hlasité zabouchání na dveře. „Zase ta ježibaba od vedle. Honem, schovej to!“ lekla se Valburga a šla otevřít dveře. Měla pravdu. Do světnice vtrhla osoba s rozčuchanými

vlasý, v huňatém kožíchu dlouhém až na paty a v ruce držela velké pometlo. Ježibaba bylo její skutečné jméno, ale byla to ještě čiperná mladice – okolo stopadesáti let.

„Ahoj holky, co vaříte dobrýho?“ strkala hned nos ke kamnům.

Valbřiška stačila jen tak tak uklidit kotlík: „Nic, jen stavíme na kafe, dáš si?“

„Když nabízíte, tak si dám,“ řekla Ježibaba a usadila se ke stolu.

„Tak povídej, co je ve světě novýho?“ zeptala se Valburga.

„Co vám mám povídat,“ mávla rukou Ježibaba, „lidi jsou pořád stejní. Stále se někam honí, něco chtějí nebo naopak nechtějí, někteří se mají rádi, jiní se nemůžou vystát...“

„A jak se to přesně projevuje?“ zajímala se Valbřiška.

„Co se pořád vyptáváš? Vezmi si koště a sama se podívej. Jste tu pořád zavřený a něco klohníte. Jaký to má smysl?“

„Ty jsi ježibaba,“ řekla Valburga a pyšně vstala, „ale my – my jsme ČARODĚJKY! My člověka očarujeme.“

„Ale ty je sežereš!“ přidala se zlomyslně Valbřiška.

„To není pravda!“ ohradila se Ježibaba.

„Že-re li-di, že-re li-di,“ posmívaly se jí obě.

„To bylo jen jednou. A – stejně se to nepovedlo,“ zesmutněla Ježibaba.

„Shořela ti celá perníková chaloupka,“ chichotaly se čarodějky.

„A slíbily jste mi vyčarovat novou. A kde nic, tu nic!“

Hádka by byla pokračovala dál, kdyby se z lesa neozvalo zahoukání Hejkala.

„To bude zas nějaká pošta,“ otevřela dveře Valbřiška.

„Čarovnému lesu zdar!!“ vešel Hejkal důstojně.

„Nazdar,“ opakovaly trochu neochotně všechny tři.

„Mám pro vás doporučené psaní. A pro vás, paní Ježibabo, mám taky jedno. Aspoň ušetřím cestu. Tady mi to podepište. A přijďte včas!“ zvedl na odchodu varovně ukazovák, jako by věděl, co je v obálkách.

„POZVÁNKA NA SNĚM LESNÍCH STRAŠIDEL,“ četla nadšeně Valburga.

„Sama Královna čarovného údolí posílá pozvánku,“ rozjasnila se Ježibaba. „Velevážená paní Ježibabo,“ předčítala, „Vidíte? Jsem velevážená paní!“

„My jsme zase slovutné slečny čarodějky,“ oponovala jí Valbřiška.

„Již se těším na setkání Slyšíte? Těší se,“ nedala se Ježibaba.

„Na nás se taky těší,“ přisadila Valburga, která nakukovala Valbřišce přes rameno.

„No nic, budu muset letět,“ chystala si Ježibaba pometlo, „taková audience není jen tak.“

„Jaká audience? Vždyť to je obyčejný sněm. Schůze!“ opravily ji čarodějky, „Tam se bude pracovat.“

„Tím spíš spěchám. Poroučím se.“ Sedla na pometlo a byla ta tam.

„Ježibaba nafoukaná,“ zakoulela očima Valbřiška.

KAPITOLA 3

Na nedalekém paloučku se v trávě usadily dvě víly. Jedna byla krásnější než druhá. Sedmikráska se pyšnila dlouhými vlasy, které ve slunečním světle jiskřily jako diamanty. Rusovláska měla naopak vlasy nejhezčí v měsíčním světle, kdy zářily jako ohnivý plamínek.

„Podívej se, jsme tu první,“ radovala se Sedmikráska. „Víly jsou prostě nejpečlivější stvoření v čarovném lese. „A taky nejkrásnější,“ přidala se Rusovláska. „Podívej se mi tuhle.... mám vlasy správně rozčesané?“

„Krááásně, Rusovlásko. A já?“

„Výýýborně Sedmikrásko. Sluší nám to, že?“ Obě radostně vyskočily a zatočily se v trávě tak, že jejich sukýnky s něžnými kvítky ozdobily louku, jako nejkrásnější záhon.

„Škoda, že tudy už dlouho nešel nějaký pocestný,“ řekla smutně Sedmikráska.

„Mladý pocestný,“ zasnila se Rusovláska. „Já bych si s ním zatancovala!“ Obě si broukaly a tancovaly, dokud nepřišly jejich kolegyně bludičky.

„Ahoj, bludičky, jaká byla cesta?“ zajímala se Sedmikráska.

„Nic moc. Zabloudily jsme,“ odpověděly bludičky.

„Já myslela, že chcete, aby bloudili lidé a ne vy,“ smála se Rusovláska, „vy nemáte světýlka?“

„Máme, ale - nesvítí,“ řekly smutně bludičky.

„Bludičky bez světýlek, no to je mi pořádek,“ smály se víly.

„Sežeru váááás! Baf! Že jste se lekly?“ ozvalo se jim náhle za zády. Byla to samozřejmě zlomyslná Ježibaba, která se už taky dostavila na strašidelný sněm.

„Podívej, bludičkám nesvítí světýlka,“ smály se víly.

„To z nich Královna nebude mít radost. Ale co se dívíte? To jsou celý ony! Ať svítěj nebo nesvítěj, stejně vždycky skončej v bažině,“ přisadila si Ježibaba. Bludičky se po sobě zahanbeně podívaly. Takovými vtipy jim ostatní strašidla vždycky zkazila náladu.

„Pozor, už jde!“ Ježibaba si přestala utahovat z bludiček, když viděla přicházející Královnu. Rychle si ještě víc rozčuchala vlasy a vycenila zuby, aby vypadala co nejvíc strašidelně.

„Udělejte místo pro Královnu!!“ volal Hejkal a vybíral ten nejkrásnější pařez, který by posloužil jako trůn. Královna se na něj posadila a mile se na všechny usmála.

Strašidla blaženě vydechla a oddaně se na královnu zadívala.

I víly musely uznat, že Královna je krásnější než ony. Neměla sice tak zářivé vlasy, vlastně jí je skoro překrýval věneček z listů a lesních plodů, ale její oči byly tak milé, že každému navodily příjemný pocit pohody.

Zato Hejkal přešel palouk přísným pohledem: „Nejprve uděláme prezenci,“ řekl a otevřel notes z borové kůry: „Víly jsou přítomny?“

„Zde!“ volaly víly a Hejkal udělal do notesu zářez kamínkem.

„Prosím, nejsou tu čarodějky,“ žalovala Ježibaba.

„Zde! Zde!!“ volaly udýchané čarodějky, které právě dobíhaly. Hejkal je přivítal káravým pohledem a když dopočetl ostatní strašidla, otočil stránku.

„Nyní přistoupíme k prvnímu bodu programu – zúčtování. Za minulé období prošlo lesem 49 lidí. Z toho: 4 lidé se přiotrávili houbami, 3 děti vystrašené Hejkalem, 2 lidé zabloudili a považte - 30 se vůbec nebálo!

„Když nám nesvítí světýlka....“ řekly omluvně bludičky. A i ostatní se hned přidávali se svými výmluvami.

„Mojí milí,“ přerušila je Královna mírně, „Čarovné údolí je místo, kam se lidé chodí dívat na čarokrásnou přírodu. O to se starám já – vaše vládkyně. Ale co by to bylo za výlet, kdyby se lidé aspoň trošičku nebáli?“ zvedla tázavě obočí. „Tady nás čeká ještě velký úkol. Proto hned přistoupíme k druhému bodu. Je tu žádost o trvalý pobyt v našem lese.“

„Co? Nový obyvatel našeho lesa?“ zajímali se všichni. „Kdo to je?“

„Je to drak,“ odpověděla Královna.

„Ne! Hrůza! Cože?!“ ozývalo se paloukem.

Hejkal otočil další stránku notesu: „V žádosti se uvádí, že drak je bezdomovec. Tedy – že nemá domov.“

„Ano, doma mu hrozilo určité nebezpečí,“ pokračovala Královna, „proto musel odejít jinam. Táží se vás tedy, jestli jste ochotni přijmout draka mezi sebe.“

Chvíli bylo překvapené ticho, až se ozvala Sedmikráska: „To jako aby nějaká obluda žila mezi námi? Pche!“

„Považte, takový drak by dodal našemu údolí vážnost. Lidé by se jistě báli,“ řekla Královna.

„To už by sem žádný mladý pocestný cestu nenašel,“ mávla rukou Rusovláska.

„Třeba naopak,“ odpověděla Královna, „když se rozkřikne, že tu žije drak, mladíci budou chtít draka porazit, a pak s nimi můžou víly tancovat, čarodějky je omámit a bludičky zavést do bažin.“

„Když my nemáme světýlka...“ řekly smutně bludičky.

„Já jsem rozhodně proti!“ volala Ježibaba. „Nemám zapotřebí, aby tu byl někdo ošklivější než já!“

„A s ohněm to taky umíme nejlíp my,“ přidaly se čarodějky, „takový netvor někde kýchne a za chvíli bude les v plamenech.“

„Takže mám napsat zamítnuto?“ zeptal se Hejkal Královny.

„Neuspěchejme své rozhodnutí,“ naléhala Královna, „nemůžeme přece odmítnout někoho, koho jsme ještě neviděli. Drak sám se nám chce představit na zítřejší schůzi. Posečkejme tedy do zítřka.“

„Mám návrh,“ přihlásil se Hejkal. „Každý ať si promyslí, za jakých podmínek by tu mohl drak zůstat. Zítřka se tu sejdeme a znovu se poradíme.“

„Budiž,“ připustila Královna, „končím shromáždění.“

Když odešla, spustilo se teprve pozdvižení. Všichni chtěli něco říct, překřikovali se a hádali, ale protože v tom hluku nebylo pořádně slyšet, nakonec se pomalu rozešli.

KAPITOLA 4

Palouk už se zdál úplně prázdný, když se na něj vrátil Hejkal. Postavil se k houští a tlumeným hlasem řekl: „Už můžeš vylézt.“ Ale houští se jen zatřásl a ozvalo se slabé: „Když já se stydím.“

„Ale zítřka se máš představit ostatním. Nemůžeš se pořád schovávat,“ řekl Hejkal, zašmátral rukou mezi větvemi a za špičku ocasu vytáhl na světlo Draka. No, bylo to spíš ještě dráče, ale i tak byl skoro dvakrát tak velký, jako Hejkal. Jeho tlapy se čtyřmi drápy dělaly v trávě velké stopy, ať už chodil po dvou nebo po čtyřech – to podle nálady. Jako správný pohádkový drak měl zelenou kůži se žlutými skvrnami, ale hlavu jen jedinou s velkými nozdrami a vylekanýma očima.

„Podívej se na mě a usměj se. No, vidíš, vždyť jsi fešák! Tak čeho se bojíš?“ povzbuzoval ho Hejkal.

„Kdybych se nebál, tak už dávno nejsem na světě. Víš, jak po mě zuřivě jde?“

„Kdo?“

„Ten paleontolog.“

„Paletolog?“ divil se Hejkal. „Aha, on tě chce někdo malovat!“ Hejkal se rozesmál při představě, že ho honí malíř se štětcem a paletou plnou barev.

„Kéž by,“ řekl smutně Drak, „ale to není malíř, nýbrž p a -l e- o n- t o- l o g. Paleontologie je totiž věda, která studuje vývoj života na základě fosilních záznamů, které se dochovaly v horninách jako zkameněliny.“

„To přicházíš z moudrého kraje,“ podivil se Hejkal, protože ani jednomu z těch slov nerozuměl.

„Ale ne, to vím od něho,“ vysvětloval Drak. „Vodí s sebou asistenta a všechno mu říká a opakuje stále dokola, až jsem si to taky zapamatoval.“

„Aha. Takže paleontolog. Ale copak ty jsi nějaká zkamenělina?“

„To právě nejsem. Myslel jsem si, že se není čeho bát. Jenže když ten pan profesor zjistil, že by mohl narazit na **živého** dinosaura, tak jsem vzal nohy na ramena.“

„Ale ty přeci nejsi ani dinosaurus!“ divil se Hejkal znovu.

„Tak to panu profesorovi řekni,“ řekl Drak zoufale, „běž před něj a pověz: Dobrý den, já jsem Hejkal a tady můj kamarád Drak mi říkal, že si ho pletete s dinosaurem....“

„Hm, to by asi nešlo. Takový vědec na pohádkové bytosti nevěří,“ zamyslel se Hejkal.

„Právě proto se schovávám a pak se nediv, že se stydím vylézt z houští.“

Hejkal se zamyslel. „Dobře. Uděláme to takhle. Dnes se schováš u mne doma a já zkusím něco vymyslet.“

KAPITOLA 5

Při západu slunce stály blízko lesní bažiny dvě z bludiček – Blátonožka a Bludimíra. Obě se netrpělivě rozhlížely, a když uviděly přicházejícího Hejkala, vyběhly mu naproti.

„To ty jsi dával tajné znamení? Víš, že se může používat jen ve výjimečných případech?“ zeptala se Bludimíra.

„Však tohle je výjimečný případ,“ pokyvoval hlavou Hejkal. „Poslouchejte, potřebuju pomoci s tím dnešním případem.“

„S případem?“ nechápala Blátonožka.

„No, s tím drakem,“ vysvětloval Hejkal.

„Už jsme nad tím přemýšlely. Ale stále jsme nepřišly na to, jakou podmínku by měl splnit,“ řekly bludičky.

„No právě,“ pokračoval Hejkal, „potřebuji, aby byla co nejjednodušší.“

„Ale proč?“ ptala se Bludimíra.

„Protože jen tak můžeme draka zachránit od jednoho palety... planety...popletologa..., prostě aby se nám drak zachoval dalších pár stovek let!“ Hejkalovi se pletl jazyk, jak se snažil bludičkám vysvětlit tu složitou situaci.

„Jenže když vymyslíme něco jednoduchého ostatní se nám vysmějí, že jsme na nic lepšího nepřišli,“ nesouhlasila Blátonožka.

„No, nemusí to být až moc jednoduchá věc. Třeba to, co je pro draka lehké, ale ostatní si s tím neporadí,“ navrhoval Hejkal.

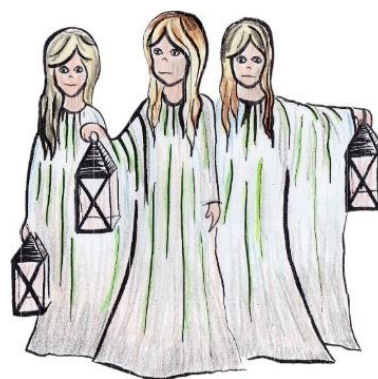
„Proč se za něj vůbec přimlouváš?“ podívala se na něj podezřívavě Bludimíra.

„Je mi ho líto. Nikdo ho nechce a on nemá kam jít. Vám se taky nelíbí, když se vám ostatní posmívají.“

„Když nám nesvítí světýlka...“ vzdychla Blátonožka.

„Tak víte co?“ ožil Hejkal, „Když mi pomůžete, seženu vám nové baterky. Platí?“

„Platí!“ souhlasily nadšeně bludičky.

KAPITOLA 6

„Utište se prosím, zahajuji dnešní zasedání,“ prohlásila Královna druhého dne, když se na palouku znovu sešla všechna lesní strašidla. Každý byl zvědavý, jak bude drak vypadat a jak vlastně celá záležitost dopadne.

Královna pokynula Hejkalovi, který zvolal silným hlasem: „Nechť předstoupí Drak!“

Všichni zvědavě natahovali krk, aby co nejlépe viděli. Chvíli se nedělo nic, ale pak Drak, postrkovaný zezadu Hejkalem, plaše předstoupil před Královnu.

„...brý den,“ zamumlal potichu se skloněnou hlavou.

„Přečetli jsme si tvou žádost o trvalý pobyt v našem lese. Žádost stále platí?“ ptala se vlídným hlasem Královna.

„Ano. Je mi na stopě jakýsi profesor, který se chce proslavit objevem nového tvora, kterým mám být já,“ dodal si odvahy Drak. „Proto jsem utekl co nejdál a zde bych se chtěl usadit.“

„To chápu. Nicméně základní podmínkou pro vstup do našich řad je přísaha věrnosti,“ pokračovala Královna.

„To není problém,“ mávl Drak vesele tlapou a postavil se na zadní, protože se mu zlepšila nálada.

„Má ještě někdo nějakou podmínku?“ zeptala se Královna přihlížejících strašidel. Bludičky se po sobě váhavě podívaly a začaly žďuchat jedna do druhé.

„Bludičky?“ všimla si jich Královna.

Blátonožka se nesměle postavila: „Já... teda.... my...bychom...chtěly...“

„Aby Drak nejprve vyklidil polom na severním kopci,“ vstala taky Bludimíra. „Je silný, pro něj to bude lehké. Kdežto my si s tím tento...“

„...neporadíme,“ doplnila ji Blátonožka.

„Dobrá. Jsi schopen splnit i tuto podmínku?“ obrátila se královna na Draka.

„Jakpak by ne. U nás byla jednou taková vichřice, že se stromy lámaly jak sirky. Dva týdny jsem to uklízel. Na to mám síly dost.“ Drak se už dočista přestal bát a docela se na takovou práci těšil.

„Tak myslím, že je věc vyřízena,“ řekl spokojeně Hejkal.

Ale o slovo se ještě divoce přihlásily čarodějky: „My bychom, prosím, žádaly, kdyby nám Drak dělal ochutnavače lektvarů.“

Ta myšlenka všechny na palouku rozesmála. „Hahá, budou ho proměňovat,“ smála se Sedmikráska.

„Udělají z něho vílu!“ šklebila se Ježibaba.

„Anebo ježibabu, hehe!“ oplatila jí to Sedmikráska.

„Klid, prosím!“ zastavila je Královna. „Co říkáš na takovou podmínku?“ otočila se na Draka.

„Ochutnávat lektvary?“ zamyslel se smutně. „Promiňte, to už by bylo skoro stejné nechat se chytit tím profesorem.“ A sesunul se zklamaně na všechny čtyři.

„Vy trváte na své podmínce?“ ujistila se ještě jednou Královna.

„Ano!“ přikyvovaly čarodějky.

Hejkalovi se celá situace přestala líbit. „Já bych nechal hlasovat.“ Vtom si všiml, že od lesa někdo přichází.

„Pozor! Někdo jde!! Schůze se přerušuje!!“

Strašidla se rozprchla na všechny strany, že se v mžiku zdál palouk úplně opuštěný.

„Další stopa! A další stopa!“ vykřikoval vesele profesor Rozoumek a skákal sem a tam.

„Jdeme správným směrem!“ otočil se na svého asistenta celý šťastný, že se jim dílo daří.

Horáček udýchaně klopytal za ním a z posledních sil dosedl na pařez, na kterém před malou chvílí seděla Královna. „Mohli bychom si chvíli...li odpo...činout.“

„Dobrá, posilníme se,“ souhlasil profesor a vyndal z tlumoku svačinu. „Myslím, že za takový objev dostanu Nobelovu cenu,“ přemýšlel nahlas s plnou pusou. „Vlastně dostaneme. Protože vás uvedu jako svého spolupracovníka!“

„Děkuji, pane profesore,“ řekl vděčně Horáček. „V dinosaurech se opravdu vyznám. Zním stegosaura, tyranosaura, pterodaktyla, triceratopse.....“

Rozoumek ho však vůbec neposlouchal. Zasníl se a rukou ve vzduchu ukazoval, jako by četl velký nápis: „Nobelova cena v paleontologiinebo počkat, když objevíme ŽIVÉHO dinosaura, tak to bude cena za zoologii, že?“

„A- až ho dopadneme, co s ním budeme dělat?“ ptal se Horáček nedočkavě.

„No co! Budeme dělat pokusy,“ zamyslel se profesor. „Nejprve ho změříme.“

„A taky zvážíme,“ doplnil ho důležitě asistent.

„Zjistíme, co žere,“ dokousal profesor svačinu, „...a co nežere.“

„Můžeme ho ukazovat v zoologické zahradě!“

„A budou za to peníze!“

„Ale, co když toho sežere moc?“ zarazil se Rozoumek.

„Tak ho necháme vycpat!“ navrhoval Horáček. „A kostru vystavíme u nás v muzeu. Můžeme ji porovnávat s ostatními dinosaury.“

„A já napíšu novou encyklopedii,“ rozhodl se Rozoumek.

„Děti se o nás budou učit ve škole,“ zasníl se Horáček a radostně zatleskal.

„Nuže, kolego, vzhůru za dalším bádáním.“

Horáček byl tak nadšen, že ho profesor nazval svým kolegou a Rozoumek byl tolik zaujatý představou Nobelovy ceny, že si ani jeden nevšiml, že ztratili stopu.

Z vysoké trávy je pozorovaly víly a povídaly si: „Myslíš, že umějí tancovat?“

„Já chci toho mladšího!“ zvolala Sedmikráska a obě vběhly do lesa, kam se naši badatelé zatoulali.

KAPITOLA 7

„Už se nemusíš bát, klidně vylez,“ volala mírně Královna směrem k houští.

„To...to... to byli oni!“ vystrčil Drak opatrně hlavu. „Našli mě i tady.“

„Dnes se o ně postarají Sedmikráska s Rusovláskou. Ty jim tak zatočí hlavy, že si ráno nevzpomenou, odkud přišli,“ těšila ho Královna.

„To bych jim měl pěkně poděkovat, když mě zachránily,“ usmál se Drak.

„Protentokrát,“ připustila Královna, „ale kam složíš hlavu příště? Mimo náš les tě žádné čáry neochrání.“

Drak vylezl z houští a padl před královnou k zemi: „Prosím vás, paní, vládkyně čarovného údolí! Nemůžete z majestátu své funkce rozhodnout sama o tom, že zde můžu zůstat?“

„Vstaň,“ sklonila se k němu Královna, „jak se vlastně jmenuješ?“

„Jsem Drak, mi draci nemáme jiná jména.“

„Viš, Draku, jednou jsme tu měli vodníka. Jeho rybník vyschl, a tak se zabydlel v mělčině u bludiček. Jenže – stýskalo se mu po kamarádkách rosničkách.

Pozval je na návštěvu – a to jejich kvákání znělo po nocích lesem tak, že celý měsíc nikdo ani oka nezamhouřil.....“

„Ale já jsem tichý jako myška,“ obhajoval se Drak, „dokonce ani nechrápu!“

„Jenže od té doby platí zákon o uprchlících,“ pokračovala Královna. „Souhlasit musí prostě všichni,“ pokývala hlavou a vzdychla.

„Takže mi nezbyvá, než ochutnávat lektvary?“ zeptal se zoufale Drak.

„Ano. Pokud někdo nepřidá ještě další podmínku.“

KAPITOLA 8

V chalupě u čarodějnic se pilně pracovalo. Valburga i Valbřiška stála každá u svého kotlíku a vařila nějaký lektvar. Obě se tvářily zkušeně. Měly před sebou sáčky s bylinami, s listím, se sušenými plody a s kdo ví čím ještě a své výtvary přelávaly do všelijakých skleniček – úzkých, širokých, malých či velkých, rovných nebo zakřivených. Valburga měla v ruce ohromnou vařečku a Valbřiška mrňavou naběračkou odměřovala dávku čarovného lektvaru: „Cimpr campr fix!“ cákla lektvar na podlahu a zvědavě čekala, co bude následovat. „Cimpr campr fix!!“ cákla podruhé. „Cimpr campr....“

„Nic!“ dopověděla za ní Valburga a škodolibě se zašklebila.

„Já to nechápu. Mělo to prásknout a vyšlehnout oheň,“ zlobila se Valbřiška.

Valburga nad ní jen líně mávla rukou: „Pojď radši ochutnat tohle.“

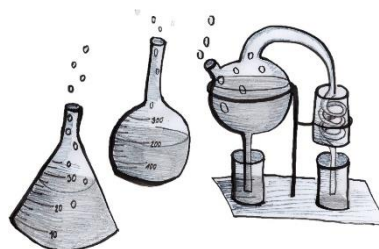
Valbřiška ochutnala z nabídnuté skleničky malý doušek a hned se zašklebila: „Fuj!!!“

„A teď tohle,“ podávala jí Valburga druhou.

„Hm, tohle je docela dobrý,“ pomlaskávala

Valbřiška, „co to je?“

„Hádej.“

„Nápoj lásky?“

„Jed na krysy!“ smála se jí Valburga. „Ale tohle asi vyleju,“ podívala se na první skleničku, „měla jsi totiž zkamenět.“

„Tak to si příště zkoušej na tom přivandrovalci Drakovi!“ řekla dotčeně Valbřiška.

Jed na krysy čarodějkám neublíží, ale proměnit se v kámen může jakákoliv živá bytost – lidská i pohádková.

Vtom do chalupy bez zaklepání vtrhla Ježibaba. Celá vyděšená a bez košty volala: „Hrůza! Hrůza!! Já už nemůžu. Mám žízeň!“ Vytrhla Valbřišce skleničku z ruky a vypila ji na jedno loknutí. „Představte si, co se stalo,“ vyprávěla udýchaně. „Chytla jsem si veverka k večeri a když jsem si ji opékala na ohýnku, slyším volání: „Yetti, Yetti! Honem foťák!“

„Co je to Yetti?“ ptala se překvapeně Valbřiška.

„To je sněžný muž!“ vysvětlovala Valburga. „Prý žije v nějakých vysokých horách, ale nikdo ho ještě pořádně neviděl.“

„Takže v našem lese je sněžný muž?“ ptala se znovu Valbřiška.

„To jsem si zprvu taky myslela, ale když jsem se ohlídlá, řtil se proti mně šílenec s lupou a křičel: Budeme nejslavnější vědci na světě!!“ vypravovala Ježibaba. „Utekla jsem na poslední chvíli.“ Potom si pečlivě pohladila svůj dlouhý kožich a načechrala ježaté vlasy. „Copak vypadám jako sněžný muž?“ ptala se smutně.

„To víš, že ne,“ utěšovaly ji čarodějky.

„Co teď budu dělat?“

„Já vím co! Sežereš je!“ smála se Valbřiška.

„Víš, jak to dopadlo minule!“ mávla rukou Ježibaba.

„Za všechno může ten zpropadený Drak,“ zamyslela se Valburga.

„Pravda, pravda,“ souhlasila Ježibaba, „tohle už není žádná legrace. Když pátrali jenom po něm, bylo mi to fuk. Ale teď – teď jdou už i po nás! Představte si, že bych byla vycpaná v muzeu. Všichni by si na mě ukazovali!“

„A kdo to kdy slyšel, aby vědci zkoumali strašidla?“ zamyslela se Valburga. „Pohádka přece není žádná věda. To je, to jeto je prostě pohádka!“

„Tak na to půjdeme pohádkově,“ zvolala náhle Valbřiška, „nebudeme vyhánět Draka, ale.....“ Ježibaba i Valburga hned poznaly, co má na mysli: „.....ale vyženeme ty dva vědátoři!!!“ vykřikly všechny tři naráz a hned radostně poskakovaly a chystaly plány, jak to udělat.

„Jejda, já mám nohy jako z kamene!“ podivila se najednou Ježibaba.

„Hurá! Funguje to!!“ radovala se Valburga. „Záleží na dávkování!“

KAPITOLA 9

„Pane profesore, jsme tu správně!“ volal Horáček. Tentokrát držel lupu v ruce on.

„Výborně, kolego,“ chválil ho Rozoumek, „tady je místo, kde jsme naposledy spatřili ty stopy. Nuže, otevřete deník, budu diktovat.“

Horáček sedl na nejbližší pařez a rychle hledal tužku.

„Výskyt sněžného muže a dinosaura ve stejném podnebném pásu věda doposud naprosto vylučovala,“ diktoval Rozoumek a zamyšleně chodil pár kroků tam a pár kroků zpátky. „Máte to?“ ptal se Horáčka.

Horáček špulil pusu a plazil špičku jazyka od usilovného psaní, aby stihl všechno zaznamenat. Ani on, ani diktující Rozoumek si nevšimli, že vysokou trávou se k pařezu připlížila Valburga a zašmátrala v jejich tlumoku. Opatrně vytáhla láhev s vodou. Otevřela ji a dovnitř obrátila obsah malé lahvičky. Potom láhev opatrně položila vedle pařezu.

„Tak dál,“ pokračoval profesor. „Naše dosavadní bádání ukazuje, že oba tito tvorové nejen obývali stejné území, ale“

„...o...bý..va.. li ú..ze..mí...“ opakoval Horáček při psaní.

„...ale nedá se vyloučit, že zde žijí až do dnešních dob,“ dodiktoval Rozoumek a netrpělivě zamrčel: „Pište rychleji! Už mám hlad.“

Potom uviděl láhev v trávě a s chutí se z ní napil. Když uviděl Horáčka špulícího jazyk při psaní, zalitoval jeho těžké námahy a podal mu také na posilněnou. Horáček hltavě polkl pár doušků a byl připraven k dalšímu psaní.

„Jako důkazy k tomuto tvrzení uvádíme toto – dvojtečka...“ Rozoumek se odmlčel, aby si srovnal v hlavě myšlenky. Najednou vyvalil oči, ukázal prstem dopředu a zakoktal:

„To....to....“

„Toto už mám,“ vzhlédl od deníku Horáček, ale v tom okamžiku mu vypadla tužka z ruky:

„Je...je...Yeti,“ vzdychl překvapeně, „i s dinosaurem...“

Od nedalekého dubu na ně totiž mával Drak s Ježibabou.

„Rychle, chyťme je!“ vykřikl profesor.

Horáček pustil z ruky deník a chtěl vyběhnout, ale co to? „Nemůžu vstát!“ zavolal zoufale.

„Nemůžu jít!“ ozval se i Rozoumek, který se marně snažil přimět nohy k pohybu.

Drak a Ježibaba se všelijak nakrucovali, ukazovali dlouhý nos a radostně poskakovali, protože díky čarovnému lektvaru tentokrát zkameněly nohy jejich pronásledovatelům.

„Jé hele, copak to tu máme?“ ozval se zvesela Hejkal. A náhle ze všech koutů vylézala lesní strašidla a začala zvědavě obcházet stojícího profesora i sedícího asistenta. Obklopila strnulé vědce a tvářila se, že o nich nikdy ani neslyšela.

„Co to je?“ ptala se okázale Blátonožka a přičichla k Horáčkovi.

„Kdo to je?“ šťouchla prstem do Rozoumka Bludimíra.

„Jsou to divná stvoření,“ kroutila hlavou Sedmikráska.

„Vůbec neumějí tancovat,“ tahala je za ruce Rusovláska.

„To je tvor zvaný člověk!“ řekl Hejkal a snažil se tvářit stejně učeně jako Rozoumek.

„A co s tím budeme dělat?“ ptala se strašidla a strašlivě se šklebila.

„Posvítíme si na to,“ zasvítily jim do očí bludičky.

„Opečeme si to!“ přidala se Ježibaba.

„Budeme je vystavovat...“

„A tohohle vycpeme!“

„Jednoho bychom mohli nechat naživu...“

„Ale jen toho, kterej míň sežere.“

„Né,né,“ volal zoufale Rozoumek, „já už nemůžu hnout ani rukama...“.

„Pomoc,“ hlesl nesměle Horáček.

„Pomóóóc!!!“ zařval Rozoumek.

A to už mezi strašidla nakráčely čarodějky: „Volal někdo?“ Obě se tvářily velice vážně, jako páni doktoři při důležité vizitě.

„Tihle dva mají nějaké pohybové potíže,“ ukazoval Hejkal na strnulé postavy.

„Ó, podívejte, paní kolegyně, máme tu vědecký problém,“ řekla Valburga.

Valbřiška držela u očí lupu a zblízka si oba prohlížela. Bludičky jí k tomu svítily a Valburga dělala, že si něco důležitého zapisuje do deníku.

„Máme tady takovou vakcínu,“ řekly nakonec a podaly Hejkalovi malou lahvičku.

„Ale přečtěte si pozorně příbalový leták,“ řekly na rozloučenou a odletěly na košťatech.

Hejkal rozbalil lístek přivázaný k lahvičce, důležitě si odkašlal a začal předčítat: „Tento lék se používá proti náhlému zkamenění dolních i horních končetin. Pozor na nežádoucí účinky: lék se nesmí užívat v přítomnosti dinosaurů, sněžných mužů, ale i různých pohádkových bytostí jako jsou bludičky, víly nebo hejkalové. Potom hrozí návrat nemoci s trvalými následky!“

„Hm – takže to znamená,“ odvážil se Drak přijít poprvé trochu blíž a oči mu nadšeně zazářily, „že od nynějška“

„...se nemůžou k našemu údolí ani přiblížit, protože by zkameněli navěky,“ doplnila ho Ježibaba. „A to by byla pro vědecký svět ohromná ztráta!“ zasmála se ironicky.

„Ujměte se léčby prosím,“ podal Hejkal vílám lahvičku.

Víly si vmžiku z lístků sasanek vytvořily bílé pláště a pak pomalu ukapávaly lektvar na ruce i nohy obou vědců.

Kouzlo fungovalo okamžitě. Jen co se oba otřepali z kouzelného sevření, popadli své věci a beze slova vzali do zaječích.

KAPITOLA 10

Lesní palouk byl opět plný a mezi přítomnými strašidly byla cítit slavnostní nálada. Ježibaba a čarodějky se vůbec nesnažily vypadat strašidelně, a dokonce si vyprášily kožichy a učesaly vlasy. Královna seděla na pařezovém trůnu a spokojeně se usmívala.

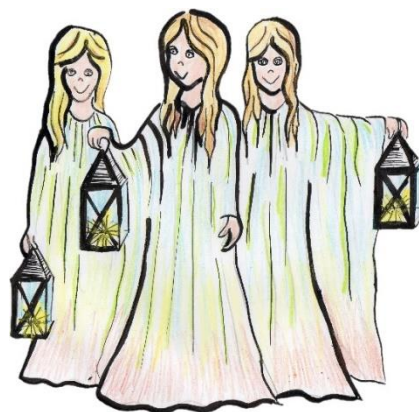
„Program dnešního obnoveného zasedání je jen jeden,“ řekl Hejkal, „ať předstoupí Drak.“

„Milý Draku,“ ujala se Královna slova, „jelikož čarodějky od své podmínky – ochutnávání lektvarů ustoupily, ptám se tě, jestli jsi ochoten složit přísahu.“

„Prosím, my na svojí podmínce taky netrváme“, hlásily se horečně bludičky.

„Ale to nic,“ mávl tlapou Drak, „polom na severním kopci vyklidím rád. A vůbec všem rád pomůžu, ať budete potřebovat cokoliv. Chtěl bych poděkovat milým čarodějkám, že vyhnaly nepřátele z lesa, a vám všem, že jste pomáhali.“ Čarodějky se trochu pyšnily, protože měly radost, že se kouzlo povedlo, ale trochu i pýřily, protože tolik chvály nečekaly.

Potom se Drak postavil do pozoru, pravou přední tlapu položil na srdce a pronesl: „Slibuji věrnost čarovnému údolí, její vládkyni a všem obyvatelům, že je budu mít v úctě a kamarádit s nimi, abychom žili jako jedna rodina!“

A zazvonil zvonec a pohádka je konec. Protože pohádka přece vždycky dobře dopadne, když si všichni navzájem pomohou. A pomoci druhému to není žádná velká věda.

Příloha2: pracovní listy

Pracovní list 1- PRVNÍ ČÁST PŘÍBĚKU

Zamysli se nad názvem příběhu. Zkus předpovědět, o čem příběh bude?

Společně si přečtete kapitoly 1–3

Po každé kapitole odpověz na otázky nebo společně hledejte v textu.

kapitola 1

Pamatuješ si postavy z první kapitoly? _____

Co znamenají slova PRECIZNOST, TERÉN?

kapitola 2

Pamatuješ si postavy z druhé kapitoly? _____

Jak si představujete Hejkala?

kapitola 3

Jaká strašidla se sešla na palouku? _____

Co znamenají slova POCESTNÝ, ZLOMYSLNÁ, PREZENCE?

Proč se strašidla začala hádat a překřikovat? _____

KDO VYŘEŠÍ TYTO ÚKOLY? (můžete hledat v textu)

1) Spočítejte slabiky a písmena ve slově: NEJSTRAŠIDELNĚJI _____

(Co nejstrašidelnějšího jste viděli? Bojíte se strašidel?)

2) Kdo říkal tyto věty?

Obluda mezi námi? Pche! _____ To bude dobrodružství! _____ Baf!

_____ My nemáme světýlka. _____ Sejdeme se zítra.

_____ Lidé se vůbec nebáli. _____

3) Vyluštěte přesmyčky BULDYČKI _____ SOROPEFR _____

BIDÍLUMAR _____ ŽAJIBABE _____ RONA KÁLN _____

Pracovní list 2 – DRUHÁ ČÁST PŘÍBĚHU

Zopakujte si: Jaký problém řeší obyvatelé Čarovného údolí?

Společně si přečtete kapitoly 4–7

Po každé kapitole odpovez na otázky nebo společně hledejte v textu.

kapitola 4

Co znamená slovo PALEONTOLOG? Řekněte, jak vypadal drak?

kapitola 5

Proč mluvil Hejkal s bludičkami? _____

Co jim za to slíbil? _____

kapitola 6

Co znamená slovo POLOM, TLUMOK, NOBELOVA CENA?

Jaký úkol vymyslely bludičky? _____

Kdo přidal další podmínku? _____

Který úkol je podle vás těžší?

kapitola 7

Proč byla Královna smutná? Jaké problémy měli s vodníkem?

VÍTE, JAKÝ JE ROZDÍL MEZI POHÁDKOU A VĚDOU?

POHÁDKA: pověst, zábava, poučení, vysvětlení něčeho, čemu lidé nerozuměli

VĚDA: snaha přijít věci na kloub – vysvětlit různé jevy v přírodě a využít je ve prospěch lidí

ROZDĚL TYTO POJMY: dinosaur, lektvary, zoologie, drak, paleontologie, Nobelova cena, uprchlík, strašidla,

K JAKÉ KAPITOLE SE VZTAHUJÍ TATO SLOVA: metry, kilogramy, maso, tráva, muzeum, kostra, vycpat

KDO Z POHÁDKOVÝCH POSTAV MÁ NEJBLIŽE K VĚDCŮM?

JAK SE TA VĚDA JMENUJE?

JMENUJ DALŠÍ VĚDECKÉ OBORY _____

Pracovní list 3 – TŘETÍ ČÁST PŘÍBĚHU

Zopakujte si: Jaké podmínky Drak dostal? Kdo mu chtěl pomoci?

Společně si přečtete kapitoly 8-10

Po každé kapitole odpověz na otázky nebo společně hledejte v textu.

kapitola 8 Jaký nápoj vařila Valburga?

S kým si vědci spletli Ježibabu? Myslíte, že Yetti opravdu žije?

kapitola 9 a 10

Co znamenají slova? PŘÍBALOVÝ LETÁK VAKCÍNA NEŽÁDOUCÍ ÚČINKY

PÝŘIT SE NAOKO VZALI DO ZAJEČÍCH ZASMÁT SE IRONICKY

ÚKOLY PO ČTENÍ:

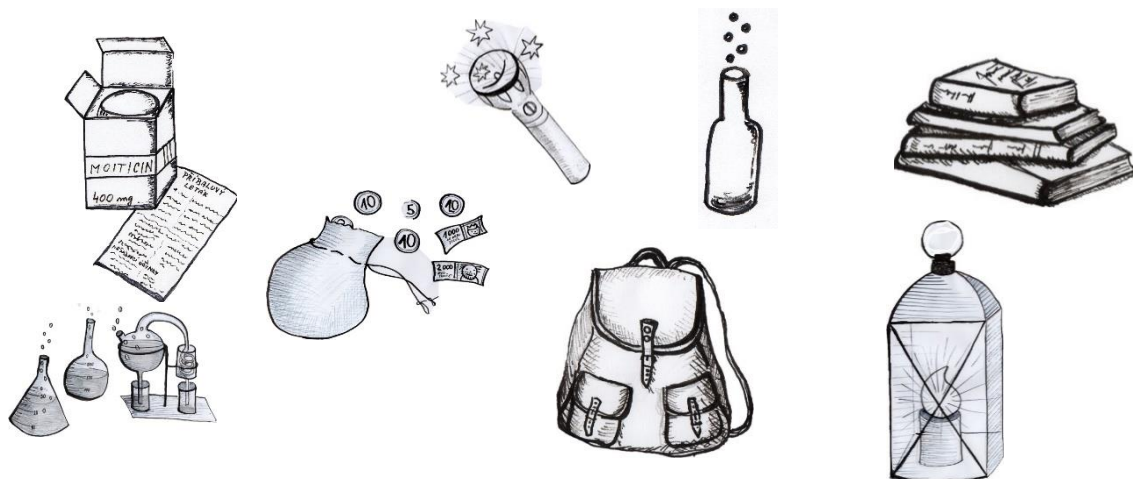
LÉK SE NESMÍ UŽÍVAT (v přítomnosti) _____

PROTOŽE: _____

KTERÉ VĚCI V PŘÍBĚHU NEPATŘÍ DO POHÁDKY?

KTERÉ VĚCI V PŘÍBĚHU NEPATŘÍ DO SVĚTA LIDÍ?

ROZDĚLTE TYTO PŘEDMĚTY

NAKRESLETE NEBO ZAHRAJTE SI SCÉNU, JAK STRAŠIDLA PŘELSTILA VĚDCE

Pracovní list 4 - KRÁLOVNA

Vyber, co se hodí ke Královně podle toho, co o ní zatím víte.

(neznámá slova si vysvětlete)

moudrá

ochotná

dobrotivá

krásná

pyšná

chtěla Draka vyhnat

domýšlivá

pracovitá

přátelská

netrpělivá

nestará se o Čarovné údolí

důvěřivá

prozíravá

těte si 1. úryvek –
žádost.

Královna předkládá Drakovi

Rozhodněte: Obyvatelé Čarovného údolí se - jí báli x měli ji rádi

PROČ? kvůli její kráse x kvůli její moudrosti

Je v údolí někdo moudřejší? _____

Jak byste rozhodli vy? _____

Chtěli byste být králem/královnou? PROČ?

Každý z nás je panovníkem nad vlastním životem.

Není důležité být obdivován za to, jak vypadám, ale za to, jaký jsem.

Přečtěte si 2. úryvek – Královna promlouvá s Drakem

Jak jednala Královna s Drakem? _____

Mohla sama o jeho osudu rozhodnout? _____

Co jsou to uprchlíci? Byl to vodník? Je to drak? Proč? _____

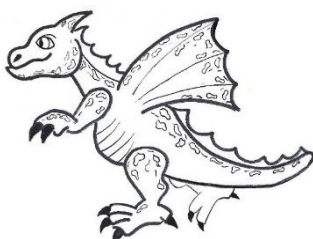
Královna rozhodovala ve shodě s ostatními. Mezi lidmi se tomu říká DEMOKRACIE.

Někdy má demokracie svá úskalí. Zamyslete se nad nimi z pohledu Draka a z pohledu strašidel. Svoje myšlenky můžete napsat.

Pracovní list 5 - DRAK

Vyber, co se hodí ke Drakovi podle toho, co o něm víte. (neznámá slova si vysvětlíte)

chamtivý, hodný, žere
vystrašený, malý,
ochotný, velký,

lidi, panovačný, usměvavý,
smutný, kamarádský,
zlý, šťastný

Přečtěte si 1. úryvek – Proč se Drak schovává

Jaký je rozdíl mezi dinosaurem a drakem? _____

Před kým se stydíte vy? Povídejte si o tom.

➔ V životě se můžeme dostat do svízelné situace, kdy potřebujeme pomoc, i když to není naší vinou.

Přečtěte si 2. úryvek – Podmínky pro Draka

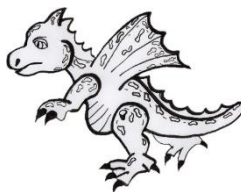
CO CÍTLA STRAŠIDLA, KDYŽ SE O NĚM DOZVĚDĚLA? – strach, radost, pohrdání, veselost, těšila se na něj, nechut'

Drakova JINAKOST ostatní vyplašila a nechtěli ho přijmout.

Byli jste někdy v situaci, že se vám někdo vysmíval?

Jak se správně zachovat, když vidím, že se takové věci dějí?

I ošklivým slovem můžeme druhému ublížit na celý život.

Nebuďme k takovým útokům nevšímaví.

Pracovní list 6- ROZOUMEK a HORÁČEK

Přečtěte si 1. úryvek – Vědci na průzkumu

Proč pátrali po drakovi?

Víte, jak vznikly pohádky o dracích?

Byli nebo nebyli vědci v pohádce?

Zopakuj si, jaký je rozdíl mezi pohádkou a vědou. (přiřaď)

POHÁDKA

Konec je vždy dobrý.

VĚDA

Vyjadřuje veselé, smutné nebo napínavé pocity.

Vyjadřuje fakta, která byla dokázána zkoumáním.

Používá zajímavá přirovnání, probouzí fantazii.

Používá odborné výrazy.

Může přinášet poučení do života.

Přečtěte si 2. úryvek – Vědci plánují

Přemýšlejte nad textem a posuďte jejich chování.

Co se vám na něm líbí a co nelíbí?

Co byste dělali, kdybyste objevili živého dinosaura?

Oba vědci se na svět dívali jen svým rozumem. To je přivedlo na špatnou cestu. Chtěli vědu použít k vlastní slávě.

Vyber, co se hodí ke Rozoumkovi a pak k Horáčkovi.

Jak se jejich chování měnilo v průběhu děje?

chytrý, úspěšný, skromný, hodný, ctižádostivý, pyšný, laskavý, ustrašený, sebevědomý, nejistý, pilný, líný

Vědecké poznání má sloužit k dobrému. Člověk by měl být dobrým „správcem přírody“ a nezneužívat ji jen ve svůj prospěch.

CHRĚLI BYSTE BÝT VĚDCI? CO BYSTE RÁDI OBJEVILI NEBO VYNALEZLI?

Povídejte si o tom.

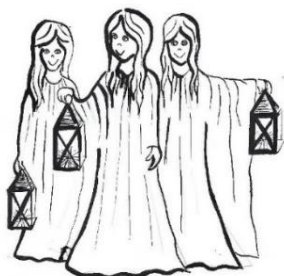
Pracovní list 7 – BLUDIČKY A VÍLY

Přečtěte si 1. úryvek – Bludičky a Víly na palouku

Vyber, co se hodí ke bludičkám a co k vílám, podle toho, co o nich víte.
(neznámá slova si vysvětlete)

VÍLY – veselé, smutné, pyšné, skromné, marnivé,
kamarádkské, bojácné, chamtivé, lehkomyšlné,

BLUDIČKY - rozumné, zbrklé, hloupé, skromné, bojácné posmívaly se ostatním, zlé, bály se draka , chtěly drakovi pomoci

Přečtěte si 2. úryvek – Strašidla se posmívají Drakovi

Komu ještě se strašidla posmívají? Proč?

Když se někomu nedaří, neznamená to, že je bezcenný.

Zastaly se bludičky Draka před ostatními? Proč?

Jakým způsobem bludičky Drakovi pomohly? Zkontroluj v úryvku.

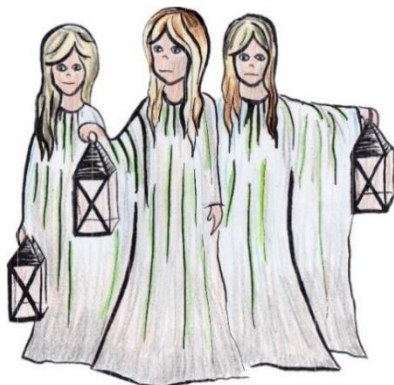

Přečtěte si 3. úryvek – Proč Bludičky pomohly

Byly bludičky nějak odměněny?

Když pomůžeme druhému, jako bychom rozsvítili světlo v našem nitru. Ostatní ho nemusí vidět, ale mohou ho cítit.

Porovnej obrázky.

Pracovní list 8 - HEJKAL

Vyber, co se hodí k Hejkalovi kamarádský, chamtivý,
staral se o dobro údolí, skromný, pomáhal nezištně, nudný,
staral se jen o svůj prospěch, chtěl ovládnout údolí, obětavý

Přečtěte si 1. úryvek – Hejkal pomáhá Královně

povídejte si nebo napište

Jakou funkci má Hejkal v Čarovném údolí?

Vykonává ji zodpovědně? _____

Byl moc přísný? (Proč?)

Jaký měl nápad? _____

Přečtěte si 2. úryvek – Hejkal se přimlouvá za Draka

přemýšlejte

Proč se setkal zrovna s bludičkami?

Jak byste se zachovali vy?

Někdy je obtížné pomoci druhému. Hejkal hledal pomoc u toho, kdo Drakovu situaci nejlépe chápe.

I ten nejslabší může udělat veliké věci.

Přečtěte si 3. úryvek – Hejkal straší vědce

Porovnej výrazy: „zkameněli by navěky“

„hrozí návrat nemoci s trvalými následky“

Byli vědci nemocní nebo očarování?

Vybarvěte si Hejkala podle své představy.

Pracovní list 9 – ČARODĚJKY A JEŽIBABA

Přečtěte si 1. úryvek – Jak si žijí čarodějky

Co říkala Ježibaba o lidech? (přemýšlejte: Co lidé chtějí nebo nechtějí?)

Jsou čarodějky a Ježibaba podobné lidem? V čem?

Jakou pohádku měly na mysli, když se posmívaly Ježibabě, že žere lidi?

Vyber, co se hodí: čarodějky – kruté, zlé, milé, umí kouzlit, chamtivé, myslely na druhé/na sebe, uhádané, rozumné, drzé

Ježibaba – nafoukaná, tlustá, moudrá, hodná, zlá, žere lidi, škodolibá, čestná, drzá, nešťastná, posmívá se, krutá

Pohádkové postavy často zvýrazňují nepěkné lidské vlastnosti.

Přečtěte si 2. úryvek – Ježibaba se bojí

Jak se změnilo chování čarodějek a Ježibaby?

Co je k tomu vedlo?

I nepříjemná zkušenost nám někdy pomůže pomoci změnit názor a stát se lepším člověkem.

Kdybyste uměli čarovat, jak byste svou schopnost využili?

Postavičky si můžete vybarvit.

Pracovní list 10 – SHRNU TÍ

Přečtěte si úryvek - STRAŠIDLA ZAHÁNĚJÍ VĚDCE

Jaký je tento úryvek? napíná v ý, strašidelný, veselý, vá žný

Hejkal ani ostatní necht ěli vědcům ublížit.
Ukázali jim, jak bylo jejich chování pošetilé.

Přečtěte si úryvek – DRAK SE STÁ VÁ ČLEMEM ČAROVNĚHO ÚDOLÍ

Souhlasíte s poslední větou v úryvku?

Povídejte si, co se vám na celém projektu líbilo.

Přečtěte všechny zelené věty na pracovních listech 4-10 nebo si je vystříhn ěte.

Namalujte některé scény z pohádky a společně s větami vytvořte koláž.

Zkuste nacvičit některou sc ěnku nebo celou pohádku jako divadelní představení, které můžete zahrát nebo natočit.

Příloha 3: ÚRYVKY O KRÁLOVNĚ

Úryvek 1 KRÁLOVNA PŘEDKLÁDÁ DRAKOVU ŽÁDOST

postavy: **vypravěč**, **Hejkal**, **Královna**, **Sedmikráska**, **Rusovláska**, **Ježibaba**, čarodějky,

Hejkal: Udělejte místo pro královnu!!

vypravěč: Strašidla blaženě vydechla a oddaně se na Královnu zadívala. I víly musely uznat, že je krásnější než ony. Neměla sice tak zářivé vlasy, zato její oči byly tak milé, že každému navodily příjemný pocit pohody.

Královna: Moji milí. Čarovné údolí je místo, kam se lidé chodí dívat na čarokrásnou přírodu. O to se starám já – vaše Královna... ale co by to bylo za výlet, kdyby se lidé aspoň trošičku nebáli?
Tady nás čeká ještě velký úkol. Proto hned přistoupíme k druhému bodu. Je tu žádost o trvalý pobyt v našem lese.

Všichni: Co, nový obyvatel našeho lesa? Kdo to je?

Královna: Je to drak.

Všichni: Ne! Hrůza! Cože?!

Hejkal: V žádosti se uvádí, že drak je bezdomovec. Tedy – že nemá domov.

Královna: Doma mu hrozilo určité nebezpečí. Táži se vás tedy, zda-li jste ochotni přijmout draka mezi sebe.

Sedmikráska: To jako aby nějaká obluda žila mezi námi? Pche!

Královna: Považte. Takový drak by dodal našemu údolí vážnost. Jistě by se lidé báli.

Rusovláska: To už by sem cestu žádný mladý pocestný nenašel.

Královna: Třeba naopak. Když se rozkřikne, že tu žije drak, mladíci budou chtít draka porazit a pak s ním můžou víly tancovat, čarodějky ho omámit a bludičky zavést do bažin.

Ježibaba: Já jsem rozhodně proti. Nemám zapotřebí, aby tu byl někdo ošklivější než já!

Čarodějky: A s ohněm to taky umíme nejlíp my!

Hejkal: Takže mám napsat zamítnuto?

Královna: Neuspěchejme své rozhodnutí. Nemůžeme odmítnout někoho, koho jsme zatím ještě neviděli. Drak sám se nám chce představit na zítřejší schůzi. Posečkejme tedy do zítřka.

Hejkal: Mám návrh. Každý ať si promyslí, za jakých podmínek by tu mohl drak zůstat. Zítřka se tu sejdem a znovu se poradíme.

Úryvek 2 KRÁLOVNA PROMLOUVÁ S DRAKEM

postavy: vypravěč, **Královna**, **Drak**

vypravěč: Když víly odběhly za Rozoumkem a Horáčkem, vrátila se Královna na palouk a jemně promluvila směrem k houští.

Královna: Už se nemusíš bát, draku, klidně vylez.

Drak: To...to... to byli oni. Našli mě i tady....

Královna: Dnes se o ně postarají Sedmikráska s Rusovláskou. Ty jim tak zatočí hlavy, že si ráno nevzpomenou, odkud přišli.

Drak: To bych se jim měl nějak odměnit, když mě zachránily...

Královna: Protentokrát. Ale kam složíš hlavu příště? Mimo náš les tě žádné čáry neochrání.

Drak: Prosím vás, paní! Vládkyně čarovného údolí! Nemůžete z majestátu své funkce rozhodnout sama o tom, že zde můžu zůstat?

Královna: Jak se vlastně jmenuješ?

Drak: Jsem Drak. My draci nemáme jiná jména.

Královna: Víš, jednou jsme tu měli vodníka. Jeho rybník vyschl, a tak se zabydlel v mělčině u bludiček. Jenže – stýskalo se mu po kamarádkách rosničkách. Pozval je na návštěvu – a to jejich kvákání znělo po nocích lesem tak, že celý měsíc nikdo ani oka nezamhouřil.....

Drak: Ale já jsem tichý jako myška. Dokonce ani nechrápu!

Královna: Jenže od té doby platí zákon o uprchlících. Souhlasit musí prostě všichni.

Drak: Takže mi nezbývá, než ochutnávat lektvary?

Královna: Pokud někdo nepřidá ještě další podmínku.

Příloha 4: ÚRYVKY O DRAKOVI

Úryvek 1 PROČ SE DRAK SCHOVÁVÁ

postavy: **vypravěč**, **Drak**, **Hejkal**

vypravěč: Když se palouk úplně vyprázdnil, vrátil se na něj Hejkal a promluvil směrem k vysokému houští.

Hejkal: Už můžeš vylézt.

Drak: Když já se stydím.

Hejkal: Ale zítra se máš představit ostatním. Nemůžeš se pořád schovávat.

vypravěč: Drak opatrně vylezl z houští.

Hejkal: Podívej se na mě a usměj se. No vidíš? Vždyť jsi fešák, tak čeho se bojíš?

Drak: Kdybych se nebál, tak už dávno nejsem na světě. Víš, jak po mě zuřivě jde?

Hejkal: Kdo?

Drak: Ten paleontolog.

Hejkal: Paletolog? On tě chce někdo malovat?

Drak: Kéž by. Ale to není malíř, nýbrž p a l e o n t o l o g!
Paleontologie je totiž věda, která studuje vývoj života na základě fosilních záznamů, které se dochovaly v horninách jako zkameněliny.

Hejkal: To přicházíš z moudrého kraje, když tohle všechno víš.

Drak: Ale ne, to vím od něho. Vodí s sebou asistenta a všechno mu vysvětluje a opakuje stále dokola, až jsem si to taky zapamatoval.

Hejkal: Aha. Takže paleontolog. Ale copak ty jsi nějaká zkamenělina?

Drak: To právě nejsem. Dlouho jsem si myslel, že se není čeho bát. Jenže když ten pan profesor zjistil, že by mohl narazit na živého dinosaura, tak jsem vzal nohy na ramena.

Hejkal: Ale ty přeci nejsi ani dinosaurus!

Drak: Tak to panu profesorovi řekni. Běž před něj a pověz: Dobrý den, já jsem Hejkal a tady můj kamarád drak mi říkal, že si ho pletete s dinosaurem.

Hejkal: To by asi nešlo, že? A navíc takový vědec asi na pohádkové bytosti nevěří.

Drak: Právě. Proto se schovávám a pak se nediv, že se stydím vylézt z houští.

Hejkal: Dobře. Uděláme to takhle. Dnes se schováš u mne doma a já se zkusím přimluvit u bludiček.

Drak: Děkuju! Nikdy ti to nezapomenu.

Úryvek 2 PODMÍNKY PRO DRAKA

postavy: vypravěč, **Královna**, **Hejkal**, **Drak**, **Blátonožka**, **Bludimíra**, **Sedmikráska**, **Valburga**, **Rusovláska**

vypravěč: Všechna strašidla byla znovu na palouku, aby projednala Drakovu žádost.

Královna: Utište se prosím. Zahajuji dnešní zasedání.

Hejkal: Necht' předstoupí Drak!

Královna: Vítej Draku.

Drak: ...brý den...

Královna: Přečetli jsme si tvou žádost o trvalý pobyt v našem lese. Žádost stále platí?

Drak: Ano. Je mi na stopě jakýsi profesor, který se chce proslavit objevem nového tvora, kterým mám být já. Proto jsem musel prchnout co nejdál a zde bych se chtěl usadit.

Královna: To chápu. Nicméně základní podmínkou pro vstup do našich řad je přísaha věrnosti.

Drak: To není problém.

Královna: Má ještě někdo nějakou podmínku?

Blátonožka: Já... teda.... my...

Bludimíra: ...bysme chtěly....

Blátonožka: ...aby drak nejprve vyklidil polom na severním kopci.

Bludimíra: Je silný, pro něj to bude lehké. Kdežto my si s tím tento...

Blátonožka: ...neporadíme.

Královna: Dobrá. Jsi schopen splnit i tuto podmínku?

Drak: Jakkak by ne? U nás byla jednou taková vichřice, že se stromy lámaly jak sirky. Dva měsíce jsem to uklízel! Na to mám síly dost.

Hejkal: Tak myslím, že je věc vyřízena.

vypravěč: Ale v tom se horečně přihlásily čarodějky.

Valburga: My bychom, prosím, žádaly, kdyby nám drak dělal ochutnavače lektvarů.

Sedmikráska: Hahá, budou ho proměňovat.

Ježibaba: Udělají z něho princeznu!

Rusovláska: Nebo Ježibabu, hehe.

Královna: Klid prosím. Co říkáš na takovou podmínku?

Drak: Ochutnávat lektvary? Promiňte, to už by bylo skoro stejné nechat se chytit tím profesorem.

Královna: Čarodějky, vy trváte na své podmínce?

Čarodějky: Ano!

Příloha 5: ÚRYVKY O VĚDCÍCH

Úryvek 1 VĚDCI NA PRŮZKUMU

postavy: **vypravěč**, **Rozoumek**, **Horáček**

vypravěč: Za devatero horami a devatero řekami procházeli pustou krajinou dva muži. Ten starší měl před očima lupu. Ten mladší táhl na rameni ranec s knhami.

Rozoumek: Ha! Pane asistente, podejte mi knihu. Tak honem!

Horáček: Moment, už to bude.

Rozoumek: Tu ne, tu druhou.

vypravěč: Horáček byl tak nervózní, že se mu knihy vysypaly na zem. Profesor na tím už jen mávl rukou a znovu se díval skrz lupu.

Rozoumek: Pojd'te se podívat. Vidíte? Tady!

Horáček: Stopa...

Rozoumek: Terén není nijak rozměklý, a přece je stopa poměrně hluboká. Dejte sem nohu. Je dvakrát větší než lidská! No, a teď jste do toho šláp!!!

Horáček: Pro...promiňte pane profesore.

Rozoumek: Promiňte, promiňte... Chtěl jsem udělat sádrový odlitek!! Uvědomte si, pane asistente, že vědecká práce vyžaduje PRECIZNOST! Schopnost lidského bádání je založena na PŘESNÉM pozorování a PEČLIVÉM ukládání poznatků. Rozumíte?

Horáček: Ano! Věda..... vyžaduje preciznost!

Rozoumek: Správně. Ale hodiny mravenčí práce můžou být korunovány úspěchem. A k tomu my se blížíme!

Horáček: Kudy?

Rozoumek: Tudy! V žádné knize se nepíše, že by někdo viděl takovou stopu.

Horáček: A čím je to stopa?

Rozoumek: To právě musíme zjistit. Budeme objeviteli nového tvora. Živočicha, který není v žádné encyklopedii. Jenže slunce už zapadá. Vrátime se sem zítra a celé to tu prohledáme.

Horáček: To bude dobrodružství!

Rozoumek: Žádné dobrodružství. Vědecké bádání. Tady nejste v žádné dobrodružné pohádce!

Úryvek 2 VĚDCI PLÁNUJÍ

postavy: **Rozoumek**, **Horáček**

Rozoumek: Další stopa!

Horáček: Další stopa!

Rozoumek: Jdeme správným směrem!

Horáček: Uf, jsem celý utrmácený. Chvíli si odpočineme.

Rozoumek: Myslím, že za takový objev dostanu Nobelovu cenu.
Ne – dostaneme! Protože vás uvedu jako svého spolupracovníka.

Horáček: Děkuji, pane profesore. V dinosaurech se opravdu vyznám. Zním stegosaura, tyranosaura, pterodaktyla, triceratopse.....

Rozoumek: Nobelova cena v paleontologii! Nebo počkat. Když objevíme živého dinosaura, tak to bude cena za zoologii, že?

Horáček: A – až ho dopadneme, co s ním budeme dělat?

Rozoumek: No co! Budeme dělat pokusy. Nejprve ho změříme.

Horáček: A zvažíme.

Rozoumek: Zjistíme, co žere....

Horáček: ...nebo nežere.

Rozoumek: Budeme ho ukazovat v zoologické zahradě!

Horáček: A budou za to peníze!

Rozoumek: Ale, co když toho sežere moc?

Horáček: Tak ho necháme vycpat!

Rozoumek: A kostru vystavíme u nás v muzeu. Můžeme ji porovnávat s ostatními dinosaury.

Horáček: Děti se o nás budou učit ve škole!

Rozoumek: A napíšu novou encyklopedii. Vzhůru za dalším bádáním.

Příloha 6: ÚRYVKY BLUDIČKY A VÍLY

Úryvek 1 BLUDIČKY A VÍLY NA PALOUKU

postavy: víly: Sedmikráska, Rusovláska, bludičky: Bludimíra, Blátonožka, Ježibaba

Sedmikráska: Podívej, jsme tu první.

Rusovláska: No, jistě. Já to říkám stále. Víly. To jsou ta nejkrásnější a nejpečlivější stvoření v čarovném lese. Podívej se mi tuhle.... mám vlasy správně rozčesané?

Sedmikráska: Krááásně Rusovlásko. A já?

Rusovláska: Výborně Sedmikrásko. Sluší nám to že?

Sedmikráska: Škoda, že už tu dlouho nešel nějaký pocestný.

Rusovláska: Mladý pocestný....

Sedmikráska: Já bych si s ním zatancovala.....

bludičky: Ahoj, víly.

víly: Ahoj, bludičky. Jaká byla cesta?

Bludimíra: Nic moc.

Blátonožka: Zabloudily jsme.

Sedmikráska: Já myslela, že chcete, aby bloudili lidé a ne vy?

Bludimíra: No, právě.

Rusovláska: Co to máte?

Blátonožka: Světýlka. Ale nesvítí.

Rusovláska: Bludičky bez světýlek, no to je mi pořádek.

Sedmikráska: Tak to se nedivím, že jste zabloudily.

Ježibaba: Sežeru váááás Baf! Že jste se lekly?

Sedmikráska: Podívej, bludičkám nesvítí světýlka.

Ježibaba: To z nich královna nebude mít radost, che ché!

Sedmikráska: No jo, to jsou celý ony. Ať svítěj nebo nesvítěj, stejně vždycky skončej v bažině.

Úryvek 2 STRAŠIDLA SE DOVÍDAJÍ O DRAKOVI

postavy: **Hejkal**, **Královna**, **Sedmikráska**, **Rusovláska**, **Ježibaba**,

Všichni: Co, nový obyvatel našeho lesa? Kdo to je?

Královna: Je to drak.

Všichni: Ne! Hrůza! Cože?!

Hejkal: V žádosti se uvádí, že drak je bezdomovec. Tedy – že nemá domov.

Sedmikráska: To jako aby nějaká obluda žila mezi námi? Pche!

Valburga: My bychom, prosím, žádaly, kdyby nám drak dělal ochutnavače lektvarů.

Sedmikráska: Hahá, budou ho proměňovat.

Ježibaba: Udělají z něho princeznu!

Rusovláska: Nebo ježibabu - hehe.

Královna: Klid prosím. Co tomu říkáš?

Drak: Ochutnávat lektvary? Promiňte to už by bylo skoro stejné nechat se chytit tím profesorem.....

Úryvek 3 JAK BLUDIČKY POMOHLY

postavy: **vypravěč**, **Blátonožka**, **Bludimíra**, **Hejkal**, **Královna**, **Drak**

vypravěč: V noci se na palouku tajně sešel Hejkal s bludičkami. Žádal je, aby vymyslely podmínku, kterou bude Drak moci lehce vyplnit.

Blátonožka: Proč se za něj vůbec přimlouváš?

Hejkal: Je mi ho líto. Nikdo ho nechce a on nemá kam jít. Vám se taky nelíbí, když se vám ostatní posmívají.

vypravěč: Bludičky Hejkalově prosbě vyhověly.

Blátonožka: Já... teda.... my...

Bludimíra: ...bysme chtěly....

Blátonožka: ...aby drak nejprve vyklidil polom na severním kopci.

Bludimíra: Je silný, pro něj to bude lehké. Kdežto my si s tím tento...

Blátonožka: ...neporadíme.

Královna: Dobrá. Jsi schopen splnit i tuto podmínku?

Drak: Jakpak by ne? U nás byla jednou taková vichřice, že se stromy lámaly jak sirky. Dva měsíce jsem to uklízel! Na to mám síly dost.

Příloha 7: ÚRYVKY O HEJKALOVĚ

Úryvek 1 HEJKAL POMÁHÁ KRÁLOVNĚ

postavy: Hejkal, Královna, Rusovláska, Sedmikráska, vypravěč, bludičky, Ježibaba, Valbřiška,

Hejkal: Udělejte místo pro královnu!!

Královna: Děkuji, pane Hejkale. Posad'te se prosím.

Hejkal: Nejprve uděláme prezenci. Víla Rusovláska?

Rusovláska: Zde, prosím.

Hejkal: Víla Sedmikráska?

Sedmikráska: Zde.

Hejkal: Bludičky Bludimíra a Blátonožka?

bludičky: Přítomny.

Ježibaba: Prosím, nejsou tu čarodějky.

Valbřiška: Už jsme zde!

Hejkal: No proto! Nyní přistoupíme k prvnímu bodu programu – zúčtování:
Za minulé období prošlo lesem 49 lidí. Z toho: 4 lidi se přiotrávili houbami, 3 děti vystrašené Hejkalem, 2 lidé zabloudili a 30 se vůbec nebálo!

vypravěč: Když se strašidla dozvěděla o Drakovi, vůbec se jim nechtělo vzít ho mezi sebe. Hejkal dostal nápad.

Hejkal: Každý ať si promyslí, za jakých podmínek by tu mohl drak zůstat. Zítra se tu sejdeme a znovu se poradíme.

Úryvek 2 HEJKAL SE PŘIMLOUVÁ ZA DRAKA

postavy: vypravěč, Hejkal, Blátonožka, Bludimíra

vypravěč: Poté, co Hejkal mluvil s drakem o jeho těžké situaci, rozhodl se pro něj něco dobrého udělat.

Hejkal: Konečně jste tady.

Blátonožka: To ty jsi dával tajné znamení?

- Bludimíra:** Víš, že se může používat jen ve výjimečných případech.
- Hejkal:** Však tohle je výjimečný případ. Poslouchejte, potřebuju pomoci s tím dnešním případem.
- Blátonožka:** S případem?
- Hejkal:** No, s tím Drakem.
- Blátonožka:** Aha, už jsme nad tím přemýšlely. Ale stále jsme nepřišly na to, jakou podmínku by měl ten drak splnit.
- Hejkal:** No právě. Potřebuji, aby byla co nejjednodušší...
- Bludimíra:** A proč?
- Hejkal:** Protože jen tak můžeme Draka zachránit.
- Bludimíra:** Od čeho?
- Hejkal:** Od jednoho paletu... planetu...popletologa.... prostě aby se nám Drak zachoval dalších pár stovek let!
- Blátonožka:** Jenže když vymyslíme něco jednoduchého, ostatní se nám vysmějí, že jsme na nic lepšího nepřišly.
- Bludimíra:** Je to tak. Oni se nám pořád všichni smějí.
- Hejkal:** No, nemusí to být až moc jednoduchá věc. Třeba to, co je pro draka lehké, ale ostatní si s tím neporadí.
- Blátonožka:** Proč se za něj vůbec přimlouváš?
- Hejkal:** Je mi ho líto. Nikdo ho nechce a on nemá kam jít. Vám se taky nelíbí, když se vám ostatní posmívají.
- Bludimíra:** Když my nemáme světýlka...
- Hejkal:** Tak víte co? Když mi pomůžete, seženu vám nové baterky. Platí?
- Bludičky:** Platí!

Úryvek 3 HEJKAL STRAŠÍ VĚDCE

postavy: **Hejkal**, **Valbřiška**, **Valburga**, **Drak**, **Ježibaba**, **vypravěč**

vypravěč: Když vědci vypili kouzelný lektvar, přivedl Hejkal na palouk ostatní.

- Hejkal:** Jé, hele, copak to tu máme? To je tvor zvaný člověk. Má nějaké pohybové potíže.
- Valbřiška:** Ó, podívejte, paní kolegyně, objevil se tu vědecký problém.
- Valburga:** Máme tady takovou vakcínu. Ale přečtěte si pozorně příbalový leták.
- Hejkal:** Tento lék se používá proti náhlému zkamenění dolních i horních končetin. Nežádoucí účinky: lék se nesmí užívat v přítomnosti dinosaurů, sněžných mužů, ale i různých pohádkových bytostí jako jsou bludičky, víly nebo hejkalové. Potom hrozí návrat nemoci s trvalými následky.
- Drak:** Hm – takže to znamená, že od nynějška
- Ježibaba:** ...se nemůžou k našemu údolí....
- Drak:** ...ani přiblížit....
- Ježibaba:**protože....
- Drak:**by zkameněli navěky.
- Ježibaba:** A to by byla pro vědecký svět ohromná ztráta.
- Hejkal:** Ujměte se léčby prosím.

Příloha 8: ÚRYVKY O JEŽIBABĚ A ČARODĚJKÁCH

Úryvek 1 JAK SI ŽIJÍ ČARODĚJKY

postavy: vypravěč, Valbřiška, Valburga, Ježibaba

vypravěč: Čarodějky Valburga a Valbřiška stály u kotlíku a vařily lektvar.

Valbřiška: Přidej tam ještě trochu zeměžluči.

Valburga: Já vím, neplet' se mi do toho.

Valbřiška: A zamíchej to pořádně.

Valburga: Nešahej tam!

Valbřiška: Stejně to zase zmatláš.

Valburga: Kdepak! To bude lektvar, jaký ještě nikdo neuvařil v širokém okolí.

Valbřiška: Já nevím, nebylo by lepší radši míchat jenom jedy do prašivek?
Pamatuješ tu rodinku, co se loni přiotrávila houbama? To byla moje práce!
Museli jim vypumpovat žaludek!!

Valburga: Jo, to bylo krásný. Ale dnes uvařím lektvar, který promění člověka v ropuchu.
To by byla paráda!

Valbřiška: No tak přidej ještě pelyněk.

vypravěč: Vtom se ozvalo hlasité bouchání na dveře.

Valbřiška: Kdo to může být? Honem, schovej ten kotlík.

Valburga: Zase ta ježibaba od vedle.

Ježibaba: Ahoj holky, co vaříte dobrýho?

Valburga: Ále, zrovna stavíme na kafe. Dáš si?

Ježibaba: No, když nabízíte, tak si dám...

Valbřiška: Tak povídej, co nového ve světě?

Ježibaba: Co vám mám povídat. Lidi jsou pořád stejní...

Valbřiška: Jak – stejní?

Ježibaba: No,...pořád se někam honí, něco chtějí nebo naopak nechtějí, někteří se mají rádi, jiní se nemůžou vystát.

Valbřiška: A jak se to přesně projevuje?

Ježibaba: Co se pořád vyptáváš? Vezmi si koště a sama se podívej! Jste obě zavřený v tomhle kutlochu a něco klohníte. Jaký to má smysl?

Valbřiška: Ty jsi ježibaba, ale MY jsme čarodějky.

Valburga: Naším úkolem je kouzlit a vařit lektvary. My člověka očarujeme!!

Valbřiška: Ale ty – je sežereš!

Ježibaba: To není pravda!

Valburga: Že-re li-di, že-re li-di....

Ježibaba: To bylo jen jednou! A stejně se to nepovedlo.

Valburga: Jo, jo, shořela ti celá perníková chaloupka.

Ježibaba: A slíbily jste mi vyčarovat novou a kde nic tu nic.

vypravěč: Hádka by byla pokračovala, kdyby se z lesa neozvalo zahoukání Hejkala.

Hejkal: Čarovnému lesu zdar!!

Všechny: Nazdar.

Hejkal: Mám pro vás doporučené psaní. Tady mi to podepište.
Á paní Ježibaba je tu taky, alespoň ušetřím cestu. Podpis prosím...
A přijďte včas!

Valburga: Pozvánka na sněm lesních strašidel. Sama Královna čarovného údolí posílá pozvánku.

Ježibaba: Velevážená paní Ježibabo..... Vidíte? Jsem velevážená paní!

Valbřiška: My jsme slovné slečny čarodějky!!

Ježibaba: Již se těším na naše setkání.... Vidíte? Těší se!

Valburga: Na nás se taky těší....

Ježibaba: No nic, budu muset letět. Taková audience u Královny čarovného údolí, to není jen tak. Musím se připravit, koště seřídít

Valbřiška: Jaká audience? Vždyť to je obyčejný sněm. Schůze! Tam se bude pracovat!

Ježibaba: Tím spíš spěchám. Poručím se.

Čarodějky: Ježibaba.....nafoukaná....

Úryvek 2 JEŽIBABA SE BOJÍ

postavy: vypravěč, Ježibaba, Valburga, Valbřiška

vypravěč: Čarodějky stály každá u svého kotlíku a Valbřiška zkoušela svůj nový lektvar.

Valbřiška: Cimpr campr fix! Cimpr campr fix!! Cimpr campr...

Valburga: Nic!

Valbřiška: Já to nechápu. Mělo to prásknout a vyšlehnout oheň.

Valburga: Pojd' radši ochutnat tohle.

vypravěč: Valburga podala své kolegyni skleničku s lektvarem.

Valbřiška: Fuj!!!

Valburga: A teď tohle.

Valbřiška: Hm, tohle je docela dobrý co to je?

Valburga: Hádej.

Valbřiška: Nápoj lásky?

Valburga: Jed na krysy, héhe! Ale tohleto první asi vyleju. Měla jsi totiž zkamenět.

Valbřiška: Víš co, to si příště zkoušej na tom přivandrovalci Drakovi.

vypravěč: Do světnice vtrhla udýchaná Ježibaba.

Ježibaba: Hrůza! Hrůza!! Já už nemůžu. Mám žízeň!

vypravěč: Vytrhla Valbřišce skleničku z ruky a celou ji vypila.

Ježibaba: Představte si, co se stalo. Chytla jsem veverka k večeri a když jsem si ji opekla na ohýnku a začala si na ní pochutnávat, slyším volání: Yetti, Yetti! Honem foťák!

Valbřiška: Co je to Yetti?

Valburga: To je sněžný muž! Prý žije v nějakých vysokých horách, ale nikdo ho ještě pořádně neviděl.

Valbřiška: Takže v našem lese je sněžný muž?

Ježibaba: To jsem si zprvu taky myslela. Ale když jsem se ohlídlá, řítíl se proti mně šílenec v plášti a křičel: Budeme nejslavnější vědci na světě!! Utekla jsem na poslední chvíli.

Copak vypadám jako sněžný muž?

Valburga: To víš, že ne.

Ježibaba: Co teď budu dělat?

Valbřiška: Já vím co! Sežereš je!

Ježibaba: Nech toho. Víš, jak to dopadlo minule!

Valburga: Za všechno může ten zpropadený Drak.

Ježibaba: Pravda. Tohle už není žádná legrace. Když pátrali jenom po něm, bylo mi to fuk.
Ale teď – teď jdou už i po nás!! Představte si, že bych byla vycpaná v muzeu. Všichni by si na mě ukazovali!

Valburga: A kdo to kdy slyšel, aby vědci zkoumali strašidla? Pohádka přece není žádná věda. To je, to je...to je prostě pohádka.

Valbřiška: Tak na to půjdeme pohádkově. Nebudeme vyhánět Draka, ale.....

Všechny:vyženeme ty dva vědátory!!!

Ježibaba: Jejda, já mám nohy jako z kamene..

Valburga: Hurá! Funguje to! Záleží jen na dávkování.

Příloha 9: ZÁVĚREČNÉ ÚRYVKY

STRAŠIDLA ZAHÁNĚJÍ VĚDCE

postavy: vypravěč, Horáček, Rozoumek, Rusovláska, Sedmikráska, Bludimíra,

Blátonožka, Hejkal, Ježibaba, Královna, Hejkal, _Drak

vypravěč: Profesor a jeho asistent jsou opět na stopě Drakovi.

Horáček: Pane profesore, jsme tu správně!

Rozoumek: Výborně, kolego. Tady je to místo, kde jsme naposledy spatřili ty stopy.

vypravěč: Oba usednou, aby si odpočinuli. Odloží batoh a vedle něj postaví lahev s vodou.

Rozoumek: Otevřete deník, budu diktovat. Výskyt sněžného muže a dinosaura ve stejném podnebném pásu věda naprosto vylučovala. Máte to?

vypravěč: Mezitím se k lahvi nepozorovaně přiblíží Valburga a nalévá do ní čarovný lektvar. Vědci si ničeho nevšimli. Profesor se prochází sem a tam a přemýšlí nad tím, co diktuje.

Rozoumek: Naše dosavadní bádání však ukazuje, že oba tyto tvorové nejen obývali stejné území, ale

Horáček: o...bý...va... li ú...ze...mí...

Rozoumek: ...ale nedá se vyloučit, že zde žijí až do dnešních dob. Pište rychleji! Já mám žízeň.

vypravěč: Rozoumek se napije z lahve a dá napít také Horáčkovi. Potom diktuje dál.

Rozoumek: Jako důkazy k tomuto tvrzení uvádíme toto – dvojtečka...

Horáček: to...to

Rozoumek: To....to....

Horáček: Toto - už mám napsané.

vypravěč: Horáček vzhledně a uvidí Ježibabu.

Horáček: ...je...Yetti.

Rozoumek: Rychle, chyt' me je!!

Horáček: Nemůžu vstát!

Rozoumek: Nemůžu jít!

vypravěč: Drak a Ježibaba už se vědců nebojí, nakrucují se a ukazují dlouhý nos. Přichází Hejkal a oba nehybné vědce důležité obchází. Objevují se i ostatní strašidla.

Hejkal: Jé hele, copak to tu máme?

Blátonožka: Kdo to je?

Bludimíra: Co to je?

Sedmikráska: Jsou to divná stvoření.

Rusovláska: Vůbec neumějí tancovat.

Hejkal: To je tvor zvaný člověk!

Blátonožka: A co s tím budeme dělat?

Bludimíra: Posvítíme si na to.

Ježibaba: Opečeme si to!

Hejkal: Budeme je vystavovat.

Rusovláska: Tohohle vycpeme!

Sedmikráska: Jednoho bychom mohli nechat naživu.

Hejkal: Ale jen toho, který míň sežere.

Horáček: Né, né.

Rozoumek: Já už nemůžu hnout ani rukama....

Horáček: Pomoc!

Hejkal: Cože?

Horáček: Pomoc!!

Rozoumek: Pomooc!!!

vypravěč: Když strašidla nahnala vědcům strach, že zkamení navždy, vědci vzali nohy na ramena a po živém dinosaurovi už nikdy nepátrali.

DRAK SE STÁVÁ ČLEMEM ČAROVNÉHO ÚDOLÍ

postavy: **vypravěč**, **Drak**, **Královna**, Bludičky

Královna: Milý Draku, jelikož čarodějky od své podmínky – ochutnávání lektvarů ustoupily a nikdo jiný žádnou nepřidal, ptám se tě, jestli jsi ochoten složit přísahu.

Bludičky: Prosím, my na svojí podmínce taky netrváme!

Drak: Ale to nic, polom na severním kopci vyklidím rád. A vůbec všem rád pomůžu, ať budete potřebovat cokoliv. Chtěl bych poděkovat hlavně milým čarodějkám Valburze a Valbřišce, že vyhnaly nepřátele z lesa, a vám všem, že jste pomáhali.
Slibuji věrnost Čarovnému údolí, jeho Královně a všem obyvatelům, že je budu mít v úctě a kamarádit s nimi, abychom žili jako jedna rodina!

vypravěč: A zazvonil zvonec a pohádky je konec. Protože pohádka přece vždycky dobře dopadne, když si všichni navzájem pomohou. A pomoci druhému to není žádná velká věda.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Mgr. Lucie Pilařová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Sladová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Práce s autorským textem ve výuce českého jazyka na 1. stupni ZŠ
Název v angličtině:	Working with an original literary text in Czech language classes at primary school
Anotace práce:	Diplomová práce nabízí metodický materiál, který lze využít v hodinách českého jazyka na 1. stupni ZŠ. Je postaven na teoretickém základě v oblasti didaktiky literární výchovy, kurikulárních dokumentů a teorie osobnostní výchovy. Materiál je vhodný k naplňování obsahů průřezových témat a mezipředmětových vztahů. Vychází z textu autorské pohádky, je rozpracován do deseti vyučovacích hodin s prvky dramatizace. Součástí materiálu je text pohádky, pracovní listy, texty pro dramatizaci a výuková prezentace v programu Powerpoint.
Klíčová slova:	český jazyk na 1. stupni ZŠ, RVP ZV, průřezová témata, čtenářská gramotnost, estetická interakce, estetické dovednosti, osobnostní výchova, pohádka, metodický materiál, autorský text, pracovní listy, dramatizace, výuková prezentace
Anotace v angličtině:	The thesis offers methodological material that can be used in Czech language lessons at the elementary school. It is based on a theoretical basis in the field of didactics of literary education, curricular documents and theory of personality education. The material is suitable for filling the content of cross-curricular topics and cross-subject relationships. It is based on the text of the author's fairy tale, it is elaborated into ten teaching lessons with elements of dramatization. The material includes the fairy tale text, worksheets, dramatization texts, and a powerpoint tutorial.
Klíčová slova v angličtině:	Czech language at the elementary school, RVP ZV, cross-curricular topics, reading literacy, aesthetic interaction, aesthetic skills, personality education, fairy tale, methodological material, author's text, worksheets, dramatization, teaching presentation

Přílohy vázané v práci:	10 příloh Příloha 1: Text pohádky Příloha 2: Pracovní listy 1-10 Příloha 3: Úryvky – Královna Příloha 4: Úryvky – Drak Příloha 5: Úryvky – Rozoumek a Horáček Příloha 6: Úryvky – bludičky a víly Příloha 7. Úryvky – Hejkal Příloha 8: Úryvky – Ježibaba, Valburga, Valbřiška Příloha 9: Závěrečné úryvky
Rozsah práce:	71 stran
Jazyk práce:	čeština
